

Muhammed IKBAL

P O R U K A I S T O K A

Preveo s engleskog

Džemaludin Latić

Sarajevo 2013.

AUTOROV UVODNIK

Ono što me je nagnalo da napišem *Poruku Istoka* bio je *West-Oestlicher Divan* (Zapadno-istočni divan) njemačkog „filozofa života“, Goethea, knjiga o kojoj je jevrejski pjesnik iz Njemačke, Heine, zapisao:

„Ovo je buket priznanja koga Zapad šalje Istoku... *Divan* svjedoči da Zapad, koji se gnuša svoga iscrpljenog i hladnog spiritualiteta, traži toplinu od povjetarca Istoka.“

Sa utjecajima i okolnostima koje su dovele do pisanja poema koje su uvrštene u *Divan* – naslov je izabrao Goethe lično -, jednu od njegovih najboljih knjiga, ide i pitanje koje traži bar jedan kratki odgovor, a tiče se pokreta koji je u historiji njemačke literature poznat kao orijentalni pokret. Moja izvorna namjera je bila da u ovom uvodniku vodim detaljniju raspravu o navedenom pokretu, ali, nažalost, većina neophodnog materijala nije bila dostupna u Indiji. Paul Horn, autor *A History of Persian Literature* (Historije

perzijske literature), u nekom od svojih članaka raspravlja o tome u kojoj mjeri je Goethe bio dužnik perzijskih pjesnika, ali ni u jednoj biblioteci Indije ili Njemačke nisam uspio pronaći časopis *Nord und Sud* u kome je taj članak objavljen. Zbog toga sam bio prisiljen da se, u pisanju ovog uvodnika, djelimično oslonim na ono što mi je ostalo u pamćenju sa mojih studija, a djelimično na kratku, ali vrlo korisnu monografiju Mr. Charlesa Remija o ovoj temi.

Od svoje rane mladosti Goetheov radoznali duh je bio zanesen orijentalnim idejama. Dok je studirao pravo u Strasbourgu, on je sreo poznatu i poštovanu dostojnu figuru njemačke literature, Herdera, čiji je utjecaj na njega i druženje sa njim prezentirano u njegovoj, Goetheovoj autobiografiji. Bilo kako mu drago, zahvaljujući njegovom zanimanju za moral, on je pokazao veliko interesovanje za Sa'dijeve knjige, toliko da je preveo dijelove *Gulistana* na njemački jezik. Poezija Khawadže Hafiza ga se nije baš mnogo dojmila. Zainteresiravši se za njegove savremenike sve do Sa'dija, on je zapisao: "Mnogo smo pisali o poeziji u Hafizovom stilu, ali ono što danas treba da činimo jeste da slijedimo Sa'dija." Međutim, uprkos njegovom interesu za perzijsku literaturu, tu ima malo tragova ove literature kako na njegovu poeziju, tako i na njegovu prozu. Na sličan način i Goetheov drugi savremenik, Schiller, koji je umro prije pojave orijentalnog pokreta, nije imao orijentalnih utjecaja, premda se ne bi moglo reći da u svojoj drami *Turandukht* (Turandot na njemačkom) nije posudio njezin zaplet iz priče Mevlane Nizamija u kojoj se govori o kćeri Kralja Četvrtoga kraljevstva (*Haft Paikar*), a čiji početak (preveden na engleski jezik) ide ovako:

„He said that among Russian lands
There was a city as fair as a bride.“
(On reče da u ruskim zemljama
Ima jedan grad kao nevjestu lijep.)

Godine 1812. Von Hammer je objavio kompletan prijevod Hafizovog *Divana*, i to je bio događaj koji je položio temelj orijentalnom pokretu u njemačkoj literaturi. U to vrijeme Goethe je imao 65 godina – u vrijeme kada je pad njemačke nacije bio dostigao svoju najnižu tačku u svakom pogledu. Goetheu njegov temperament nije dozvoljavao da uzme aktinog učešća u političkim previranjima u njegovoj zemlji. Njegov nemirni i ushićeni duh, umoran od konflikata koji su već bili postali uobičajeni u Evropi, tražio je i pronašao svoje utočište u miru orijentalnog miljea. U Goetheovoj mašti, muzika Hafizovih stihova pokrenula je snažnu bujicu, koja je svoj trajni oblik pronašla u *Zapadno-istočnom divanu*. Von Hammerov prijevod, međutim, nije bio samo puki podsticaj za Goethea; on je bio i izvor za njegove neobične ideje. U njegovom *Divanu* ima pasaža koji se mogu čitati kao slobodni prijevodi Hafizovih stihova, a ima tu i pasaža u kojima njegova mašta, usmjerena nekim novim stazama koje vode sve do Hafiza, baca svjetlo na kompleksne i duboke probleme života. Goetheov poznati biograf Bielschowsky piše:

„U pjevanjima širaskog slavuja Goethe je nazirao vlastitu viziju. Bilo je vremena kada je padao u halucinaciju osjećajući da je njegov duh, u ranom postojanju, možda stanovao na Istoku u Hafizovom tijelu. U njemu je postojala ista zemaljska radost, ista nebeska ljubav, ista iskrenost, ista dubljina, ista toplota i vrelina, ista liberalnost, ista srdačnost, ista sloboda za restrikcije i konvencije; ukratko, mi u njemu u svemu pronalazimo drugog Hafiza. Hafiz je bio navjestitelj skrivenog i tumač misterija- kao i Goethe. Baš kao što se u jasnim, jednostavnim Hafizovim riječima otkriva čitav svijet smislova, tako se i u Goetheovom spontanom izrazu javljaju skrivene istine. I jedan i drugi su oduševljavali kako bogate, tako i siromašne ljude; i jedan i drugi su svojim personalitetima izvršili utjecaj na velike osvajače svoga vremena (na Timura, u Hafizovom slučaju, i Napoleona, u Goetheovom slučaju) i sačuvali svoj unutarnji mir i pribranost u vremenima općeg razaranja i pustošenja, koja su pratila njihovu pjesan.“

Pored Hafiza, Goethe je, u svojim idejama, dužnik i Šejha Attara, Sa'dija, Firdusija i općenito islamske literature. On je, čak, napisao nekoliko *gazela* u rimi i sa jezičkovitim osobinama koje idu s njom. On je slobodno upotrebljavao perzijske metafore i prizore u svojim stihovima (npr. „dragulji stiha,“ „strjelice trepavica“, „kovrče uvojaka“). Čak su i imena različitih dijelova *Divana* perzijska, kao npr. 'Mughanni-nama', 'Sakinama', 'Išk-nama', 'Timur-nama', 'Hikmet-nama'. No i pored svega toga, Goethe nije imitator nijednog perzijskog pjesnika; njegov pjesnički genij je potpuno nezavisan. Njegovo pjevanje u polju istočnjačkih lala je jedna čisto temporalna faza. On nikada nije otišao od svoga vesternizma, jer njegov pogled ostaje na onim orijentalnim istinama koje je njegov zapadnjački temperament mogao asimilirati u se. On ne pokazuje nimalo interesa za perzijski misticizam. Iako mu je bilo poznato da su na Istoku Hafizovi stihovi rastumačeni u sufijским /mističkim terminima, on se, na čist i jednostavan način, posvetio samo gazelima i nije imao sklonosti za mističke interpretacije Hafiza. Rumijeve filozofijske stvarnosti i mudrosni izrazi kod njega se javljaju samo u nagovještajima. Izgleda, dakle, da on nije pažljivije proučavao Rumija - zato što je nemoguće da neko ko je bio oduševljen Spinozom (holandskim filozofom koji je vjerovao u jedinstvo Bitka) i koji je u svojim radovima podržavao Bruna (italijanskog egzistencijalističkog filozofa) ne bi odao priznanje Rumiju da ga je bolje upoznao.

Sve u svemu, Goethe je svojim *Divanom* pokušao da usadi perzijski duh u njemačku književnost. Kasniji pjesnici, kakvi su bili Platen, Rueckert i Bodenstedt, upotpunili su orijentalni pokret inicirani *Divanom*. Platen je učio perzijski za svoje literarne potrebe. Sastavljao je gazele i *rubaije* u kojima je koristio rimu i njezina svojstva, čak i pravila perzijske prozodije. Napisao je čak i jednu *kasidu* u čast Napoleona. Poput Goethea, i on je koristio perzijske metafore kakve su, npr.: 'ruža-nevjesta,' 'mošusni uvojak', 'lice lale'... i posvetio se čistom i jednostavnom gazelu. Rueckert je

bio jako dobro upućen u arapski, perzijski i sanskrt. On je dobro poznao i Rumijevu filozofiju pa je većinu svojih gazela napisao imitirajući Rumija. Pošto je bio poznavalac orijentalnih jezika, onda su i izvori njegovih orijentalnih poema bili jako raznovrsni. On je sakupljao iskrice mudrosti gdje god bi stigao, npr. iz Nizamijevog *Makhzan al-Asrar*, Džamijevog *Baharistana*, iz *Manaqib al-'Arifin*, *'Ayar Danish*, *Mantiq al-Tair* i *Haft Qulzum*. Ustvari, on je svoje sastave uljepšavao čak i predislamskim tradicijama i perzijskim pričama. On je na umjetnički način opisivao i događaje iz islamske povijesti, kakvi su npr. smrt Mahmuda Gaznevija, Mahmudov napad na Somnat, smrt sultana Radija. Najpopularniji pjesnik orijentalnog pokreta nakon Goethea bio je Bodenstedt, koji je svoje poeme objavljivao pod pseudonimom Mirza Šafi'. To je bila jedna veoma mala stihobirka, ali ona je postala toliko popularna da je u veoma kratkom periodu imala 140 izdanja. Bodenstedt je u toj mjeri upio perzijski duh da se u Njemačkoj dugo vremena smatralo da su ove njegove pjesme ustvari prijevodi perzijskih pjesama. On je profitirao i od Amira Mu'izzija i Anvarija.

Dosad sam se namjerno ustezao od spominjanja Goetheovog poznatog savremenika, Heinea, u ovom smislu. Iako njegova zbirka pjesama pod naslovom *Nove pjesme* nosi tragove perzijskog utjecaja i iako je on vrlo vješto ispričao priču Mahmuda i Firdusija, on, gledano u cjelini, nije imao konekciju sa orijentalnim pokretom. Ustvari, on njemačkoj poeziji orijentalnog pokreta, izuzme li se Goetheov *Divan*, nije pridavao veći značaj, ali, i pored toga, srce ovog njemačkog pjesnika nezavisnog duha nije moglo izbjeći magični šarm Perzije. Zamisljajući sebe kao perzijskog pjesnika sa egzilom u Njemačkoj, on piše: "O, Firdusi, o, Džami, o, Sa'di, vaš brat, zatvoren u tamnici, čezne za ružama Širaza!" Ovdje zaslužuju da se spomenu i manji pjesnici orijentalnog pokreta kakvi su Daumer, imitator Hafiza, Herman Stahl, Loeschke, Stiegtlitz, Lenthold i Von Shack. Ovaj posljednji je imao visoku poziciju u svijetu učenosti. Dvije njegove poeme: '*Pravda Mahmuda Gaznevija*' i '*Priča o Harutu i Marutu*'

veoma su poznate, i njegova poezija, kao cjelina, nosi pečat Omera Hajjama. Međutim, potpuna historija orijentalnog pokreta i detaljnija usporedba njemačkih i perzijskih pjesnika u kojoj bi se dao precizniji opseg perzijskog utjecaja zahtijevala bi jednu opsežniju studiju, za koju nemam ni vremena ni mogućnosti da je uradim. Ovdje se može dati samo jedna kraća skica koja bi nekoga ko je mlađi od mene mogla podstaći da se lati ovog važnog istraživanja.

Ne osjećam neku preveliku potrebu da govorim o *Poruci Istoka*, koja je napisana oko sto godina poslije *Zapadno-istočnog divana*. Moji čitaoci će sami uvidjeti da je glavni cilj ove knjige da se iznesu moralne, vjerske i društvene istine koje donose unutarjni razvoj pojedinaca i nacija. Nema sumnje, postoje neke sličnosti između Njemačke od prije sto godina i današnjeg Istoka. Međutim, istina je da je unutarjni nemir svjetskih nacija, koga mi nismo u stanju da na adekvatan način procijenimo zato što smo i sami pogođeni njime, preteča velike duhovne i kulturne revolucije. Evropski Veliki rat je bio katastrofa u kojoj je razoren stari svjetski poredak u gotovo svakom pogledu, i danas se, na pepelu civilizacije i kulture, Priroda gradi na dubinama života Adema i novog svijeta u kome će on živjeti, a o kome mi možemo imati samo skicu u radovima Einsteina i Bergsona. Evropa je vlastitim očima gledala strašne posljedice svojih intelektualnih, moralnih i ekonomskih ciljeva i od Signora Nittija (bivšeg premijera Italija) slušala srceparajuću priču o propasti Zapada. Žalosno je, međutim, što ovaj pronicljivi, mada konzervativni evropski državnik nije uspio da adekvatno procijeni čudesnu revoluciju koja je danas na djelu u ljudskom duhu.

Gledajući iz čisto literarnog pogleda na svijet, slabljenje životnih snaga u Evropi nakon strašnog rata je nepovoljno za razvoj ispravnog i zrelog literarnog ideala. Zaista, strah je ono čime bi duh nacija mogao biti zahvaćen tim usporenim '*adžamijat*'-om koji se otima životnim teškoćama i koji ne uspijeva da razlikuje emociju srca i misao razuma. Međutim, čini se da je Amerika zdraviji element zapadne civilizacije, a razlog tome je što se ona

oslobodila okova starih tradicija i što je njezina kolektivna intuicija prijemčiva za nove ideje i utjecaje.

Istok, a posebno islamski Istok, otvorio je svoje oči nakon višestoljetnog drijemeža, ali narodi Istoka moraju shvatiti da život ne može iznijeti revoluciju u njihovim sredinama sve dok se ne dogodi revolucija u njihovom duhu, i da se neće oblikovati novi svijet sve dok se on ne formira u ljudskom duhu. Ova neumitna zakonitost, koju je Kur'an istakao u vrlo jednostavnom ali elokventnom stilu: "Zaista, Bog neće izmijeniti jedan narod sve dok taj narod ne izmijeni sebe" (13,11), obuhvata i individualne i kolektivne sfere života; ovu zakonitost ja sam pokušao da predočim u svojim knjigama na perzijskome jeziku.

Današnji svijet, posebno istočne zemlje, svaki napor čiji je cilj da se proširi vidik pojedinaca i nacija izvan geografskih granica te da se u njima obnovi ili proizvede zdrav i čvrst humani karakter je hvalevrijedan. Zbog toga sam ovih nekoliko početnih stranica posvetio Njegovoj Visosti Kralju Afganistana, koji je neobično svjestan ove činjenice zahvaljujući svojoj prirodnoj inteligenciji i bistrom razumu, koji posebno radi na obrazovanju i odgoju Afganistanaca. Neka ga Bog obilno pomogne u ovom velikom pozvanju.

Na kraju, moram se zahvaliti svome prijatelju, Chaudry Muhammedu Husejnu, koji je uspješno objavio rukopise ovdje uvrštenih pjesama. Da se on nije latio ovog posla, publikacija ove zbirke bi mnogo kasnila.

IKBAL

POKLON NJEGOVOJ VISOSTI,
EMIRU EMANULLAHU KANU, KRALJU
AFGANISTANA

*Trijumfalni vladaru, o, uzvišeni kralju,
Iako si mlad, Ti si zreo kao starac!
Tvoje oči otkrivaju skrivene tajne,
Tvoje srce je Džemšidov¹ pehar u Tvojim prsima!
Tvoja volja je postojana poput planina Tvoga Afganistana,
A Tvoja mudrost jasnom Tvoju raskošnost čini!
Tvoja duša je uzvišena poput moje misli;
Ona je tu da ujedini Millet-i Muhammed,² rasparčan u
dijelove sada.
Ti dolaziš prepun vladarskih osobina,
O, naš skupocjeni merdžan-bisere!
O, mladico kraljevske loze,
Primi ovu hediju od jednog poniznog roba Božijeg.*

¹ Džemšid – perzijski kralj koji je, prema jednoj legendi, imao pehar ili bokal u kome je mogao vidjeti čitav svijet koji se u njemu ogledao.

² Millet, Millet-i Muhammed – svjetska islamska zajednica ili svi muslimanski narodi.

*Otkad dodirnuh tajnu života,
Plamen se razbukta u prsima mojim.
Pjevao sam svoju pjesmu koja srce krijepi,
Meni je podarena druga mladost zbog ljubavi.
Mudrac Zapada, njemački skladatelj,³
Koji za dalekom Perzijom žuđaše,
Naslikao je samo nekoliko lijepih i živahnih djeva;
U ime Evrope Istok pozdravljaše.
Kao odgovor njemu, sastavio sam ovu
„Poruku Istoka,“ raspršio sam ove
Mjesečeve zrake iznad večeri Orijenta.
Ali, pošto nisam sebičan, a poznajem sebe,
Reći ću ti ko je on bio, a ko sam ja.
Njegov sjaj izbija iz pupajućeg mišljenja Zapada;
Moj plamen dolazi iz nadisaja istočnjačkih evlġā.
Rođen u vrtu, on je uzgajan u njemu;
Ja sam iznik'o iz smrti i opustošene duše.
On je poput slavuja koji u bašči pjeva;
Ja ričim poput sirene u morskoj pustolovini.
Obojica poznajemo suštinu Univerzuma,
Obojica smo poruku života predali umirućem!
Dva bodeža, sjajni poput mjesečine, radosni poput zore!
On – izvučen iz korica, ja – još u njima!
Nas dvojica smo rijetke, blistave i sjajne perle
Rođene u prostranstvu beskrajnoga mora.
On se veselo koprca u okeanskim dubinama
I razbija tvrdi oklop školjke;
Ja se još previjam u njezinom krilu*

³ Johann Wolfgang von Goethe (1749.-1832.) – slavni njemački pjesnik, dramski pisac, romanopisac i mislilac koji je, oduševljen perzijskim klasičnim pjesnicima, između ostalih djela, napisao i svoj *West-Oestelicher Divan* (*Zapadno-istočni divan*). Proučavao je Kur'an i životopis poslanika Muhammeda, kome je posvetio svoju znamenitu poemu *Mohamet's Gesang* (*Poema o Muhammedu*).

*Zarobljen u srcu beskrajnoga okeana.
Moj prijatelj, koji i ne zna za me, otišao je davno.
On je napustio moju tamnicu sa praznom zdjelicom.
Gurnuo sam ga na mjesto kralja Husreva⁴
I pred njegove stope stavio kraljevski tron.
On želi da mu drhtavim glasom o ljubavi pjevam
I traži od mene eleganciju stihova.
Mutnjikavih očiju, on ne vidi moju nespokojnu dušu.
On vidi moju vanjštinu, a ne moju dušu.
Moja je narav ljubavlju prožeta;
Slàma se s vatrom udružila!
Bog je meni otkrio tajne vjere
I kako se vodi država i kako se ona razara
Ne držeći do impresija moga pogleda.
Grimiz ružinih latica iz mojih izbija pjesama,
Svaki redak koga sam sastavio
Ništa drugo nije do kaplja moje krvce.
Znaj, poezija – to nisu budalaštine;
U visini ove besmislice mudrost je položena.
Vješt kakav jesam u stihovanju,
Ja bez časti bijah u zemlji Hinda.
Ruža i zumbul ostadoše bez mojih pjesama vatrenih,
Ja usamljen sam u svojoj bašči ruža.
Ako se visine sprijatelje sa vulgarnim smećem,
Oh, teško onome ko je vješt i nadaren!*

⁴ Ime slavnog perzijskoga kralja.

*Poštovani kralju, ti moraš vidjeti naše sunce
Koje je pomračeno, i naše zvijezde koje zalaze!
Baththit⁵ je zalutao u svojoj divljini;
Njegov uzdah izgubio je plamen Lā ilāhe illellāh!⁶
Egipćanin je upao u vir Nila,
Buntovni Turanac odao se letargiji,
Dok Turčin bespomoćan leži
Vezan za stijenu Vremena. Njegova je krv
Bašča zumbula Istoka i Zapada. Ljubav je
Izgubila vatrenost Selmanovog⁷ srca.
Iako je duša Irana ono što je nekada bila,
Iranac već dugo ne umije da jē nađe.
Plamen života zapaljen je u njegovoj ilovači,
Drevni plamen ugašen je u dubini njegovoga srca.
Indijski Musliman, odan svome trbuhu,
Prodao je sebe i otišao od svoje vjere.
Muslimani nejmaju više poštovanja
Prema Voljenome,⁸ nejma više među njima
Halida,⁹ Faruka¹⁰ i Ejjuba.¹¹*

4

*O, ti, kome je Allah dao pobožnu dušu
I obdario je srcem pogođenim bolom
Zbog Vjere, oživi putove Omera i Siddika!¹²*

⁵ Stanovnik Batha, doline u blizini Medine.

⁶ Nema drugog Boga osim Allaha – muslimanska afirmacija vjerovanja.

⁷ Drug poslanika Muhammeda koji je bio perzijskoga porijekla.

⁸ Misli se na poslanika Muhammeda, s.a.v.s.

⁹ Drug poslanika Muhammeda, Halid ibn Velid, poznat po svojoj hrabrosti.

¹⁰ Faruk je nadimak hazreti Omera, drugog halife.

¹¹ Drug poslanika Muhammeda, Ejjub el-Ensari.

¹² Drugo ime hazreti Ebu Bekra, prvog halife.

*Poput zefira prodi iznad zumbula u pustinji pješčanoj!
Millet-i Muhammed, rasut po planinama
I dolinama, u svojim venama ima lavovsku krv.
On je mudar, golem i vedra čela.
Njegove oči vide daleko kao i jastrebove.
Ah, on još nije dosegnuo svoju sudbinu,
Planeta njegove sudbe tamna je još!
On je usamljen u pustinji,
Daleko od oseke i vala lutajućeg života.
Posveti svoj duh trajnom pregnuću
Oplemenjivanja širokogrudnih Afgana
I tako ćeš sačuvati Millet kao što ga sačuva Siddik;
Ti budi izvor snage zbog toga!*

5

*Život je borba, a ne privilegija.
On traži znanje o duhu i materiji.
Allah kaže: “Znanje je blagodat velika!”¹³
Traži ga gdje god možeš da ga nađeš!
Onaj koji je primio svetu Knjigu,
Najbolji od svih, koji je bio svjestan tajni
I koji je snatrio Otkrivenu Svemoć,
Molio je: “Bože, povećaj mi znanje!”
Nauka označava znanje o svojstvima
Elemenata, ona navješćuje i blistavu Musāovu ruku
I njegov put. Progres naroda Zapada
Dolazi od njihovog širokog znanja o materijalima.
Njihova vještina od maslaca pravi grušalinu.
Naš duh nejma osjećaja za samosvijest;*

¹³ Kur'anski ajet.

*Ulična prašina nije ništa drugo do mrlja dijamanta.
Millet mora zadobiti svoj oblik i uzdići svoj stas,
Svoje bogatstvo i svoje znanje!
Dođi do znanja srca onih koji slobodu vole
I izvuci bogatstvo iz grudi planina!
Zarini svoj bodež u tijelo kosmosa
Jer je njegov trbuh pun dragoga kamenja
Baško Somnathov¹⁴ hram!
Tvoja zemlja ima prekrasnih rubina poput onih
Na kojima stoji Badakšan. Tvoja planina domaša
Čudesno skrovište poput onog na Musāovom Sinaju!*

6

*Ako ti budeš htio, tvoja zemlja će se uzdići
Na čvrstim temeljima, ti ćeš imati
Pronicljive oči da razaznaš ko je ko.
Mnogi Ademovi sinovi igraju igru šejtanovu;
Mnogi Iblīsi¹⁵ obučeni su u odjeću Idrīsovu.¹⁶
Tvoja uprava počiva na obmani i prijeveri!
Njihova vanjština ukazuje ti na sjaj i vjernost,
Ali u duši - oni su mračni, kao tulipan crni!
Oni govore o časti, a varaju k'o kockari!
Zaklinju ti se na vjernost, a samo smišljaju lukavstva!
Budi oprezan! O, pronicljivi i oštroumni kralju,
Nije dragulj svaki kamen koji sija!
Čedni mislilac, evlija Rūma,¹⁷
Otkrio nam je oslonac života i smrti:*

¹⁴ Hinduistički hram u indijskom Gudžratu, koga je osvojio Mahmud od Gazne.

¹⁵ Ime Šejtana.

¹⁶ Arapsko ime za biblijskog Enoha.

¹⁷ Dželaluddin Rumi (1207.-1273.) – veliki sufija, mislilac i pjesnik, porijeklom iz Belha, koji je veći dio svoga života proveo u turskom gradu Konji, gdje mu se nalazi turbe. Njegov *magnum opus* je Mesneviya, epopeja sufizma. Nakon njegove smrti, osnovan je derviški red mevlevija nazvan po njemu.

*„Sve drevne narode pogodio je njihov udes
Zato što su u kamenu gledali alojevo drvo!“*

7

*U našoj vjeri od vladara se očekuje
Da služi poput Haidera¹⁸, koji se znao savladati,
I poput Omera, primjera pravednosti.
Usred tvojih raznih državnih i vjerskih poslova
Svome srcu podaj jedan časak oduška:
Onaj kome je vremena uvijek malo
Nipošto neće ispustiti svoj nāmāz!
Budi poput derviša u svojoj kraljevskoj odjeći
Sa otvorenim očima i sa Bogobojažnim srcem.
Vladar Milleta, sultan Murat,¹⁹
Koji je nosio sablju poput svijetle munje,
Bio je siromah poput Ebu Zerra,²⁰
Sa dušom u tijelu poput Ardeštra;²¹
Glava i ramena bijahu mu u oklopu,
A njegovo srce u prsima bijaše obloženo voskom.
Muslimani koji obnašaju vlast
U svojim kraljevstvima žive poput derviša.
U izobilju, oni peru ruke od dunjaluka
Baško kako je to činio Selman Farisija u Madājenu.
On tamo bijaše namjesnik, a nejmaše ništa osim zalogaja
hljeba.
Ležao je na podu, i samo su Mushāf i sablja bili iznad
njegove glave.*

¹⁸ Drugo ime za hazreti Aliju, četvrtog halifu i zeta poslanika Muhammeda, s.a.v.s..

¹⁹ Murat I., osmanski kralj koji je osvojio Adrianople.

²⁰ Abu Dharr al -Giffari, drug poslanika Muhammeda.

²¹ Osnivač sasanidske dinastije u Perziji.

*Oni čije je sidro muhammedanska ljubav
Pod svojom komandom imaju i kopno i more.
Išći od Allaha da ti podari Alijinu i Siddīkovu vatru;
Išći iz Njegove milosti Ahmedov²² ašk-
Jer on je proljeće Milletova života,
Njime se napajaju izvori svijeta.
Ahmedova divota zatamni svjetlost
Koja pritajeno sja u svijetu.
Duša se ne može odmoriti bez njegove ljubavi,
Kao što nejma dana bez njegove noći!
Ustani i još jednom obnesi ovaj pehar ljubavi,
Obnovi poruku koju ona čuva!*

R E F L E K S I J E

PRVA RUŽA

*U ovoj bašči ja još ne vidjeh sebi srodne duše;
Ja sam prvi cvijet proljeća koje počinje da puše.*

*U ovoj struji ja dugo sâm sebe posmatram,
Pod ovim izgovorom drugo svoje lice gledam.*

*Ruka koja je sastavila života rukopis
Napisala je poruku na moj rumenkasti list.*

*Moje je srce u prošlost zarinuto,
oči otkrivaju ono što je u danas utisnuto.*

²² Drugo ime poslanika Muhammeda, s.a.v.s..

*Ja čeznem za budućnošću koja će biti divna,
Za novim poretkom, jer crna je prašina*

*Mjesto gdje nikoh i ogrnuh se cvjetnim mantilom,
I ja sam kasna zvijezda što luta nebeskom tminom.*

MOLITVA

*Ti, koji si u mejhani Prirode napunio moj bokal,
Sada istopi moju bocu vatrom moje širē!*

*Ojačaj Ljubav vrelinom moga pogleda;
Prašinu moga Sinaja pretvori u neustrašive plamenove!*

*A kada umrem, od moje gline sačini
Lampu tulipana; osvježi ranu moje ljubavi
I pusti je da sja u pijesku moje pustinje.*

MLADI MJESEC BAJRAMA

*Mjeseče mladi uoči Bajrama,
Ti nećeš moći pomutiti
Žedni pogled onih koji čekaju da te vide!
Hiljadu pogleda se udružilo
Da satka mrežu kojom će te uhvatiti.*

*Pogledaj se: ne budi tužan što su tvoje konture oskudne:
Puni blistavi Mjesec u tvojim prsima sja.*

PODLOŽENJE PRIRODE

*Ljubav je uzviknula sa ushićenjem: "Rođeno je srce
Koje krvari!" dok je Ljepota drhtala zbog onog
Koji bijaše obdaren vizijom i koji u život dolazaše;
I Priroda bijaše uznemirena zato što tu bješe ruža
Ukraj usnule prašine ovog pitomog svijeta
Koga Jedan nadari moćima da ih upotrijebi za se
Ali i da samog sebe uništi njima i da posmatra svoju
nutrinu.*

*Poruka sa nebeskoga svoda kružila je uokolo
Usnule divanhane Vječnosti:
„Pogledaj te otkrivene moći, pogledaj!
Sve tajne sada se otkrivaju tebi!“
Žudnja, nesvjesna sebe na krilu Života,
Podiže tada svoje oči i najednom osvanu jedan drugi svijet.
Život reče: "Tokom svih mojih dana radih u prašini
Da bih otvorio ovaj drevni svod!"*

II

ŠEJTANOVA POBUNA

*Ja nisam budalasti anđeo, stvoren od svjetlosti,
Da bih pao ničice i poklonio se Ademu!
On je stvoren od prašine; ja potičem od vatre.
Ovo je moja vrelina koja grije krv
U arterijama ovog širokog Univerzuma.
Ja se nalazim u prasku groma i u udaru holuja,
Ja sam plamen ovog Alhemičara:
Dok ja gorim, ja čuvam elemente u harmoniji*

*I atome držim vezane jedne za druge.
Da, ja drobim djela svojih ruku
Da bih sačinio nove figure od upotrijebljene gline;
Moja struja u pokretu čuva talase nebeskoga svoda.
Oštroumnost moje vještine dizajnira i oblikuje Kosmos.
Zvijezde svoje oblike imaju zahvaliti Tebi; ja sam
Taj koji ih okreće.
Ja sam Duh kojim je prožet svijet.
Ja sam Latentna Sila Života. Dok Ti
Ulivaš duše u tijela, ja tē duše opremam
Vrevom i hurnebesom.
Ti vodiš na put odmora; ja pokazujem
Stazu borbe: I ja sam silnik, ali bez Pakla;
ja moćno sudim, ali bez Strašnoga suda.
Zbog svega toga, ja nikada ne tražih
Od nižih anđela da mi se poklone.
Adem, kratkovid i tjesnogrudan,
Čija bît nije ništa drugo do prah ponizni,
Postade biće u Tvome skutu,
Ali ostari i zreo postade u mome društvu.*

III

ZAVOĐENJE ADEMA

*Industrijski život bolji je od mira Vječnosti!
Galeb postaje jastreb kada se napregne ispod stupice,
A ti ne činiš ništa osim što pokorno ničice padaš
U molitvi svojoj. O, sanjare! Uspravi se
Poput cipra do svoje pune visine!
Rijeke Dženneta tebi su dosuđene,*

*Tebi koji se mučiš u znoju ruku svojih!
Pjenušava šîra cijedi se iz vina!
Dobro i zlo su zamisli tvoga Gospodara.
Uživaj u slatkom voću naslada.
Ustani! Pokazat ću ti novu domaju.
Otvori svoje oči, iskorači i razgledaj svijet!
O, jadna kapi! Postani blistava perla!
Padni s neba i stanuj u okeanu!
Sjajna sabljo, potčini svijet i pobijedi ga!
Isuči mač svoj i pokaži vještine svoje!
Sokole hitri, stušti se odozgor i prolij krv fazanu!
U gnijezdu ležati – to je smrt za te!
Ti ne znaš još da strast umire sa sjedinjenjem.
Šta je život vječiti? – Nprekinuti žar.*

IV

ADEM POSLIJE IZGONA IZ DŽENNETA

*Kako je ugodno čovjekov život činiti mukotrpnim,
I slatkim; raznježiti srca planina, šuma
I pustinja u dahu; iz kafeza otvarati
Široke kapije vrta; putovati stazom do neba;
Povjeravati nekome tajne upaljenih zvijezda;
Bacati ljubavne poglede na mihrāb Ljepote
Sa skrivenom žudnjom i otvorenom molitvom;
I, u isto vrijeme, ne vidjeti ništa osim Jednoga
U obilju baščinih zumbula;
Uz to, razlikovati nježnu ružu od opasnog trna;*

*Ja sam sav u plamenu koji kraja nejma;
Ja sam izvan agonije žudnje,
Ja mijenjam svoju sigurnost za sumnju,
Jer ja sam mučenik svoga nagona za traženjem.*

V

ADEMOV PRIGOVOR BOGU

(Jutro prije Strašnoga suda)

*Ti, od Čijega Sunca planeta moje duše
Uzima svoje svjetlo, u mome srcu zapalio Si
Kandilj, koji gori u ovoj tami i sumornome svijetu!
Moju genijalnost izlilo je more kroz česmu.
Moj pijuk proizveo je mlijeko iz njedara kamena.
Mjesec me nagizdao. Venera bješe moj uznik.
Razum koji mi je darovan natkrilio je cijeli kosmos.
Ja sam duboko prodro u zemlju i plovio nebeskim visinama.
Moja čarolija šarmirala je atom i Sunce.*

*Iako sam skrenuo sa Pravoga Puta u divljinu,
Ja Te molim: izbriši mi moj prekršaj
I primi moju iskrenu ispriku.
Da ja nisam, njegovim lukavstvom, skrenuo ustranu,
Kosmos ne bi potčinjen bio.
Nije moguće nadvladati taštinu drukčije
Osim lasom poslušnosti. Pošto umirih
Ovog silnog šejtana svojim vatrenim pogledima,
Prisilih se da nosim njegov konac sveti.
Razum se tako zaplete u tajni Prirode,*

*I prisili od vatre stvorenog Ahrimāna²³
Da pogne svoju glavu i pokloni se Prašini.*

MIRIS RUŽE

*U džennetskom čadoru uznemirena hurija cvili:
„Niko nam ne reče šta se to krije izvan Nebesa.
Ne razaznajem kad je noć, a kada dan, kad je akšam,
A kada zora je.
Zbunjena sam kada kažu: Ovaj je umro, a ovaj se rodi.“
Poput daha mirisa sa ružine grančice,
Ona je pronašla svoj put
I tako u ovom nestalnome svijetu ugleda svjetlost dana:
Otvori svoje oči, postade pupoljak,
I sa prolaznim smiješkom
Rascvjeta se u ružu, potom odbaci latice svoje, i umrije.
Tako je lijep svako ko, oslobođen ropstva,
Nestane poput sjećanja na njezin uzdah
Koji se mirisom zove.*

PJESMA VREMENA

I

*Sunce i zvijezde pod mojom su kontrolom.
Ako me istražiš, naći ćeš tminu.*

²³ Perzijski naziv za šejtana.

*Ako istražiš samoga sebe, Ja sam život.
Prisutno sam svugdje – u gradovima, u pustinjama,
U uspavanim komorama i u palačama.
Ja sam bol i Ja sam lijek. Ja sam ekstaza.
Ja sam mač sudbine. Ja sam šadrvan Života.*

II

*Džingiskanova²⁴ i Timurova²⁵ pustošenja
Samo su nagovijestila kovitlac moga praha.
Holokaust u Evropi predstavlja
Iskricu leteću koja je pala iz moga plamena.
Čovjek i njegov svijet sastoje se od mojih ornamenata.
Moje proljeće dolazi iz krvi hrabrih srca.
Ja sam plamen Pakla! Ja sam smiješak Raja!*

III

*Razmisli o ovoj paradoksalnoj stvari:
Ja mirujem i Ja se krećem!
Pogledaj kako se u mome vinu ogledaju
Volja i čud dana koji dolazi!
Mirijade prekrasnih svjetova, zvijezde koje se kreću
I plava nebesa leže skriveni u mojim njedrima.
Ja sam odjeća čovjeka, Ja sam odora Boga.*

IV

Moja čarolija je Sudbina; napor je tvoj šarm.

²⁴ Džingiskan (1155.-1225.) – svirepi mongolski vladar koji je vladao carstvom većim od onog Rimskog.

²⁵ Timur, Timurlenk (1336.-1405.) – tursko-mongolski vladar, osvajač zapadne, južne i centralne Azije.

*Ti si Lejla zaljubljena, Ja sam pustinja
U kojoj ti tražiš onu za kojom ludiš. Poput duha,
Mene se ne tiče nijedna tvoja volja,
Nikakvo tvoje stanje. Ti si moja unutarnja tajna,
A Ja sam tvoja unutarnja tajna. Ja samog sebe
Prikazujem preko tvoje duše,
Gdje stanujem na skrovit način.*

V

*Ja sam putnik, a ti si cilj moga putovanja.
Ja sam polje, a ti žetva si koja rađa.
Ti si harfa na kojoj se svira stotinu melodija;
Ti si duh koji se kosmosom kreće.
O, ti koji lutaš svijetom gline i vode,
Pronikni u znakovlje srca!
Beskrajno more omeđeno je kupom.
Moja bijesna bura udara iz tvoga visokoga vala.*

PROLJEĆE

I

*Ustaj, jer su po brdu i dolu
Oblaci proljeća svoje šatore razapeli!
Papiga i slavuj, čvorak i galeb –
Svi radosno pjevaju uz ovaj proljetni brîz,
A polja zatrudnješe ružom i tulipanom.
Vrijeme ja da ustaneš iz svoga sanjarenja.
Ustani, jer su po brdu i dolu
Oblaci proljeća svoje šatore razapeli!*

II

*Ustaj, jer je u njivu i livadu
Karavan Ruže stig'o,
A s njime zefir ćarlijav, svijetao i blag!
Ptica proljeća javlja o njegovom cvatu.
Zumbuli razdiru svoje tamnocrvene ogrtače.
Svježa ruža iznosala je svoju ljepotu;
I ljubav se nova, brigama izmučena, rađa.
Ustaj, jer je u njivu i livadu
Karavan Ruže stig'o!*

III

*Golubovi intoniraju svoje dražesne napjeve;
Slavuji u zadovoljstvu sriču.
Krv se komeša u baščinim venama,
A ko je taj ko još sjedi, pravilo trijeznosti kršeći
I pijuć' vino živosti, vesele pjesme pjeva
I u cvjetnu se odjeću oblači?
Golubovi intoniraju svoje dražesne napjeve;
Slavuji u zadovoljstvu sriču.*

IV

*Odrekni se svoga povlačenja
I pođi naprijed, u lug šume!
Zauzmi svoje mjesto na obali
I gledaj u potok čija obrva Proljeće slavi,
Gledaj kako narcisi, lijepi, koketni i blistavi,*

*Šalju bezbroj nježnih poljubaca!
Odrekni se svoga povlačenja
I pođi naprijed, u lug šume!*

V

*Ti koji nisi vidio ovo objavljeno,
Sada otvori široko svoje duhovne oči.
Tulipani na mnoštvu stabljika svojih
Obučeni u vatrene odore
Igraju na vjetru. Suze jutarnje rose
Napunile su njihova srca novim ushićenjem.
Zvijezde u sumračnome nebu! O, kakav prizor!
Ti koji nisi vidio ovo objavljeno
Sada otvori široko svoje duhovne oči.*

VI

*Bašča je izložena da se u njoj posmatraju
Misterije bîti Prirode.
Bitak izražava svjetlost
Suštinskog dijela Svojtava.
Šta ti smatraš životodajnošću?
Šta je za tebe smrt?
Bašča je izložena da se u njoj posmatraju
Misterije bîti Prirode.*

VJEČITI ŽIVOT

*Ne vjeruj da je završena zadaća Tri kralja sa Istoka²⁶;
Hiljadu neprocijeđenih vina leži po čokotima,
Ovdje život nije poput pupoljka, premda je bašča ljepušna;
Kabanica njezina života poderana je u dronjke dahom
Povjetarca.*

*Da li ti znaš šta je to nit života? To nije ni čežnja
Ni zahtjev srca u kome nejma trnja sa požudnom bodljom.
Budi sebičan i čvrst k'o planina; a ne da se ponašaš
Kao slamka; plamen je silovit; vjetar hitar je.*

REFLEKSIJE O ZVIJEZDI

I

Slušao sam kad jedna zvijezda govori drugoj zvijezdi:

*„Mi se nalazimo na moru do čije se obale ne može
Dojezdit'.*

Naša je priroda putovanjima obdarena,

Al' nejma cilja za koji je vezana karavana njena.“

II

*„Ako smo mi ono što smo bili oduvijek,
Šta je to što što svjetlo u nas lije?
U mrežu Vremena nas su sviju zarobili.
Sretni su oni koji se nisu ni rodili.*

²⁶ Tri kralja ili sveti magi – u kršćanskoj tradiciji kraljevi ili mudraci koji su, prema Evandelju, došli „s Istoka“ da se poklone Isusu nakon njegovog čudesnog rođenja.

III

Niko ne može nositi ovo teško breme.

Nepostojanje je bolje od muke na duže vrijeme.

*Ovaj plavi horizont ne zna za jad muka mojih:
Visinu je neba nadmašila Zemlja koja niže stoji.*

IV

Sretan je onaj ko ima nestrpljivu dušu,

Ko jaše Stanja i Vremena dorušu.

Ogrtač Života dobro pristaje njegovome zvanju.

*On je kreativan, on je u svome iskonskom
Bitisanju.*

Život

Jedne noći plakao je oblak proljetni:

„Ovaj život – to su samo suze!“

Živahna zraka najednom bljesnu i reče:

„Nisi u pravu! Život je jedan radosni tren!“

Ovo čavrljanje nekako do bašče stiže,

Ruža i golub tu se takmičiše.

DIJALOG IZMEĐU NAUKE I LJUBAVI

Nauka

„Ja sam saznala misterije Zemlje i neba;

Moj laso je kosmos zađemao.

Moje su oči za ovaj svijet prikovane.

Zašto da me se tiče ono što je izvan nebesa?

Stotinu melodija iz moje harfe plovi.

Ja svoje sam tajne na pijacu hitnula.“

Ljubav

„Zbog čarolije koju si bacila, more u plamenu je,

Zrak vatru bljuje, i otrova pun je!

A kada prijatelji bijasmo, ti si svjetlost bila;
Ali ti mene razmrska i tvoje svjetlo plamen postade!
Ti si rođena u najdubljem svetilištu Božanskog;
A onda si upala u Sotoninu klopku.
Dođi – ovaj zemaljski svijet pretvori u bašču,
A ovaj stari svijet ponovo mladim učini!
Dođi- uzmi samo malo brige iz moga srca,
I gradi, ispod nebesa, neprolazni raj!
Tà mi smo bile prisne sve od dana stvaranja,
Mi smo bile visoke i niske note jedne te iste pjesme!“

PJESMA ZVIJEZDA

U našoj prirodi je da se podložimo zakonu svome,
Ali naš zanos – slobodan je;
Beskrajna kosa putanja naših dugih staza
Zalog je besmrtnosti naše–;

Nebesa se okreću prema našoj želji:

A mi razgledamo i putujemo.

Ovu palaču čula, dvorhanu

Idola oblikovanih smrtnim pogledom,

Žbuku bića i ne-bića,

Bujicu i talas stvaranja, ovo

Svekoliko carstvo sati k'o vitlo brzih ili sporih,

Mi razgledamo i putujemo.

Bojišnice čije su ratne vatre zgasle,

Ta ludila lukavih umova,

Prijestolja, dijademe i stepenice

Kojima se uspinju vladari, oni koje je sreća popljuvala,

Sve te igrarije besramnih vremena -

Mi razgledamo i putujemo.

*Moćnika uklonjenog s prijestolja,
Kmeta koji gubi svoje ropstvo,
Zatvorenu knjigu cara i ćesara,
Prohujale dane Aleksandrove sile,
Maštu i onoga kome se ona gubi -
Mi razgledamo i putujemo.*

*Čovjekovu mirnu i vrtoglavu sudbinu,
Patuljke i divove,
Čas bučne i vesele, ramena uzdignutih,
Čas utučene pred smrću,
Gospodara svijeta i roba sa žigom -
Mi razgledamo i putujemo.*

Poput gazele u klopku uhvaćene,

*Dok drhti prestrašena i tužna,
Tebe, zadihanog u mreži svojih misli,
Sa duhom koji se zagnjuri pa pipa u bespuću -
S naše nebeske citadele
Mi razgledamo i putujemo.*

*Šta se krije iza zavjese privida?
Gdje cure naša svjetlost i tama,
Oko, srce i razum čemu uzdižu se?
Kakva je to naša priroda, naš nemir i lutanje,
Šta je to ovaj kosmos Daljine i Bliskosti? –
Mi razgledamo i putujemo.*

*Tvoja nepregledna veličina za nas je soba mala,
Tvoja godina je časak naš. Ti koji držiš okean
Na svojim grudima kao jednu kap zamamne rose! –...*

Zakotrljane u traženju svjetova,

Mi razgledamo i putujemo.

ZUMBUL SA SINAJA

1

Sve što postoji se žrtvuje za Njega,

Čežnja za Njime u sav život je urezana;

Što vidiš - nije Sunce, već ožiljak jedan

Nebesnog plama što sabahe klanja.

2

Srce mi je svijetlo od duševnog plama,

Oči liju krv, svak' vidi to stanje;

Reci onom što tajnu života ne zna

Da je Ljubav samo - ludo radovanje!

3

Ljubav bašči daje lahore u maju,

Ljubav prosvijetli pupoljke po gaju,

*Zraka dèrta roni kroz najveće dubine,
Ljubav ribu vodi po morskom beskraju.*

4

*Ljubav izračuna slabog orla cijenu,
Fazanima daje snagu neviđenu;
Naša srca sebe bojažljivo brane
Sve dok vojske Ljubavi u njih ne zasjednu.*

5

*Ljubav slika boje latica zumbula,
Od nje probudi se rutvica usnula;
Ako malo razgrneš prašinu od gline,
Vidi: krv Ljubavi se i u njoj rasula.*

6

*Nijedna duša nejma što Ljubav imade,
Niko se ne odziva na Njezine jade;
Zumbul cvjeta na dodir Njene ruke mlade;*

Srce rubina za Njenu iskricu ne znade.

7

Zapahnu me miris iz bašče zelene,

Šta to tražim ?- posta pitanje za mene.

Dobio odgovor na njega il' ne,

Ja vās gorim ispod šehidske koprene!

8

Svijet je glina; u njoj naše srce klija!

Ova kap krvi – to je misterija.

Naš je pogled dvostruk, il' je

Svijet pao u prsa svačija.

9

Slavuj jutros reče svome baščovanu:

„Samo drvo tuge niče nam u džānu²⁷ :

Divlje trnje raste, raste pa ostari,

²⁷ Džan (perz.-tur.) – duša.

Ali ruža ne vidi mladost dosanjanu!“

10

Gubitak i Dobitak skupa život da;

Rasulo i Postanak –k'o blizanca dva;

Naše srce ne može tol'ko izdurati

Gradnju i Razgradnju i sporenja ta!

11

Glas ljubavni Ademov – to muzika bješe!

On otkriva tajne, sâm od tajne smješe!

Bog stvorio svijet, Adem ga popravlja:

Možda uz Božiji i svoj pečat stavlja.

12

Ja ne tražim ni početak niti kraj;

Pun sam tajne pa tražim misterija raj.

Čak i kad bi lice istine bilo otkriveno,

Ja bih tražio isto „možda“ i „hajd' znaj“!

13

Srce, dokle ćeš biti kao leptirica glupa?

Dokle ćeš biti drukčije od svih srca skupa?

Kad si već jednom plamen iskušalo,

Dokle ćeš kružit' oko tuđeg stupa?

14

Gradi, svojim dlanom od prašine,

T'jelo jače od karaule silne,

Ali u tom tijelu srce je od tuge –

Kao potok koji teče sa planine!

15

Od vode i gline Bog je sačinio

Svijet ljepši nego što je Eden bio,

A onda sāktī²⁸ od vatrenog uzdaha

Oblikova svijet izvan mene - praha.

²⁸ Saki (perz.) – dosl. donosilac bokala, vinotoča; ovdje: Bog.

16

Na Sudnjem danu brahmîn Bogu se potuži:

„Svjetlost života kao cvat je ružin,

Ali, dozvoliš li, ja bih još dodao:

Život idola od ljudskog je duži!“

17

Kako brzo odlaziš, o, zvijezdo rana!

Možda ti je žao dok me gledaš uspavana:

Zbog neznanja ja sam izgubio put –

Ti budna noću i na pragu dana.

18

U krčmi najednom nestalo je buke,

Nigdje iskre da obasja glinu naše ruke;

Ukoliko biće samo Razum posjeduje,

Bez Ljubavi, srce nejma svoje luke.

19

Dah novog lahora s ponosom ćarlija!

Bog te stvori s ushitom tajnih melodija!

Svježe osjećanje uspori naš let:

Proljeće nas po Nebu u zanosu vija!

20

Kakva radost postojanja, dragi Gospodaru:

Jezgro svakog trunka živi u žaru!

Pupoljak se ruže razvija za granom:

Smiješi se životu, Tvom čudesnom daru!

21

Ja ćuh da je leptir rek'o u Ezelu²⁹:

„Podari mi u životu sjaja jednu zerru³⁰,

Pa onda u zoru razaspi moj pep'o,

Ali plâm i noć ostavi mi c'jelu!“

22

²⁹ Ezel (ar.-perz.) - Praiskon

³⁰ Zerra (ar.-tur.) – trun.

*Muslimani, ja u srcu jednu riječ imam,
Sjajnije od svjetla silnog Džebrāīla³¹ :*

*Tajno čuvam sebe od „Sinova vatre“,
A to je i tajna oca Ibrāhīma!*

23

Ej, srce, moje srce, sred Njegovog hrama!

Ej, srce, moje srce, ostavi me sama;

Svakog trena novu želju stvaráš:

Ej, srce, moje srce, šta to radiš s nama?

24

Ti jezdiš sve do zvjezdinog đerdāna:

Ali samom sebi – ti si vječna tajna!

Poput zrna, nad kojim svoje oči širiš,

Niknut ćeš iz zemlje kao vriježa rana.

³¹ Džebrāīl- dosl. Moćni; u svim semitskim jezicima: melek -donosilac Objave.

25

Kako slatka pjesma jutros je rođena

U lisnatoj bašči, ispod cv'jeća njena:

K'o slavuj izreci na srcu što ti je:

Radost, žalopojka, uzdah, uspomena...

26

Ders života ako ćeš od mene uzeti,

Reći ću ti tajnu, s uma je ne smetni:

Bez duše u t'jelu, ti umrijeti moraš;

Ako imaš dušu, ti nećeš mrijeti!

27

Nemoj pričat' basne o duhu-vilenjaku,

Priča o gorjenju već kruži u zraku.

Ja sam prepoznao leptiricu noći

U krik radnika i sirotom đaku!

28

Gutljaj - koji je tebi čudan okus dav'o-

Tog divnog napitka - ja nisam imao.

U mome bazāru ne traži drugu robu,

Jer, kao i ruža, ja imam srce krvavo.

29

Uđi u moju bašču, ništa naći nećeš

Sem duše što stalno u potragu kreće!

Vidio sam šta teče ružinim žilama:

Ni miris ni boja u moje proljeće.

30

Dalje od ovog sv'jeta kako i zašto hiti

U vrtlog našega biti i ne-biti!

Pusti jastvu da stanuje u tvome tijelu,

I, k'o Ibrāhīm, gradi hram svoj i ti.

31

U bašči svojoj zelenoj ptice ne poznam,

Na grani gdje mi je gnijezdo ja pjevam sâm.

Ako si slaboga srca, otidi od mene,

Jer krv kapa iz pjesme koju zapjevam.

32

Bože, kako je sladak ovog sv'jeta smijeh:

Sve što stvorio si opilo se iz jedne činije!

Tvoju čeljad veže blistav pogled Tvoj,

Iako ni jedna duša s drugom nije!

33

Aleksandar savjet dade Hidru³² živom:

„Ti si dio meteža morem, zemnim širom!

Ovu bitku gledaš iz polja, sa strane!

Umri djelujući za besmrtne dane!“

34

³² Hidr, u bosanskom: Hizir, Hizr – vjerovjesnik koji je vjerovao da je otkrio Abu Hajat – Vrelo Života; ko se s njega napije, postat će besmrtan. U orijentalnim tradicijama on figurira kao vezir Aleksandra Velikog, ali i kao vodič putnicima. U bošnjačkoj tradiciji: evlija koja ravna štetama (zemljotresima, povodnjima i sl.) koje ljudima donose neku nepoznatu korist.

Prah je prijesto Kaya³³ i kruna Džemova³⁴;

Ibrāhīmov mezar skriva pljeva njegova.

Ja ne znam šta je bît mojega bića-

Zurim u nebo, ja, prašina smeđava.

35

Ako staviš svoje od praha prste duge

U srce, kog su krvave isparale pruge,

I promisliš o putu proljetnih oblaka,

Zumbul će procvjetat' od poplave tuge.

36

Novi lahor vjetra - novi prizor skiti;

Život nikad jedan oblik neće dopustiti!

Ako danas razmišljaš o onome jučer,

U tom prahu iskrē živog neće biti.

³³ Vjerovatno aluzija na Aladina Kaykubada, „sretnog princa vjernika“, seldžučkog sultana iz 13. St.

³⁴ Vjerovatno aluzija na sultana Džema (1459.-1495.), sina sultana Mehmeda Fatiha II., nesretnog pretendenta na prijesto.

37

*Kada god mi muzika radosti donese,
Od moga veselja sve se živo trese,
Ali ja sam samac, i živim sa srcem,
Gdje mi sudba čitav ovaj sv'jet odnese.*

38

*Pitaš se o duši, o čulima finim?
Kad je vatra razum iskapila silni,
Radost komešanja stvorila je nju,
A kad ono prestane, povrati se glini.*

39

*„Oči do Njeg' ne dopiru, “³⁵ reče razum mutav.
Pogled zaljubljenog to vjeruje drhtav.
Već je stara priča sa Sinajske gore
Gdje srce svako Mūsiniu dovu prošaputa.*

³⁵ Kur'anski ajet.

40

*Katedrala, džamija, samostan il' hram-
Sve si to sagradio prašnom rukom, sâm.
Samo srce spašava od propisa hladnog,
A ti, budalo, još njemu doć' ne znaš.*

41

*Za ove čardaklije ja srce ne vežem,
Slobodan od svega što mi duh moj steže.
Poput daška sabahskog, zastanem na čas
Da bih pros'o miris na ružice svježe.*

42

*Ovo mlado vino sipam u bokale,
Da se sjetim doba mladosti nestale;
Poput drevnih mājā, ja vino posudih
Od sākija čije su radosti presahle.*

43

Iz Džemovog vrča ja se vina napih

I čitavo more u jednu kap sakrih.

Moj je razum spalio kuću od idola;

Ibrāhīm svoje turbe aškom svojim natkri.

44

Um je zarobljenik prošlosti i sadašnjosti,

Idole oka i uha on njeguje i gosti.

On ima sliku skrivenu u rukavu –

A taj brahmîn svitnjak o pojasu nosi.

45

U svaku ljudsku glavu um je stavljen prvi:

Moje, tvoje t'jelo je od gline i krvi.

Ali u njemu je misao bez kraja –

Samo mene ova tajna zanosi i mrvl.

46

Iš'o si na Sinaj, munādžāt³⁶ molio;

Srce ti je stranac samom sebi bilo.

Ti s potragom svojom kreni ka čovjeku –

Bog se zbog njeg' traži čim ga je stvorio.

47

Ovu moju poruku Džebrāīlu nosi:

„Moje t'jelo nije dato u svetosti!

Pogledaj vrelinu nas, sinova Zemlje:

Radost u tuzi ne zna ko je od svjetlosti!“

48

Hoće l' znanje pasti Feniksu³⁷ kraj ceste?

Ne budi baš siguran, već posumnjaj češće.

Šta da činiš? Nek ti vjerovanje zrije:

Ti Jednoga tražiš, Jedan gleda, Jedan jeste.

³⁶ Munadžat (ar.) – skroviti razgovor sa Bogom, dž.š.

³⁷ Feniks – prema egipatskoj mitologiji sveto mitološko biće u obliku vatrene ptice. Nakon kraja životnoga kruga, feniks izgori, a iz njegovog pepela se rodi novi feniks; simbol uskrsnuća u kršćanskoj tradiciji.

49

Razum tka velove što Ti kriju lice.

Ah, oko mi Te želi gledat' netremice!

Sa ovom sam željom ja stalno u ratu-

Kakvu buku dižeš sred srca-bojišnice!

50

Srce drhti čim se smrti sjeti,

K'o kreč bl'jedo od muke koju ćeš don'jeti.

Ne plaši se, već sazori i sebe osnaži:

Nakon smrti – više nećeš umrijeti!

51

Zašto pitaš o vezi između tijela i duše.

U zamku Kako i Dokle ja nisam pao, družo.

Na tren se zagušim, ali kad frulu ostavim,

Ja sam pjesma, ona kroz mene zapuše.

52

Jedan mudri učitelj ovako mi zbori:

„Svakom danu jutro ovako govori:

Nek ti srce brige nečujne ne tište –

Noge ne gaze svoje, već Njegovo svetište!“

53

Zašto pitaš Rāzija³⁸ šta Knjiga govori?

Ja najbolji tumač sam joj koga Allah stvori:

Um upali plamen, srce bukti – tako znamo priču

O Nemrudu³⁹ i onom što u vatri ne gori!

54

Ja jesam il' nisam – svejedno je meni.

Reći: Ja jesam – širk je otvoreni.

Ko je pjevač onda, i čija pjesma

„Ja sam“ u mom srcu se zapjeni?

³⁸ Fahrudin al-Razi (1149.-1209.)- perzijski sunnijski komentator Kur'ana, filozof, pjesnik, pravnik, liječnik i astrolog.

³⁹ Nemrud – „mali faraon“ iz kur'anskih kazivanja koji je naredio da se poslanik Ibrahim, a.s., baci u oganj.

55

Reci mi koji je pjesnik ovo rek'o:

Ti, zumbule, plamtiš, k'o da j' briga nekog!

Ti se ne istopi u tom vrućem plamu,

Nit obasja noć u tome dumānu!

56

Ja ne razlikujem Ružno i Lijepo:

Ti vagaj Dobitak i Gubitak, eto!

Ja sam usamljenik u ovome društvu-

Vidjeh pusti svijet, i to naslijepo!

57

Grobare, ti možda ne znadeš

Da Ljubav svoj sud po smrti imade,

Ali u tom sudištu ni Knjiga ni Vaga,

Grijev, kufr, īmān – ništa ne ostade.

58

*Kapljica vode, svijetla u zori,
Usred drugih sto u perlu se stvori,
A onda ovi pjevači u horu
Nađu sebi bašču za jedan oratorij.*

59

*Učeni čovječe, ja sam u raspeću,
Moj um ne shvata enigmu slijedeću:
Kako u ruci Prašine ovo srce tuče
Kud gazele Mašte lutaju i šeću?*

60

*Ne sazivaj društvo sred morske obale
Gdje pjesma života fina i nježna je!
Grmi s okeanom, otimaj k'o talas:
Jer samo borba ovdje vječni život daje.*

61

C'jelo moje biće – to je zarobljenik;

Prelje moje sudbe –to je strano meni!

Ne mogu bit' slobodan niti predodređen,

Jer sam živa glina - uv'jek u promjeni.

62

Šta je svrha našem ovozemnom žiću?

Šuti, jer ne znaš toga varalicu!

Ja se tol'ko radujem dok putujem putom:

Vidim kraj njeg kamen, ne vidim stanicu.

63

Ako parče st'ijene pogledaš sa strane,

Poželiš li, ono će dragulj da postane.

Robe zlata, nemoj da te ono vara:

Samo tvoj ga pogled u vr'jednost pretvara.

64

Bio je stranac, za vjeru nije znao,

Zurio je nemirno, tragat' nije stao,

Ali kad je ugledao Njega, uzdah'o je -

Ne znajući da ga On je posmatrao.

65

Ne pričaj nam priču ljubavnog vračara:

On, što god isplete, najednom raspara.

U duši je iskra Ljubavi, da znaš:

Jezik priča priču bez konca i kraja.

66

Divni mladi pupoljče, zašto si usamljen?

Šta to tražiš u bašči, pokloniče njen?

Ta u njoj su rosa, potok, cvrkut u sabahe,

Pjevice u travi, zdrava hava i zumbul crven.

67

Jednog dana uvehla ruža meni reče:

„Naša pojava – iskra cvata u Proljeće.“

Srce mi je merak na kist Umjetnikov:

Što god da naslika, skoro bit' ga neće!

68

Naš beskrajni sv'jet vr'jeme okeana

Progutat' će brzo, za nekol'ko dana.

Baci pogled u srce: ne vidiš mu traga

Nataloženom u dnu jednoga krčaga!

69

Moj razgovor s njima ptice razniješe;

Nijemi me pupoljci tada zaniješe.

Kada umrem, prah mi bacite u zrak:

Bit' u društvu ruža moj posao bješe.

70

Dolina nasmijanih ruža – taj prizor zapamti!

Šta to radi zumbul sa srcem što plamti?

Raznobojno more u našem vidiku:

Šta to gleda slavuj, ko to može znati?

71

*Ja sam planeta koja kruži, a Ti si Sunce moje;
Svjetlost me oblije kad me oči pogledaju Tvoje.
Daleko od Tvojih prsa- ja sam nesavršen;
Ti si knjiga, ja sam samo jedan bâb njen.*

72

*Njegova lijepa slika mome oku prija,
Ljepša je Njegova ljubav, od koje sam pijan.
Ona je fini učitelj koji me podučio ovom -
Draži od hana na putu surovom.*

73

*Ovaj moj se razum u kufri raspline:
Idole je sagradio sebi niz doline.
A moje srce plače u žalosnom dertu,
Pa šta je moj mezheb, o, pravi mu'mine?*

74

Ponosita jela Njegov rob je nekad bila;

Plam ruže – vino koje Njegova ruka je izlila.

Sunce, Mjesec, zv'jezde – hramovi su Njegovi,

Ademovo srce- vrata koja ta je Ruka otvorila.

75

Stotine svjetova se do krajnje zv'jezde roji,

Razum jezdi dokle sežu nebeski katovi,

Ali kad se zagledam u dušu svoju,

Beskraj joj ivice snatrim na obzorju.

76

Negve Sudbe ne stavlja na svoja stopala:

Iza ove kružne sfere ima staza mala!

Ako ne vjeruješ, ustani i vidi

Nogu što je u zraku skakala!

77

Moje je srce utamničeno u svoje čini;

Svijet blista na raskošnoj mu mjesecini.

Ne traži moj sabah jer čak i na suncu

Ovo doba stoji u c'jeloj godini.

78

Trzalicom harfi duše Ti kajdu izmamiš.

Kako možeš biti unutra i vani?

S Tobom – u plamu sam, a bez Tebe – mrijem.

O, moj Jedini, kako da postojimo sami?

79

Ispušteni uzdah – šaka Njegovoga mora;

On iz naše trske vadi kajde veselja i bola.

Mi rastemo kao trava uz vječiti tok,

Njegova rosa našim damarima kólā.

80

Ima jedan bol što muči prsa Tvoja,

A Ti si stvorio svijet od mirisa i boja.

Zašto Tvoj bol muči čak i moju ljubav,

Ko je stvorio ovo stanje nespokoja?

81

Koga tražiš? Kakva te je groznica obuzela?

On je očit, pristupačan – samo iza vela.

Traži iza Njega, i sebe vidjet ćeš;

Iza sebe, osim Njega ništa naći nećeš.

82

Mani se djetinjstva, tog doba ranijeg;

Ako si Musliman, man' se rase, nacije!

Ako se hvali bojom, krvlju svojom...,

To više nije Arap, to više Muslim nije.

83

Mi nismo Turci, Tartari, Afgani...:

Izdanci u vrtu, rastemo na istoj grani.

Razlike u boji su zabranjene nama;

Mi smo novim proljećem namirisani.

84

U mojim prsima ima skriveni svijet;

Prah moga srca u žalosti je raznijet.

Od vina koje je prvo opilo moju dušu

Samo je jedna kap ostala da vrije.

85

Ej, srce moje, ej, srce moje, ej, srce moje,

Moja đemijo, moja obalo, moje more,

Jesi li k'o rosa palo na moje biće od praha

Ili si iz moje duše niklo k'o iva podahla?

86

Šta je to Krivda, a šta Pravda prava?

Jezik drhti kada tu dosjetku rješava:

Premda ružu i trn bez stabljike vidi

U domaji gdje ni ruža ni trn ne obitava.

87

Čovjek u tajnosti ne ostaje bez nade,

On ima tijelo, za dušu ne znade...

Tražiš li duh? Onda slijedi

Plamen i groznicu što nikad ne hlade.

88

O, ne pitaj šta sam, otkle dođoh ja:

Upletena u se, mene život tka.

U ovome moru nemirni sam val,

Ako sam bez njega, ja sam mrtvi žal.

89

Sav u Svom jordamu, Ti nosiš Svoj veo.

Gledati Te - ta nas želja ne prolazi.

Ti tjeraš nam krv kao vino vrelo,

Ali –ah! – rijetko Ti nas obilaziš!

90

Ti ne grli han, nego na put kreći:

Nosi l'jepu sliku, s oka je ne smeći.

Drugom podaj Vjeru i dobre račune;

Čuvaj bol Ljubavi što ti srce gnječi.

91

Dodži, Ljubavi, tvoje srce najveću tajnu šaputa!

Ti si naša sjetva i ljetina podignuta!

Ove zemaljske duše su u godine ušle –

Izvan naše ilovače drugi Adem je spuštan.

92

I najbolji govor donosi žalost i bol;

Meni je zato draga tužaljka u ponoć;

Za moju radost Aleksandar ne zna –

Ona je bolja nego carstvo Džemšidovo!

93

Ja ne jašim vranca niz pustu daljinu,

Niti sam dvorjanin kraljevome sinu.

Prijatelju, ja sam sretan, zadovoljan

Kada svoje srce nađem u rubinu.

94

Želiš li stići do savršenog života?

Samo uči o sebi, otvori oba oka!

Svijet laste je samo jedan krug:

Minut joj treba da prijeđe put otaj.

95

„Adem je od zemlje,“ Ti nam reče davno.

„Vezan je za sv'jet on, to biće tvarno.“

Priroda zaista djeluje čudesno –

Na njegovom izvoru - more zasnovano.

96

Za srce bez straha lav je samo june;

Za strašljivo – srna je tigar iz prašume.

Ako nejmaš straha, more je pustinja;

Ako si strašljiv, i gušter je zmija.

97

Jesam li ja vino il' bokal u kom ono stoji?

Jesam li perla ili prsa na kojima doji?

Zagledan sam u srce, i evo šta vidim:

Pokraj mene moja duša još samo postoji.

98

Rekao si: "Nu, u zamci je naša pjevica,

Sad ne širi krila iznad polja i litica!"

Duša tiše raste u oblozi tijela;

Naš handžar se oštri postavom korica.

99

Reci: Kako srce rodi svoju želju?

Kako se pali plamen u fenjeru?

Ko gleda naš pogled i šta vidi?

Kako se duša nastani u tijelu?

100

Prije ovog života Džennetom sam šet'o

I ovo sam nebo očim' odgonet'o;

Jedno je pitanje ostalo u duši:

Šta je to svijet kojino je nest'o?

101

Naš svijet, kao nedovršeni reci,

Talac je izmjene dana i mjeseci:

Sidždžilli⁴⁰ će sudbine biti pobrisani:

Glineno obličje još uvijek se m'jesi.

102

Tol'ko udaljena od nebeskih sfera,

Na koji te način moja mašta srela?

Tako blizu Zemlji i od nje daleko!

⁴⁰ Sidždžill (ar.) – registar, popis.

O, vizijo sl'jepa, kud se nisi pela?

103

Trnokopom utari svoj puteljak dugi;

Mučno je da uzimaš puteve od drugih.

Iako je taj tvoj trud nekom smiješan,

Tebe čeka sevap čak i da si grješan.

104

Srce naše nije nikad ni rođeno

Da stoji u vodi, vatri, činiji glinenoj.

Nemoj mislit' da se u t'jelu odmara:

Ovo more ne skakuta na žalu pod pjenom.

105

Zašto si izabrao sjediti odvojen i sâm?

Gledaj kako je Prirodin pokrov raznobojan?

Bog ti je dao oči, a ti ih otvori:

Izvan njenog sjaja prizor novi stvori!

106

U sred vode i zemlje ja sam se nastanio,

Platona i Farabiju⁴¹ ja sam ostavio.

Nikog nisam molio za ovaj prizor lijepi:

Samo svojim očima svijet sam vidio.

107

Čovjek ne poznaje por'jeklo svog jastva;

Zoru i večer ne drže drugarstva.

Sjetih se mudrosti onog starog zbora:

„Val ne može biti stariji od mora!“

108

Srce, tajnu života pupoljak sakriva,

U njem' sitnom istina još jasnija biva!

Iako skakuta sjenovitom zemljom,

Pogledaj gdje gori Sunca vatra živa!

⁴¹ Hakim Abu Nasr al-Farabi (u. 950.g.) – istaknuti islamski filozof turskog porijekla, poznat po komentarima Platonovih djela i po svome djelu *al-Madina al-fadila* (*Uzorna država*).

109

U bašči i džungli vidim Tvoje lice;

Čašu ruže opilo je Tvoje rujno vince.

Nikog nisi poslao u vječitu tminu;

U svakom srcu sija Tvoj luč kradomice.

110

Iz narcisove vriježe pupoljak se vere;

Sabahska rosa drijemež sa očiju pere.

Vanjski sv'ijet se pred jastvom pomalja;

Ono što je tražilo, sad se pred njim stere.

111

Ti ćeš vidjet' da svijet u sebi ne stoji;

Žudnja u sokaku traži izlaz koji.

Od ne-bića bježi sve dok ne pronađe

U srcu Adema smiraj težnji svojih.

112

*Ne misli da mi je srce zbog smrti sjetno;
Zagonetku t'jela-duše ja sam odgonetno.
Ako jedan sv'jet pred očima mi mine,
Ništa za to: stotinu drugih se zametlo!*

113

*Ruža i ja - jedan isti problem mi imamo:
Nijedno sa društvom zboriti ne znamo.
Latica jezika ne zna bit' rječita,
U ranjenim grudma mi srce trgamo.*

114

*Ja poznam ćud samonikloga zumbula,
Miris ruže u stabljici otkriju mi čula.
Pjevač na livadi – to je jaran moj;
Ja poznajem melodije iz njegovih frula.*

115

Jedna pjesma čežnje nad svijetom šuti,

Sa njegove lire slazi njen dert pusti.

Svejedno šta je, šta je bio i šta će biti,

Jedan moment Vremena ja vidim i ćutim.

116

Moje srce od čežnje i nemira pati,

Buka i hurnebes u grudma mi plamti.

Šta od mene tražiš, moj dragi jarane;

Sve što bih ti rek'o, moje srce pamti.

117

U beskrajnom plamu mi preživljavamo;

Poput ribe u zamku udice padamo.

Ne traži obalu: jer u njenom zagrljaju

Ima jedan čas kad se sa sv'jetom opraštamo.

118

Kad bi brahmîn-svećenik naredio nama

Idolima da se poklonimo sred njegovog hrama,

Naš Gospodar stvorio je jednu sliku l'jepu

Pred kojom se kerubīn saginje i klanja.

119

Filozofi su stotinu idola razbili,

A o prošlom i sadašnjem u sumnji su bili.

Kako da zavedu meleke i Boga

Kad Adema nisu lasom uhvatili?

120

Izvan mene-prašine svjetovi frcaju;

Dođi, uzmi ljetinu na mome vršaju.

Vidi, ti si izgubio put do Prijatelja,

A onda zalutao u mom srca gaju.

121

Stoljeća sam s Prirodom u drugarstvu bio

Pa sam zatim samog sebe istražio;

C'jela moja historija svodi se na jedno:

Gradio sam, klanjao se pa sam sve razbio.

122

Ravnicama široke Vječnosti ja brodih;

Od okova gline, vode sebe oslobodih.

Moja c'jena porasla je u Tvojim očima:

Na pijaci Života sam otkada se rodih.

123

U mom duhu misao jedna drugu bije –

Šta to znači?

Izvan mene sve su same misterije – šta to znači?

Reci mi, ti što si učevniji od mene:

T'jelo je još tu, a u duši vrije- šta to znači?

124

Ja sam miskīn bez potreba, ništa nek ne daju;

Drhtim, gorim, nestajem, sviram na svom naju⁴².

Moja će te melodija podići sa tala;

Aleksandar moj je predak: pravim ogledala.

125

Ako dobro poznaješ svoje osobine,

Sakupi rosu, more na njoj gradi sinje.

Srce, dokle ćeš moliti da ti Mjesec sine? -

Svojom svjetlošću ti odagnaj tmine.

126

Zašto si tužan? Srce ne živi od udisaja,

Nije vezano za Smrt, za Bitak bez kraja.

Ne boj se smrti, ti s malim vidikom:

Kad disanje stane, srce živi, sanja.

127

Srce, zašto si u moje grudi leglo odvajkada

⁴² Naj, nej (perz.) – šuplja trska; instrument koji jeca; slavna alegorija s početka Rumijeve Mesneviye o sufiji koji jeca zbog rastanka sa Bogom, dž.š.

*Bolje nego ćilim, pa sad njima vladaš,
I hoćeš li u njima bit' i posl'je smrti?
Moje nade i bojazni ti u ruci držiš sada.*

128

*U moje ime reci smjernim sufijama,
Što Boga traže na višim deredžama:
Želio bih ponizno biti sa onima
Koji Bogu dolaze na khudi⁴³ – ljestvama.*

129

*Budi k'o narcis koji se diže iznad niskih trava,
Izvan livade, gdje se misk sa miskom došaptava,
Bog ti je dao više prosvijetljeno oko-
Ne hodi s budnim razumom, a sa srcem koje spava.*

130

Jednu sliku prema sebi ja sam izradio:

⁴³ Khudi' (urdu) – jastvo, vlastitost; centralni pojam Ikbalove filozofije.

Što sam vez'o s Bogom, to sam iznosio,

Zato se ne mogu od sebe razlučit':

Sve što liči na me, to ću ja obući.

131

Cv'jet novog proljeća kaže ruži srokom:

„Mi, djeca livade, prodorno ne imamo oko:

Na ovoj širini sa stotinu Sunca

Kakve je razlika između niskog i visokog? “

132

Zemaljske- nebeske tajne odgonetaj:

Omeđeni svemir širi se u beskraj!

Svaki atom plovi prema Prijatelju –

I na putu postavlja znakove od pijeska.

133

Ti si samo um'jeće Njegovoga „Kun!⁴⁴“

⁴⁴ Kun (ar., imperativni oblik) – Budi! – Božija riječ /odredba:“Budi! – i ono biva!“ (Kur'an).

Ti si samo Znak bezbroj tajni pun!

Na životnom putu sudba te pokosi,

Premda sv'jet široki samo tebe nosi!

134

Zemlja je prah iznad vrata moje mejhane,

Jedno nebo prolazi kroz moje čaše nasmijane!

Duga je priča o hàsretu mome:

Svijet je samo uvod u sve moje znanje!

135

Sa mačem, bajrakom Aleksandar minu,

I u mezar odnese svoju popudbinu.

Narodi su trajniji od svojih kraljeva:

Iran uvijek živi, a Džemšida nejma.

136

Prsa su mi poc'jepana, Ti s' na srce stao;

Ej, sa najdražim darom Ti si otišao.

Kom' ćeš dati zalihe od bolova mojih?

Šta učini od pečala kog sam bolovao?

137

Svijet je prepun ugodnih mirisa i boja;

Zemlja, nebo, dimenzija – nije briga moja!

Srce, jesi li se odreklo Njegovoga buka

Ili te je samoća napustila tvoja?

138

Ja ne poznam instrumente ni ključeva sviju,

Ali ja prepoznam Života melodiju.

Zato u sred drača otpjevam svoj stih

Gdje ruža pita drozda: “A koji si ti?”

139

Ushićen, sviram u velikoj gomili,

Iskru Života budim u njihovoj glini.

U srce saljevam svjetlost svoga rûha⁴⁵,

Poredim srce sa zrakama finim.

140

Čim mi čuje pjesme, mladac je i crni i b'jeli;

Ludilo mi vrjednije je što s' više veselim.

Mnoštvo se je izgubilo u pustinji divljoj:

Zvuk mog zvona karavan pokren'o je c'jeli.

141

Duh Perzije moju je dušu zapalio;

Karavan se kreće, sluša moj zov mio;

K'o i Urfi⁴⁶, ja ću pjevati veselo

Jer – breme je teško, dug sam sanak snio.

142

U mom duhu nemirnom plamen se vije,

⁴⁵ Ruh (ar.) – duh, duša.

⁴⁶ Muhammed ibn Bedruddin, poznatiji kao 'Urfi, ili 'Urfi Širazi – perzijski pjesnik iz 16. st. Rođen u Širazu, preselio se u Indiju, gdje je bio pjesnik na dvoru Akbara Velikog. Najpoznatiji perzijski pjesnik koji je pisao u indijskom stilu.

U grudima Istoka moje srce bije.

Moja tužbalica raspalila je glinu,

U dubinu duše k'o munja se zarijem.

143

Ja lutam k'o lahor na sabahu ranom,

Ružoliko srce moje sve je poc'jepano.

Moj pogled, koji ne može vidjet' jasno,

Žrtva je radosnog prizora što je tek osvan'o.

144

Pamučna čòha je zlatna duši koja je djene.

Glačanjem, ogledalo nastane iz stijene.

Pjesnik, sa svojom čarobnom melodijom,

gorčinu Života pretvori u med procijeden.

145

Kušao sam voće sa nefsanskog⁴⁷ drveta.

⁴⁷ Nefs (ar.) – duša, osoba; u sufizmu: strast, „niži“ dio duše.

Najdublju tajnu Života dugo odgonetah.

I nu, sad nosim poruku proljetnoga sn'jega:

Čuvaj se Baščovana, Strijelca najboljega!

146

Moja mis'o trga cv'jeće što u raju niče,

Zatim smišljam nove maštarije slične,

Zatim srce dodirne listić u prsima,

A latica drhti nad rosnim kapima.

147

Perzijsko more nikad obali ne ide,

Gdje se mnoštvo perli bokori niz hride.

Nikad neću odjedriti barkom iznad mora

U čijim se valovima morski psi ne vide!

148

Ne reci da sv'jet nestabilan biva;

Svaka naša minuta vječnost razotkriva.

Drž' se sadašnjice, a šta će biti sutra-

To ostavi Sudbi, ti o tom ne snivaj!

149

Izbjegao si prevlast Zapada, pa kupoli

I turbetu reci kad se moliš:

Vi ste svikli da ropski ponizni budete,

K'o kamen pokorni, vi stalno robujete.

150

Dokle ćeš ruho Života u parčad c'jepati?

Dokle ćeš k'o mrav u zemlji postelju imati?

Podigni krila, od sokola let nauči:

Za komad hljeba nemoj slamu prebirati!

151

Napravi gn'jezdo sred ruža i dalija,

Preuzmi od drozda buket melodija!

Ako te je starost sijedog presrela,

Od mladosti sv'jeta zgrabi novi elan!

152

Duša sasijeca kip u ljudskim t'jelima;

Ruža dvojako cvjeta - da je vide ljudi.

Nemirna duša hiljadu košulja ima,

Kad uđe u t'jelo, za jednom najčešće žudi.

153

Ja sam čuo glas jedan iz mezara:

„Ispod praha život ponovo se stvara!

Imat će svoj dašak, ali ne i dušu

Koja živi da drugom bude k'o rázgala!“

154

Ova stega praha, koga zrak rasprši,

Neće dugo trajat', kaži svojoj duši!

Kad je Priroda dobila životne oblike,

Tražila je vremena - da ih usavrši.

155

Ovo je svijet mirisa i sjaja – znano je;

Oni ispadaju iz ružinog zagrljaja – znano je;

Ne zatvaraj svoje oči nad sobom;

Sve se vidi tek kad ga duša obasjava – znano je.

156

„Ja sam, a ne Bog,“ ti ponavljaš izreku,

„voda i glina što u beskraj teku.“

Ja nijem stojim ispred ove tajne:

Svojim očima da li gledam jē daleku?

157

Ja ne jedem pečene guske na večeri,

U mom bokalu sjanom se vino ne rumeni.

Iz zelene trave pobjegla je moja gazela,

Misk je odnijela u život u koga odseli.

158

Moj uzdah je zapalio Muslimanove vene,

Niz obraze mu liju suze prolivene,

Premda nije upoznao buku moga srca:

On ne vidi svijet okom kakvo je u mene.

159

Riječi izmiču, kako da im boravište damo?

Pogledaj u sebe, ovo ćeš zaključiti samo:

Duša ima takvo mjesto u tijelu

Da ne možeš reći: "Ovdje je, a nije tamo!"

160

U svakom srcu Ljubav igra igru različitu.

Sad liči na st'jenu, sad na čašu vitu.

Ona te je pokrala, a dala ti suze

Pa ipak: prinesi mi je uz dušu žalovitu!

161

Ti nisi slobodan od gline i vode

Ako kažeš da si Afgan ili Turčin, rode!

Najprije sam čovjek, bez druge nijanse,

A tek zatim Indijac, nalik samo na se.

162

Govor o Ljubavi srce mi ojača;

On zapali prah putom kad koračam.

Kad otvorim usne da zborim o Ljubavi,

R'ječi skinu veo sa svog pokrivača.

163

Naposljedku on se s Razumom rastao;

Samovoljnom srcu on je aha dao.

Šta to traži Ikbal u karavani oblaka?

Naš mudri filozof bez glave ostao.

SABAHZORSKI POVJETARAC

Putujući iznad planinskih vrhova

I skakućući iznad mora,

Ja dolazim, a niko ne zna odakle!

Ja nosim muštuluk o proljeću

Jer umorne ptice jesenske

Oblažu svoja gnijezda

Srebrom bijelih ljiljana.

Trčim iznad trava

I veselim se sa grančicama lala

Mameći osmijehe raznobojnih cvjetova oko njih.

Nježno udaram latice lale i ruže

Pazeć' da se njihove stabljike ne saviju

Pod mojim letom.

Kada pjesnika uzme njegov pijev

Zbog ljubavnoga jada,

Njegovom uzdahu ja pridružim svoj.

SOKO SAVJETUJE SVOGA SINA

Ti znaš da su svi sokolovi isti:

Pregršt pérā, ali srce lavlje!

Ponašaj se kako najbolje umiješ i znaš,

Dobro razmotri svoju strategiju:

Odvažan budi, čuvaj dostojanstvo svoje, i igray

Veliku igru!

Ne miješaj se sa jarebicama, fazanima i čvorcima –

Osim ako u njima ne vrebaš svoj plijen!

Jer ono što je nisko – to je i strašljivo:

To svoj kljun prašinom čisti!

Soko koji imitira svoj plijen

I sam postaje plijen!

Mnoge grabljivice, kad na zemlju se spuste,

Izginu družeći se sa zrnoključačima!

Čuvaj se i živi sa ćejfom, hrabro,

Robusno i čilo!

Pusti prepelice da glancaju svoje nježno tijelo;

Jak budi, i uspravi se poput jelenova roga!

Uzmi svaku radost života,

Diši punim plućima!

Kako je lijep savjet orao dao svome sinu:

Jedna kap krvi bolja je od najčišćeg vina!

Ne traži društvo jelena ni ovce,

Nego se osami kao i tvoji preci što su usamljeni živjeli!

Sjećam se savjeta jednog starog sokola:

„Ne gradi svoje gnijezdo na grani drveća!“

Mi ne pravimo svoja gnijezda po vrtovima i poljima-

Naš raj su planine i pustinje!

Mi držimo da je nisko kljucati po gumnu

Jer nam je Bog dao širinu neba!

Ako ptica plemenitog soja struže po tlu,

Ona zaslužuje prijezir veći od kućne ptice!

Kraljevskim sokolima stijene služe

Kao ćilimi; oni njima oštire svoje kandže!

Ti si žutooki sin pustinje,

I, poput simurga⁴⁸, ti si plemenit;

Ti si sojković koji, na dan bitke,

Tigru izbije zjenicu!

Ti letiš uzvišen kao anđeo,

Ti nosiš krv kāfūrī⁴⁹ plemena!

Pod ovom nebeskom kapom jedi sve što ščepaš,

Bilo nježno ili hrapavo –

Ali – ne uzimaj hranu od drugog!

Dobar budi i na dobro pozivaj!

MOLJAC I NOĆNI LEPTIR

⁴⁸ Simurg (perz.) – mitska ptica perzijske, turske i općenito srednjoazijske literature, ponekad nazvana i anka (perz. angha) ptica; simbol dobra, velikodušnosti i molitve; sasanidski kraljevski simbol

⁴⁹ Kafura (ar.) – začinjjen kamforom; ovdje: dostojanstven.

Jedne noći slušah kako u mojoj biblioteci

Moljac govoraše noćnom leptiru:

„Već dugo stanujem u Ibn Sināovim⁵⁰ knjigama,

A dobrahno sam prošao i kroz Farabijeve rukopise,

Ali – ništa ne naučih o tajni života,

Ja sam sada u tami većoj od one

U kojoj do sada bijah.“

Napola užaren, leptir fin mu odgovor na to dade:

„Ti nikad nećeš dokučiti tajnu života

Knjižurine čitajući te,

Jer ona ovdje se krije:

Životu se predaj sa žarom;

Taj žar će ti dati njegova krila

Kojima letjet ćeš!“

⁵⁰ Abu Ali al-Husejn (980.-1037.), poznatiji kao Ibn Sina (Avicena na latinskom) – slavni perzijski liječnik, filozof, pjesnik, matematičar i vjerski učenjak.

TAŠTINA

Snijeg, svojim hladnim, nadmenim slogom,

Planinskom potočiću reče:

„Brbljivče, umoran sam od tvoje besmislene buke!

Ti govoriš usiljeno, ti tečeš drsko,

Tvoji skokovi i tvoji pogledi sve su hrabriji što tečeš dalje!

Ti nisi za našu familiju;

A nikad ne reče da si planini dosadio.

Dok tumaraš, skačeš i padaš,

Ličiš na derana u prašini.

Idi u polja i ravnice, da te ne slušamo više!“

Na to mu potok reče: “Nemoj me vrijeđati

Takvim riječima!

Ne budi toliko ohol,

Ne budi tako grub!

Ja otičem zato što je majka planina

Suviše visoka za me;

Pazi se da te sunce ne istopi do gola!“

ZUMBUL

Ja sam plam

Koga je zora Stvaranja

Zapalila u zaljubljenom srcu

Prije nego što su slavuj i leptir

Zaigrali svoj posvećeni ples.

Ja sam mnogo veći od Sunca,

U svako jezgro atoma ja sipam

Napitak svoje svjetlosti:

Svakom sam posudio iskricu svoju,

Iskricu koju sačinih od svjetlosti nebeske.

Stanujući kao dah života u prsima vrta,

U prastarome miru,

Ja stigao sam do dna korijena stabla,

Nježnog i tankog,

Ja - sok koji se uzdiže ka nebu.

Taj dah ugasio je moj duševni plam;

Želeći da razgali me, rekao je:

„Stani malo, ne izlazi u dan!“

Ali zapretana želja moga srca

Nije mogla više čekati.

Previjao sam se, grčio u stablu,

Zatočen,

Razjaren,

Sve dok suština moga bića ne pronađe svoj put

Ka vrhu ekstaze moje duše.

Rosa, sa svojim perlama od najčišće vode,

Kao da mi reče:

„O, kakvo slavno rođenje!“

Sabah se nasmiješi svojim sjajem,

Povjetarac puhnu u svadbenom veselju!

Slavuj je čuo od ruže

Da sam bacio daleko

Svoj praiskonski plam.

Okrunjen svojim bolovima, on reče:

„Platio je visoku cijenu za cvat! Sramota!“

Ja sada stojim i posmatram,

Moja prsa su otvorena sunčevome sjaju;

Sad može ponovo da plane

Plam mojih dana prije rođenja.

FILOZOFIJA I POEZIJA

Bu Ali se izgubio

U prašini

Nakon što ga je udarila

Lejlina jednogrba deva.

Rūmijeva ruka

Strgla je zavjesu

Njezine nosiljke.

Prvi je ronio sve dublje i dublje

Sve dok nije stigao do perle

Gdje ranije bijaše.

A drugi se uhvati vrtloga

Kao slamkice.

Ako istina nejma vreline,

Onda je ona neprivlačna filozofija,

A ako ima vrelinu,

Onda je ona poezija.

SVITAC

Slučajno je pronađeno da je malehni atom živ:

Drhteći, sa žarom života počeo je leptirov ples,

Ozaren noćnim prostranstvom.

Skriveni sunčev zrak ponovo se probudi i prosu svoj mlaz;

Alhemija života od smetlja zlato pravi,

Vizija u bljesku dolazi.

Nemirni, uzrujani leptir bijaše dovoljno smion

Da jurne na plamen svijeće, sa svojim vrelim srcem,

Prestavši da bude odvojen, sam.

Mjesečeva sjenka, živeći u usamljenoj sjenici,

Iziđe kako bi bila bliža donjoj planeti

Nego svome visokom tornju.

Nježni zraci mjesečine govore

Da on duguje svoje svjetlo Suncu,

I tako

Gdje god poželi, on može poći.

O, sviče, cijelo tvoje tijelo sačinjeno je od svjetla.

Niz njegovih naizmjeničnih blijeskova – to je tvoj let;

Ti letiš u vidokrug i izvan njega.

Ti si zublja za ptice koje uvečer na počinak plove;

Ali šta je ova nemirna strast koja gori u njihovim prsima,

I otkud je došla,

Šta je to što te drži u neprestanom traganju?

*Kao i ti, mi ulazimo u ovaj svijet na vrata od zemljane
Prašine.*

Mi smo gledali i zvirljali; mi nismo vidjeli više.

O, mi nikada nećemo do obale stići!

Govorim iz zreloga iskustva, a istina je ovo što kažem:

Ne razmišljaj o izgubljenim vidicima,

Budi čvrst na svome putu;

Čuvaj svoj sjaj, putniče, koliko god možeš!

STVARNOST

Orao, koji vidi daleko, reče labudu:

„Moje oči ne vide ništa osim blistavog priviđenja.“

A ova mu istinoljubiva ptica odgovori ovako:

„Ti vidiš, i ja znam da ti vidiš vodena prostranstva.“

Iz morskih dubina izvi se riba govoreći:

„U neprestanoj igri nešto imade!“

PJESMA GONIČA HIDŽASKIH DEVA

Moja brzonoga devo s jednom grbom,

Moja košuto iz zemlje Tartara,

O, moje imanje, o, moje pare,

O, moja cijela babovino,

O, moja srećo, o, moje obilje,

Korake svoje malko ubrzaj;

Našem je putu uskoro kraj!

O, blistavo i lijepo biće,

Tako si draga, tako ljupka

Hurijo mojih snova!

Ti, Lejlo kojoj bardovi pjevaju,

Ti, proljeće moje pustinje,

Korake svoje malko ubrzaj,

Našem je putu uskoro kraj!

Kada ucakli podnevna jara,

I ti zaroniš u puno priviđenje,

I kada iziđe sjajna mjesečina

I ti bljesneš kao kometa –

Sa okom koje nikad ne zatvaraš,

Korake svoje malko ubrzaj,

Našem je putu uskoro kraj!

Poput oblaka koji tumaraju,

Bez jedra čamac sa pijeskom rijeke,

Što od rođenja staze kao Hidr čitaš,

Nosaču koji ne zna za viku,

Miljenice goniča deva,

Korake svoje malko ubrzaj,

Našem je putu uskoro kraj!

U tvojoj uzdi je radost;

Put je tvoje nadahnuće,

Sa vrlo malom užitkom,

Danonoćno ti si u pokretu,

Nikad na jednome konaku...

Korake svoje malko ubrzaj,

Našem je putu uskoro kraj!

Ako zakonačiš u Jemenu,

U zoru već si u Qaranu.

Grubi pijesak tvoje domovine

Za tvoja stopala nježan je k'o jasmin.

O, brzonoga gazelo Khotana,

Korake svoje malko ubrzaj,

Našem je putu uskoro kraj!

Na kraju njenog puta Mjesec

Zalazi iznad pješčane dine...

Zora je novog dana blistava

Kao mjesečina njenog lica.

Ljetni pustinjski vjetar puše...

Korake svoje malko ubrzaj,

Našem je putu uskoro kraj!

Divna je pjesma koju pjevah;

Divna, puna nagovještaja

Za karavan koga opominje

Da je vrijeme da se krene.

Usne Harama su zatvorene...

Korake svoje malko ubrzaj,

Našem je putu uskoro kraj!

KAP I MORE

Navodim ovdje što jedan pričao je već,

Ali bih htio da naglasim poneku njegovu riječ:

„Kap kiše pala je u more.

Zadivljena

Njegovim prostranstvom, pomisli:

'Bože, ja sam niko i ništa

Pokraj njega!

Kad ono postoji, mene sigurno nejma!"“

Odnekud iz mora u taj čas

Snažan i dubok ču se glas:

„Ne stidi se što si tako mala,

Ne tuguj u sred morskih vala!

Ti jesi malehna,

Ali je tvoje iskustvo veliko.

Ti si gledala kako se smjenjuju dan i noć,

Gledala si voćnjak, ravnicu i proplanak.

Uklonjenoj sa sječiva trave ili s pahuljice,

U tebi su se ljeskali sunčani zraci.

Bilo je dana u kojima si gasila

Žeđ pustinjskog žbunja.

A bilo je dana kada si smirivala bol

U pukotini ružinih njedara.

Ponekad si bila sanjiva u trsu,

A budila se u vinu.

Ponekad ti je prah bio postelja,

Od kojeg je s tobom blato postajao.

Rasla si izvan mojih valova.

Rođena za mene, ti si mi se vratila.

Vrativši mi se, ti si postala dio mene.

Sada se odmaraj u mojim širokim prsima

I mome blistavom ogledalu

Podaj još jedan mlaz svjetlosti.

Postani perla

I obitavaj u mojim dubinama

Pa budi moj Mjesec, moja zvijezda -

Blistava kao i one na nebesima što su. “

RAZGOVOR IZMEĐU BOGA I ČOVJEKA

Bog

Ja sam stvorio cijeli svijet od iste vode i gline,

A ti si stvorio Iran, Tataristan i Etiopiju.

Ja iz zemlje dajem čisto gvožđe,

A ti od njega praviš sablju, strijelu i pušku.

Napravio si sjekiru za drvo u bašči

I kafez za pticu pjevicu.

Čovjek

Ti si stvorio noć, a ja sam napravio lampu;

Ti si stvorio glineno udubljenje, ja sam napravio pehar.

Ti si stvorio pustinje, planine i doline;

Ja sam napravio bašče, aleje i parkove.

Ja pravim ogledalo od stijene,

A otrov pretvaram u slatko piće.

SĀKINĀMA

U Nišat Baghu, Kašmir

O, kakvi lijepi dani!

O, kakvo vrijeme radosno!

Proplanci cvijećem nagizdani;

Proljetni lahor ćilim prostro!

Poput perja jarebićina

Zemlja je veselo išarana.

Potoci skaću s visina!

Broševa puna poljana!

Metež ruža i tulipana

Oko namah primijeti!

Veseli lahor sa svih strana

Na zelene grane sleti!

Zar nisi vidio kako u vodi

Pupoljak se sebi divi?

Kakvu ljepotu proljeće rodi,

Kakve ponosne glave oživi!

*O, kakve slatke melodije
Pjesama ljupkih u sevdahu
Od jata što se u krošnji krije
Pa uzleti u jednom mahu!*

*Ovdje čvorak, a slavuj tamo-
Svako čavrlja sa svakim
O duhu u tijelu zapretanom
I starim čežnjama slatkim.*

*Sa gnijezda položenih
Visoko gore niz drveće,
Hor majki rekbi zavađenih
Pjevicā do trava slijeće.*

*Pomislio bi da Bog s visina
Spušta raskošni Svoj raj dolje
Da u podnožju surih planina
Čovjek ga vidi i čuje bolje*

*Kako bi svoje nestrpljenje
Ušparao na ovaj način
Pa svoje ovdašnje življenje
I rastanak s njim činio jačim.*

*Šta ima bolje sa ovog sv'jeta
Što zaželio bih od tih čari
Od vina, knjige, ćemaneta
I, ah! – hurijice što ne stari?!*

Ja živim, sākī s licem mlađaka,

Samo rad' jedne svrhe divne:

Da sjećam se svojih roditelja

Što otišli su s dunjalučine!

Dođi, nali mi u praznu čašu

Toga napitka bez imena

Čija svjetlost dušu našu

Zapali poput plamena!

Molim te da lile i ruže

Izrastu iz ove suhe gline,

Izgradi Džennet čarobni, družo,

Iz raspadajuće prašine!

Ne zaboravi da istok i zapad,

Od Kašgara do Kašana,

Ponavlja jedan te isti šapat

Pjesme životnog elana!

Ljudi na koncu suze liju,

Tu tečnost svoga oka čista,

Što tjera ružu najsvjetliju

Da raste s trnom pokraj lista.

Ali –oh! – ovi Kašmirci jadni,

Prave idole na kaburima!

Oni su robovi ubogi, gladni,

Premda svaki svoj soj ima!

Um im je prazan, tup i lišen

svake dostojne misli!

O sebi nijedan ne zna više

Od lùdē koju su jadi stisli!

Njihov gazda je u finoj svili,

Od znoja njihovog tkanoj redom,

A oni dronjke pokrpili

Po t'jelu mršavom, blijedom!

U očima im nejma žara

Što bi im viziju razotkriv'o,

Niti u srcu osjećaja

Da ih razbudi za novi život.

Dođi i u duh im natoči

Svog napitka što elan daje,

Pa iz pepela nek iskoči

Iskra mu sa zore sjajem.

MLADA RIBA I ORLIĆ

Živahna riba mlada orliću jednom reče:

„Ovi valovi koje gledaš – to je jedno more,

U njemu ima krokodila koji urlaju

Gore nego gromovi;

Grudi tog mora su skladište opasnosti,

Znanih i neznanih.

Njegova plima brzo bukne i zemlju preplavi;

Ono ima blistavih dijamanta i perli.

Ne može se pobjeći od njegove silne poplave,

Koja se dignu iznad naših glava i ispod stopala,

Sve zahvati!

Uvijek mladi i neprestani ciklus

Koga ne mogu zaustaviti niti smanjiti

Nikakve mijene Vremena!“

Mlada riba govoraše sa strašću, poletno,

Sva se nadimaše u licu.

A orlić se smijaše. Kad bî iznad obale,

Podiže glavu u zrak i zapjeva:

„Ja sam orao, kako da izađem nakraj sa zemljom?

More il' pustinja – sve je ispod mojih krila!“

Otiđi od vode,

Vrati se u nebeska prostranstva!

Samo pažljivo oko

Vidjet će jednu tačku u njima.

SVITAC

Slušao sam svica kad govori sebi. “Ja

Nisam insekt što bocne žaokom.

Ja sam onaj koji izgara na svome svjetlu. Ne gledaj

U meni leptira koji se baca

U plam! Premda je noć tamna

Kao jelenovo oko, ja sâm osvjetljam svoju stazu.“

SAMOĆA

Pridoh moru

I rekoh nemirnome valu:

„Ti uvijek nešto tražiš, šta te na to tjera?

U tvojoj torbi ima na hiljade perli,

Ali - da li ti imaš jednu perlu u srcu,

Kao ja?“

On se previ od bola i ode daleko od obale -

Ne progovorivši ni riječi.

Zatim odoh pod planinu i rekoh njoj:

„Kako si bezosjećajna!

Da li do tvojih ušiju stižu

Uzdasi i vrisci nevoljnika?

Ako u tvojim stjenčurama ima samo jedan

Dijamant od kapi krvi,

Dodi i govori čovjeku jadnom kao ja!“

Ona se povuče u se i pusti jedan uzdah –

Ne progovorivši ni riječi.

Putovao sam dalje, do Mjeseca, koga upitah:

„Tvoja je sudbina da si stalno na putu,

Ali i da uvijek stigneš u svoju mirnu luku.

Tvoje lice šalje zrake

Koje ovaj svijet pretvaraju u zemlju jasmína,

Ali - da li si dobio mladež na licu

Od žara svoga srca, ili nisi?“

On ljubomorno baci jedan pogled na zvijezdu-

Ne progovorivši ni riječi.

Otiđoh od Mjeseca, otiđoh od Sunca iza njega

I stadoh pred lice Boga.

Rekoh: “Nijedan trun Tvoga svijeta

Sa mnom prisan nije.

Ovaj svijet nejma srca,

A ja, iako sam pregršt prašine, - sav sam od srca.

Ovaj svijet je jedna divna bašča,

Ali on nije dostojan moje pjesme!“

Na Njegovom licu javi se osmijeh,

Ali ni On ne progovori ni riječi.

ROSA

„Siđi,“ reče mi neki glas,“ sa svoje

Nebeske visine!

Trzni se i predaj okeanskim strujama!

Jaši na talasima

I otkrivaj nove!

Ukaži se poput perle u njenom punome sjaju!“

Ja nisam kúpío raskoš da bih se izgubio u moru;

Ja nisam kušao vino koje bi mi oduzelo moje jastvo.

Odbio sam biti nešto drugo.

Zbogom reci nebu

I izaberi društvo tulipana!

Tulipan reče: “Čemu ta buka ptice pjevice?

Zašto se ti jutarnji pjevači tiskaju na vrhu drveća?

Zašto povazdan lete gore-dolje?

Da li ruža bodljama pripada?

Da ovo sve nije neka greška? “

„Ko si ti, a ko sam ja, i zašto se mi družimo?

Zašto u mojim granama ove ptice utočište traže?

Šta njihov dugi, a šta kratki napjev znači?

Šta se to nalazi u duši sabahzorskih vjetrova?

Šta je to bašča u kojoj se oni zabavljaju? “

Ja rekoh: “To je bojišnica života,

Ratovi u njoj bjesne na sve strane,

Jedinstvo mnoštva, svako odvojen u samosvijesti.

Disati – to znači pjevati pjesme vatre.

Duša? To je naličje nutrine bića.

To je tajna Božijeg carstva. “

„Ja sam se spustio sa neba

A ti si ustao iz praha.

Moj pad i tvoje uzdizanje- to su dvije forme

Samopokazivanja.

Ti si se najprije previjao u stabljici

Dok nisi skinuo stotinu velova –

I tek tada dostigao vrhunac svoga postojanja. “

„Sok koji se uzdiže venama svijeta

-to su naše jutarnje suze;

Više i niže sfere su naša iluzija.

Zvijezde su dio našeg bića,

Naša rodbina i šira svojta:

To su naše oči, a mi smo vidovnjaci. “

„Ružin je trn poput igle u djevinom ruhu;

Priđi joj, budi u njezinom ugodnom okruženju,

Sa njenim srođnicima:

Svi su blijedi i mršavi poput zaljubljenika,

Svi na istim, dragim grudima su nošeni –

Drugi nakit proljetnog jutra. “

„Ustani i ponovo veži srce

Prijateljstvom ranih dana;

Sa suncem, tulipanom neba,

Izmijeni jedan pogled duboki!

Druži se s onima koji imaju duhovne oči;

Kao i ja, nebeske staze uzmi –

Ako želiš da se vineš u nebesa? “

LJUBAV

Moja misao, u traženju konačne istine,

Stigla je do Kjabe, ali i do hrama idola.

U toj potrazi lutao sam beskrajnom divljinom,

Derao svoje košulje k'o vihor što dere svoje,

Bez vodiča, baca sam se na nepoznate pute,

Na ramenima svoje izokrenute mašte,

Tražeći vino sa razbijenim krčagom u ruci;

Poput zore nosio sam mrežu da uhvatim vjetar,

Svaki put bih ustukni poput valova na moru,

Tumarao sam pustinjom u agoniji vihora,

Dok iznenada ne dođe Tvoja ljubav koja obuže moje srce

I snažno razveza ovaj Gordijev čvor.

Ona me poduči tome šta su to postojanje i ne-postojanje;

Ona moj hram idola zamijeni svetim turbetom;

Ona snažnim svjetlom obasja hambar moga srca,

Ona moje srce poduči radosti koja gori u tišini.

Sve kuda nosiš me moje noge u zanosu je bilo;

Ja postadoh sjenka svog usamljenog bića.

Tvoja profinjena moć poduči moje srce,

Posla moj prah u nebeske visine.

Lađa moga bića, bačena u bujicu, konačno priđe

Svojoj luci,

Sva moja ružnoća sli se u potok ljepote.

Ja nejmam druge priče osim priče o ljubavi;

I baš me briga da li mi to neko opravdava ili ne.

Osim učenja o svjetlosti, ja nejmam druge želje nit volje;

Jer sve što imam spaljeno je, nestalo je, iščezlo je.

ŽIVI U OPASNOSTI

Jedna gazela rekla je svojoj sestri:

„Od danas ću se sklanjati u Haremu

Jer je divljina puna lovaca,

Jer nigdje nejma mira za nas, gazele.

Zbog straha od lovaca ja slobodna želim biti.

O, koliko dugo sam čeznula za zaštitom!“

Njezin joj prijatelj reče: “Živi u opasnosti,

Moja mudra prijateljice, ako istinski želiš živjeti!

Poput sablje od finog metala stuštaj se na oštru stijenu;

Ostani oštra i britka!

Jer opasnost donosi ono što je najbolje za tebe:

To je probni kamen svega što je istinito.“

SVIJET ČINA

Ovaj svijet je slobodna mejhana, i za sve koji

U nju dođu služi se vino prema veličini njegova bokala.

Tajna koja se nije izrekla riječima

Izrekne se u ovoj mejhani na rubu vinske čaše.

Oni koji ovdje dolaze piju u skladu sa svojim djelom,

A ne prema svojim riječima.

Talozi sa dna kupe života sama su filozofija.

Mi s teškom mukom kroz život idemo stazom čina,

A sad je sunce njegovog jutra blizu ruba neba.

O, vi koji ste stalno sa svojim greškama iz prošlosti,

Šta god vi smatrali da miruje, ovdje je u pokretu.

Mi koji smo došli nagnani stazom traženja

Pretvorili smo znanje u čin, i tako ga učinili živim.

ŽIVOT

Upitao sam jednog uzvišenog mudraca šta je to Život,

Na što mi on reče: "Najbolje je najgorčije vino."

Ja rekoh: "Podli crv glavu propinje iz gliba."

On reče: "Žarač je nastao od vatre."

„Njegova narav je natopljena zlom,“ dodadoh ljutito.

On reče: "Ali ovo zlo čini dobro."

„On se vrti bez cilja, iako teži da ga nađe."

„Cilj,“ reče on, "leži skriven u toj težnji."

Ja rekoh: "Što od zemlje dođe, zemlji ode."

On reče: "Ruža je zrno koje je izniklo iz zemlje."

MUDROST ZAPADA

Jedna priča kaže kako je u Iranu

Neki imućni čovjek,

Inteligentan i mudar,

Umro u grdnim mukama.

Sa srcem punim čemera.

On dođe pred Božije prijestolje i rekne:

„Bože, ja sam jedan od onih

Koji Ti se žali na način kako je morao da umre.

Tvoj melek smrti misli da je on vješt

U svome zanatu.

Ali, on nejma vještine,

On nejma znanja o novim vještinama

U umijeću usmrćivanja.

On usmrćuje, ali to čini nezgrapno.

Svijet brzo ide naprijed,

Ali njegov rast sprječava smrt.

Zapad razvija čudesne nove vještine

U ovom kao i u mnogim drugim poljima.

On na fin način ubija,

On ima veći broj vještina u ovom polju.

On je čak i misao obuhvatio smrću.

Smrt je sva njegova filozofija životnog disanja,

Sve što su njegove znanosti smislile.

Njezine podmornice su krokodili,

Sa njihovom pljačkaškim lukavstvima.

Njezini bombarderi liju razornu kišu sa neba.

Njezini gasovi zamračili su nebo,

Zaslijepili sunčevo svevideće oko.

Njegovi šmajseri tako brzo siju smrt

Da Melek smrti ostaje zaprepašten,

Bez daha,

Prevaziđen ovim talasom oduzimanja života.

Pošalji ovu budaletinu na Zapad

Da izučí zanat ubijanja,

Kako se to radi brzo, i najbolje.“

HURIJA I PJESNIK

Hurija

Tebe ne privlači vino,

Mene i ne gledaš:

Čudno je kako ne poznaješ

Umijeće ljubavi.

Samo je melodija lutanja,

Plam želje,

Tvoj uzdah, pjesma tvoja.

Sa svojom pjesmom ti si mogao

Sačiniti tako drag svijet

Da bi raj za mene bio samo mađioničareva varka.

Pjesnik

Ti omamljuješ srca putnika

Svojim iskričavim razgovorom

Da ga, u zadovoljstvu koje dobija,

Čovjek ne može uporediti ni sa čim

Osim sa oštrom bodljom.

Šta mogu kad ja po svojoj prirodi

Nisam neko ko može dugo stajati na jednome mjestu!

Moje srce je nemirno,

Poput zapadnjaka u polju lala.

U jednom trenu, kada moje oči ugledaju lijepo lice,

Moje srce poželi još ljepše.

U iskri ja vidim zvijezdu, u zvijezdi sunce:

Ja nejmam želje za staništem,

Jer ako bih stao, ja bih umro.

Čim ustanem, napivši se vina dospjelog za jedno proljeće,

Ja počinjem da pjevam drugi stih,

I poželim novo proljeće.

Ja tražim kraj u onome što kraja nejma –

Sa nemirnim okom, sa nadom u svom srcu.

Srce ašika umire u vječnom svijetu –

U kome nejma jecaja duše,

U kome nejma tuge, ali ni onoga ko je tjera.

LJUBAV I ČIN

(Odgovor na jednu Heineovu poemu)

„Ja živim dugo, predugo,“ reče obala kosa;

„a iz starih vremena samo nevolje pamtim!“

Brzi odgovor talas iz mora joj posla:

„Ako se krećem, ja jesam; nejma me ako bih morao stati.“

BOŽIJA ZEMLJA

Kada je Tarik⁵¹ zapalio svoje lađe

Na obali Andaluzije,

Jedan mu njegov čovjek reče:

„To nije mudro! Tako daleko smo od kuće,

Kako ćemo se vratiti njoj?

Tvoj postupak se kosi sa Božijim zakonodavstvom!“

Tarik se nasmija i, spustivši ruku na mač, reče:

⁵¹ Tarik ibn Zijad – slavni berberski vojskovođa koji je 711.godine prešao tjesnac Gibraltar (kasnije nazvan po njemu) i tako donio islamsko učenje na Iberijski poluotok pa time i na evropski kontinent.

*„Sve zemlje su Božije, pa, prema tome, svugdje su naše
Kuće.“*

PLANINSKI POTOK ⁵²

Gledaj potočića! Kako veselo teče pravo niz livadu,

Kao od mlijeka da je!

„Njegov huk je spavao u bešici oblaka;

Otvorio je svoje čudesno oko u krilu planina.

Njegov ljupki tok, sa kamenčićima, ugodnu muziku stvara;

Njegove čedne obrve čiste su kao ogledalo!

On čilo juri ka okeanu bez obala;

Svjestan samog sebe, ni sa kim u vezi, on teče i teče.

Duž njegove staze Proljeće vilinsku zemlju gizda

Cvatom narcisa, tulipana i jasmina.

⁵² Ikbalova podnožna napomena:“Planinski potok“ je slobodni prijevod Goetheove slavne poeme *Mahomet's Gesang*“, koju je napisao davno prije *West-Oestlicher Divan*. U njoj je njemački pjesnik izvrsno izložio islamski koncept života. Ustvari, ta poema je dio njegove zamišljene drame o islamu koju nije uspio da kompletira. Ovaj prijevod je tu samo da istakne Goetheov svjetonazor“ .

Ruža, mameći te, govori: -Ostani malo sa nama!

Njezin pupoljak se smiješi nadnoseći šljem iznad svoje

Glave...

Da znaju za ovo zeleno ruho,

Bazerdžani bi iskrčili pustinju i zajmili prsa

Planine i doline.

On čilo juri ka okeanu bez obala;

Svjestan samog sebe, ni sa kim u vezi, on teče i teče.

Stotine potoka iz šuma i planina,

Iz udolina, vrtača, pašnjaka... uzvikuje:

„Ti čiji se akordi Zemljom šire,

Zemljom koja stenje pod sušom,

Mi smo ostali na putu!

Zaštiti nas od pljačkaša iz pustinje!“

*On je otvorio svoje grudi za povjetarce istoka i zapada,
Zagrlio svoje nemoćne sljedbenike!*

*On čilo juri ka okeanu bez obala;
Sa stotinama hiljada jedinstvenih perli on teče.*

*Valovita rijeka preplavila je branu,
Nadišla brježuljak i klisuru usku,
Svaku nizinu i visinu,
Kraljevu palaču, bedem, voćnjak i polje.
Bujica žestoka, oštra, nemirna, uzbudljiva!
U svako vrijeme ona dolazi Novom,
U svako vrijeme ona nadmaša Staro!*

*On čilo juri ka okeanu bez obala;
Svjestan samog sebe, ni sa kim u vezi, on teče i teče.*

ALAMGIROVO⁵³ PISMO

(Jednom njegovom sinu koji se molio za očevu smrt)

Znaš li ti da su kažnjavanje i nagrađivanje

Iskonski posao Gospodarev?

On je iz mraka čuo bezbroj tužaljki i pritužbi

Od stanara na Zemlji,

I da li su Njegove usne ispustile ijedan krik? O, ne!

Poput Šabbīra⁵⁴, On se nagledao rijeka prolivene krvi.

Dok je Jākūb ridao, On ga je hladno posmatrao;

Ejjūbova Ga cvilka potresla nije.

I zato i ti nemoj misliti da ćeš ikada moći

U zamku uhvatiti sezonskog Lovca svojim trikom u molitvi!

RAJ

Ovaj naš svijet pun je neke čudne igre.

⁵³ Aurangzeb Alamgir (1618.-1707.) – veliki mogulski vladar Indije; vladao 48 godina.

⁵⁴ Šabbir – hazreti Husejn, unuk poslanika Muhammeda, s.a.v.s., šehid na Kerbeli 61. Godine po Hidžri.

A Onaj svijet nejma ovu vrstu kosmičkoga kruženja.

Njegov Jūsuf ne zna tamnica šta je;

Srce njegove Zulejhe ne zna kako da krikne;

Njegov Ibrāhīm nije bačen u oganj;

Njegov Mūsā nejma živu iskru u svojoj duši;

Njegov brod nikada nije savladan holujom,

Niti je ikada bačen na more da plovi.

Sigurnost mu nikada nije bila napadnuta sumnjom;

Sastanak mu nikada nije osjetio bol rastanka;

Kako možeš osjetiti radost kad se odluta sa puta

Ako je put kojim gaziš već određen i jasan?

Nikada ne živi u svijetu koji nejma radosti i zanosa!

Gdje postoji Bog, tu nejma Belzebuba⁵⁵.

KAŠMIR

⁵⁵ Belzebub – u Novom zavjetu: kolovođa đavola; u kršćansko-judejskoj tradiciji: oponent Bogu.

*Dođi u Kašmir i razgledaj
Brjegove, livade, pašnjake...,
Milje i milje: zelen svaki pedalj,
I polja laline crvene čaške.*

*Proljetni lahor mije ti lice
I gosti jata i jata ptica –
Drozda, i labuda, i prepelice,
A svi pjevaju bezbroj pjesmica!*

*Nebeske bojeći se ljubomore,
Zemlja je lice svoje skrila!
Smiju se, samo što ne progovore
Njezini broševi sred zelenila!*

Iz zemlje iznikli tulipani!

Potoci skaču niza stranu!

Maslačci lutaju k'o da su pjani!

Val grli rijeku naboranu!

Dođi i lutnju ponesi svoju,

Napuni bokal šerbetom tim!

Karavan proljeća nek brigu tvoju

Otjera dalje drumom pustim!

Pogledaj krasnu brahminsku djevu:

Poput zambaka razgranata!

I sjeti se da ćeš jednom svehnut

Sred nekog kutka nepoznata!

LJUBAV

Intelekt bi mogao, ako želi,

Cijeli kosmos da spali u lug

*Učec' od Ljubavi kako osvijetlit',
A ne ništit', svoj djelokrug.*

*Ljubav je ta što joj tvoj dašak
Uzvišena daje stanja -
Od Rūmijevog vatrenog aška
Do Farābijevih pitanja.*

*Ja pjevam ove radosne riječi –
Ja pjevam ih i igram uz njih –
Ljubav je balzam što srce liječi
Uprkos muka dušinih.*

*Nijansa se ne može ovdje i sada
Izraziti, pa zato, umjesto r'ječi,
Čuj srce: da možda vidiš tada*

Šta želim njime tebi reći.

LJUDSKOST

Sinoć mi jedan nevjernik-prodavač vina reče:

„Jedan ću ti mudri savjet reći,

Što ga prije prihvatiš, to bolje za tebe!

Običaj starih birtijaša bijaše

Da iz krčme odlaze napirlitani,

Ali - pri pameti.

Ne tražim od tebe da ne kažeš ono što ti je na srcu,

Reci to, ali sa mjerom,

I pij sve dok se na nogama možeš držati!

Prema Božijem zakonu, krug je savršenstvo;

Dopusti mi da ti kažem: prašina smo mi,

A to čemu težimo – po tome smo veliki.

Ni za Božju silu svoju ne prodaji dušu!“

ROPSTVO

Jednu glupu stvar dopusti, čovječe, si:

Budi u ropstvu- na način poseban, ljudski,

I baci najdražu perlu svoju sada

Pred noge Džemšida i

Kejkubada.

Sa urođenom kičmom savijenom

Ti rasteš prezreniji nego pas –

Što drugog psa gleda namršteno

Kako glavu povija svaki čas?

ZAGONETKA MAČA

On je tužaljka dušmaninu,

Ime koje izvlači svoj sjaj poput vode

Iz stijene,

Ali koje, za razliku od Aleksandra,

Taj dar ne duguje Hidru,

I koje, kao suzom oprana slika,

Očišćeno u njenom pranju,

Blista,

Nerazrijeđeno, čisto, blistavo i svijetlo,

Sa svojom odjećom neskvašenom

U viru.

O njemu ne treba dodati ni riječi,

Tek jedan jedini redak - oštar, prodoran.

DEMOKRACIJA

Ti tražiš blago strane filozofije

Kod običnih ljudi siromašnog duha.

Mravi, koji gmižu po tlu,

Ne mogu dosegnuti Sulejmānovu mudrost.

Ostavi se demokracije:

Postani rob zrele mudrosti;

Jer nekoliko stotina majmuna

Ne može imati pamet jednog čovjeka, homo sapiensa.

MUSLIMANSKIM MISIONARIMA U ENGLESKOJ

Vrijeme je zapalilo Nemrūdov plamen:

Žar islama ponovo se javlja!

Dođite, podignite veo sa naših ranjenih srca,

Jer Sunce, u svojoj nagosti, nad čitavim svijetom sija.

Pred čarobnjacima Zapada vi imate mnoštvo

Suptilnih odgovora,

Mnoge idole srca vi topite svojim vrućim dokazima.

Dođite, iz grada Sulejme sada pošaljite vijesti u Hidžaz,

Ubacite iskru u zamrlu, hladnu svijest Turana.

O, poznavaoče meqāma⁵⁶, trzni notu iraqa i khurasāna;

Oživi pjesmu gazela⁵⁷ u društvu stranaca!

Već dugo, dugo afganska lutnja čeka probrane melodije,

One koje uzbude krv, koje su zapretane u prsima.

*Zašto pričati o Dragoj narodu kome je data čežnja za
njom?*

Zašto stavljati surmu mudrog Sulejmāna na mravlje oči?

GHANI KAŠMIRI⁵⁸

Slavuj poezije, Ghani,

Koji je pjevao u rajskoj zemlji Kašmira,

Imao je običaj da, dok je u kući, zatvori sva njezina vrata,

A kad iz nje iziđe, da ih ostavi širom otvorena.

Neko ga je upitao o tome:

⁵⁶ Maqam (ar.-perz.) – pojam koji označava tonalitet i melodiju zajedno; iraq i khurasan – vrste melodije.

⁵⁷ Gazel (ar.-perz.) – najpoznatiji pjesnički oblik perzijske poezije; metafizičko-lirska pjesnička vrsta; „sonet Istoka“.

⁵⁸ Mirza Muhaammed Tahir Ghani (u. 1079.g. H.) – najpoznatiji kašmirski pjesnik; umro u 40.godini.

„Zanosni barde, zašto to činiš?

Niko ne shvata tvoje čudno ponašanje!“

Ghani, kome je njegova poezija bila sav imetak,

Ovakav odgovor dao je tome čovjeku:

„Ljudi imaju pravo!

U mojoj kući nejma ničega osim mene.

Kada sam ja u njoj, kuća je zaštićena

Kao i svaka riznica,

A kada sam izvan nje, to je pusto mjesto,

U koje niko nejma želje da uđe.“

NEKOLIKO REDAKA ZA MUSTAFU KEMAL-PAŠU

Bijaše jednom jedan nepismen čovjek,

Ali iz njegove mudrosti mi smo naučili

Tajne ljudske sudbine.

U početku, mi smo bili samo jedna slabašna iskra.

On nas je pogledao, i mi postadosmo Sunce

Koje obasja čitav svijet.

Taj stari čovjek iz Harema

Sa svoga srca pečat Ljubavi utisnu u nas,

I mi postadosmo ponizni u svijetu

Znajući koliko grješni smo;

Taj pustinjski vjetar prijaio je

Naravi našoj.

Sabahzorski lahor pretvori nas

U pupoljke sa orošenim očima.

O, taj naš krik koji se vinuo u nebo

Splasnu na sopran i bas

I posta puka tužaljka!

Koliko smo zvjerinja davno ulovili

Bez mreža u našu klopku?!

Ali danas, sa lukovima i strijelama

Ispod pazuha, mi

Sami smo postali plijen zvijeri!

„Gdje god pronadeš put,

Njime utrkuj konja svoga,

Jer mi smo mnogo puta pobijedeni bili

Na ovoj poljani!“⁵⁹

AEROPLAN

Jednoga jutra, na ružinom bokoru,

Jedna ptica drugim pticama pričaše:

„Sinu čovječijem nisu data krila;

Tako je ova bijedna luda za zemlju privezana!“

A ja se u razgovor upletoh: “Ptičice, što govoriš tako

Nesmotreno,

Stavi u pamet si ovo što ću ti reći:

Mi, ljudi, napravismo aeroplan

I tako stekosmo krila,

⁵⁹ Riječi mogulskog pjesnika Naziri Nišapura iz 16.st.

I letimo tako ispod nebeskoga šára!
Ti koja se možeš vinuti pod nebo –
Šta si ti naspram našeg aeroplana,
Čija su krila brza k'o anđelova,
Koji je kao kraljevski soko,
Kao orao snažni kad nakoso leti
I čitave krajeve osvaja?!
Dok je u nebu, kao grom tutnji,
Al' u svome gnijezdu miran je kao riba.
Džebrāil je stvorio našu mudrost
Iz obične gline,
A ona zemlju učini potvrdom Neba!“
Čuvši moje riječi, ova mudra ptica
Pogleda me na poznati način,
A onda, očistivši svoja krila kljunom,
Reče mi: “Nisu me začudile tvoje riječi,

*Ali reci mi, ti koji možeš vidjeti
Visoke i niske svjetove,
Čija čarobna moć prožima sve,
Ono što je visoko i ono što nisko je,
Da li ste vi na najbolji način izvršili
Svoje zadaće na zemlji
Pa se sada pačate i u nebeske poslove?“*

LJUBAV

*Dozvoli mi da tebi ispričam
O tome ko je čuo,
I gdje,
Riječ koja je zapalila srce
I koja jeste i koja nije tajna.
Rosa je tu riječ ukrala od neba,
I ona je kanula u uho ruže.
Ruža ju je dala slavuju,*

A on ju je sabahzorskim vjetrovima

Otpjevao kao tugovanku.

CIVILIZACIJA

Čovjek, koji je svoje lice uglačao

Civilizacijskim ružem,

Otkrio je tamu prašine-

Sebe u ogledalu.

On sakrio je čeličnu pesnicu

Ispod baršunaste rukavice.

Očaran perom,

Položio je mač.

Ovaj rob pohote jednom je sagradio

Svoj hram svjetskoga mira

I zaigrao oko njega

Uz miroljubivu muziku.

Ali kada je rat pocijepao veo

Svoje svršene varke,

On je sebe pokazao

Kao krvožednog neprijatelja.

PREOSTALO VINO

(gazeli)

Kada proljeće od vrta učini

Pravi pravcati koncertni hol,

Slavujeve strastvene pjesmice

Pupoljcima otvore oči.

Ne zamišljaj da glina smo mi

Oblikovana kad svijet je nastajao-

Jer mi smo još u misaonom svijetu

U duhu Bitka.

Ne razmeći se svojom učenošću,

Već što više dolično pij!

Kada kadija čaršijski pije,

On vino prospe po odijelu.

Sve što je proljeće učinilo bilo je

Da na jedno mjesto sakupi razbacano lišće.

Naše oči su te koje su dale

Boju i sjaj tulipanu.

Ovo je oznaka onoga koji se

Zagledao u svoju dušu:

On više ne govori o sadašnjim

I odsutnim stvarima.

Jedne noći neki stari lukavac

U krčmi izreče jednu važnu stvar:

„Svako vrijeme ima svoga Ibrāhīma,

Ali i Nemrūdov oganj!“

Koje sam forme oblikovao

U radionici života!

Koliko stvari je prošlo zauvijek!

Koliko sadašnjih stvari više neće postojati nikada?

Umilno razgovaraj s onim koji idolu se klanja;

Zato što Ljubav ne podnosi prijezir,

Temelje idolopokloničke kuće položi

U samo Mahmūdovo srce!

U Indiji je hvalospjev životu

Izgubio svaki smisao;

Čak ni Dāvūdove ilāhije

Ne mogu udahnuti život u mrtvog!

Oko moga mezara

U krugu stajaše

Jato ljupkih oplakivača,

Lijepih, dražesnih, kao snijeg bijelih.

Karavan ruža i tulipana

Već je stigao u bašču.

O, odakle su stigli

Oni čije je srce krvlju pokapano?!

Ti tražiš lijep edeb, znanje i iskustvo u školi,

Ali niko ne kupuje vino

U staklariji.

Učenje filozofa Zapada

Povećava moju mudrost,

Ali tek druženje sa vjerovjesnicima

Suštinski prosvjetljava moje biće.

Sviraj onu muziku

Koja ti leži u duši!

O, zaboravni čovječe,

Iz svoje glave izbaci tuđe melodije!

Niko nije saznao

Ono što ja imam.

Ja sam dragocjenost koja je pala

U ruke slijepog čovjeka.

Naše mišljenje se stalno bavi

Oblikovanjem novih idola.

Čim se oslobodi jedne stege,

Zaplete se u drugu.

Popni se na krov i strgni

Zastor sa lica Svoga!

Ne postoji niko u Tvojim čikmi

Da Te žudi vidjeti kao ja!

Toliko sam ljubomoran,

Dok gledam snagu svojih očiju,

Da na svoj pogled tkam

Još jednu feredžu za Tvoje lice.

Jedan pogled, jedan zalutali osmijeh,

Jedna blistava suza –

Nejma nikakvog drugog ljubavnog zavjeta.

Ja sam ponosan na svoju ljubav,

Koja, žalosna zbog rastanka,

Smišlja drugačiju bol

Da bi spojila Tebe i mene.

Ptico proljeća, da bi tvoja pjesma

Bila još zaljubljenija,

Uzmi malo plama

Iz svetišta moga srca!

Timuridova harfa je slomljena,

Ali njezina muzika je još živa.

Ona izvire iz nekog drugog

Instrumenta Semerkanda.

Čuvaru Harema,

Ne primaj Ikbala –

Jer on svakoga dana

Svoj rukav diže nekom novom idolu!

Ja imam jedan malu pritužbu

Na svoje oči:

Kada si Ti otkrila Sebe,

Moj pogled je postao veo.

Od mene, bića od gline,

Bićima od svjetla ovo prenesite:

Čuvajte se da vas ne stegne prašina

Koja je svjesna svoga nastanka!

Mi pjevamo i izgaramo skupa

U holu proljeća.

Naša jutarnja pjesma

Spalila je naša krila.

Kako može onaj ko izgubio je sebe

Znati odakle moja pjesma dolazi?

Moj svijet nije njegov svijet.

Ja pao sam u kutak bašče,

Krvareći kao tulipan.

Strjelica nečijih očiju

Pogodila je moje srce.

Vjera života čovjeka

Tjera u tegobe.

Ja nisam posjetio Kjabu. Zašto bih?

Put je sasvim siguran.

Neopisivi skupovi se spremiše

Samo da bi se rasuli

U ovom malom pristaništu

Osvijetljenom mjesečinom.

Ustani i shvati da si

Čovjek od prašine!

Dato ti je vremena samo toliko

Koliko jedna iskra živi.

Pretpostavljajući da nisi čovjek pohote,

Dozvoli da ti jedan bakšiš dam:

Ljubav koja sakuplja snagu od tužaljki

Odlazi bez posljedice.

Moja pjesma ima žeravicu starog plamenja

Iz Perzije, jer Arabija je

I dalje stranac

Za moje strastvene poduhvate.

Evo kako ja pronalazim

Pravog prijatelja:

Pjevam gazele i preko njih

Prenosim poruku svoga Prijatelja.

U posebnoj osami

Gdje se govor javlja kao zastor

Ja pustio sam svome srcu

Da govori jezikom očiju.

Kako bih ga očistio

I pripremio ga da vidi Tvoje lice,

Ja oprao sam svoj pogled

Suzama svojim.

Iako su moji poslovi vezani u čvor,

Poput pupoljka, ja sam rastao

Sa njegovom žudnjom

Da svjedoči o slavi Sunca.

Moje je biće val

Koji se ne plaši poplave.

Nemoj misliti da tražim obalu

Dok plivam morem života.

On je za mene

Ono što je pogled za oko.

Iako je u beskrajnoj daljini,

Ja sam uvijek s Njim.

Na situ moga oka

On je naslikao sliku svijeta.

Ja sam, takoreći, bio

Pod čarolijom Čarobnjaka.

Njegovo kubbe, njegova zatvorena vrata –

Ne mogu me sadržavati.

Ja sam bodlja

Na površi ovog drevnog neba.

Radost bića koje ima krila

Ne može me ostaviti mirnog u mome gnijezdu.

Jedan trenutak na grani stabla,

A već slijedećeg sam na ivici vira.

Ustani i razbudi note

Na ključu starog harmonija!

Poduči pjevice

Svježim melodijama!

Staza je poput lijehe tulipana

Sa prolaznicima – krvavim kapljama.

Ko je onaj čija je ponosna moć

Postavila zasjedu karavanu ponizne Ljubavi?

Kad si već vrtu otvorio njegove slijepo oči,

Podaj narcisu vremena

Za jedan kratki pogled!

Stanarima skrovitog svetišta

Prenesi ovo od mene, pošto sam ja nijem:

„Riječi koje nikada izgovorili niste

Na usnama su malog djeteta!“

O, ti koji duljiš svoje molitve

Pred drugim ljudima,

Kada sagneš svoju glavu na tlo,

Nevjernici te ogorčeno prate.

Iako Razum

Ne pridaje puno važnosti Ljubavi,

Za jedan bolni uzdah ašika

Ja bih dao Džemšidovo prijestolje.

Jedan brahmîn reče Gazneviju:

„Pogledaj moje čarobne moći:

Ti koji si razbio idole

Učinio si sebe Ajazovim robom.“

Dopusti mi da kraljevim robovima

Otkrijem tajnu jednu:

Vi možete čitav svijet učiniti svojim

Jednom dirljivom pjesmom.

Zašto se ponosiš svojim blagom?

U gradu zaljubljenika

Mahmūdovo slomljeno srce

Nije dostojno jednog Ajazovog osmijeha.

Njegov ponos je u nezavisnosti,

Njegovo blago u siromaštvu.

Onaj koji, iako je siromašan, ne prosi

Čini da kraljevo srce drhti od straha.

Pitaš me gdje stanujem:

U svijetu začaranog srca

Gdje tugovanja nisu tako niska

I gdje visine nisu tako visoke.

Napusti, sâm, stazu Razuma!

Postoje i druge staze do Njega –

Poniznost srca,

Čednost oka.

Još nesavršen na Tvome putu,

Nezreo za Tvoju nebrigu,

Ja imam dušu napola u plamenu,

Ti imaš oko napola otvoreno.

Moje sedžde rasule su ruže

Na stazi u hramu idola.

Previše je za pobožnost moga srca

Dvije puke sedžde u nāmāzu.

Kakav jordam, kakva poniznost

U prepirci āšikā!

Oči se pretvaraju da su ravnodušne,

A srce ignoriše tu varku!

Dodi, jer sākī sa licem poput ruže

Svira na lutnji!

Proljetni lahor učinio je bašču

Kao da ju je Arzhang naslikao!

Tulipanova nevjesta stavila je knu:

Kukurijek krvav u proljeće!

Kakva gramzivost, kakva pohota njezina

Poslije bojenja!

Oči mogu,

Uz pomoć pjesme srca,

Dokučiti smisao koji je prevelik

Za odjeću pukih riječi.

Pogledaj oči Ljubavi-

Tako ćeš naći poneki Njegov trag!

Za oči Razuma svijet nije ništa drugo

Do iluzija i obmana.

Od Ljubavi uči kako činiti,

A onda čini šta hoćeš;

Jer Ljubav je suština

Pameti i mudrosti.

Tvoj i moj konačni cilj

Viši su od nebesa.

Sunce je samo miljokaz

Na širokom putu naše karavane.

Kapljice vode,

Ti si samu sebe nadmašila.

Veliki je sram stići do mora,

A onda ne postati perla.

Ti ne poznaješ svoju vrijednost.

Blistavi rubin je samo kamen;

On je svoju skupoću dobio od tebe.

Nikada se nisam klanjao oblicima;

Ja razbio sam idola kuće.

Ja sam hirovita bujica

Što ruši sve ustave.

Oko moga bića i ne-bića

Misao dvoji se,

Ali Ljubav sačini manifest

Da ja zaista postojim.

Klanjao sam se u kući idola,

I molio se u Kjabi,

Oko mog vrata bijaše konac sveti,

A u ruci tespih.

Nisam se usudio da raspem bujicu žalosti

Koju si mi podario Ti.

Zaustavio sam suze u svojim očima

Koje su potekle iz moga srca.

Mudrost je u mojim riječima,

A ja sam glup u svojim djelima.

Pijem vino Tvoje ljubavi,

A i dalje sam trijezan.

Sabahzorski proljetni lahor

Od bašče sačini mejhanu.

On napravi krčage pupoljaka,

Od cvjetova maštrafe.

Kad ljubav dođe do svoga vrhunca,

Tada svako natjecanje prestane.

U létu oko svijeće

Noćni leptiri udruže svoje ruke.

Život gradi, ali i razgrađuje;

Ono što je srušeno, ponovo se izgradi.

Kakva nemilosrdnost u rušenju,

Kakva žudnja u građenju!

Kada prihvati ponuđenu hranu,

Orao u kafezu postane toliko stidljiv

Da se uplaši kada ugleda sjenku

Prepeličinih krila.

O, baščovane, reci Ikbalu

Da bude daleko od bašče,

Jer od ovog zanosnog pjevača

Čovjek zaboravi na ruže.

Poselami Turčina- gutača vatre

Koga je zapalio jedan čežnjivi pogled

Na čaršiju.

Ovo može sagledati

Samo osjećajno srce:

Zakleo sam se da neću piti više,

Ali nisam bio razbio krčag vina.

O, slavuje, više puta sam te upozorio

Na ružino nevjerništvo,

Ali ti se uporno držiš

Njezina skeleta bez mirisa.

Tajna života - ako želiš da je spoznaš –

Leži u nemiru.

Sramno bi bilo za potok

Da miran uđe u more.

O, ja sam sretan zato što si

Ašicama dao nemirne duše

I zato što nisi stvorio

Lijek za njihovu bolest!

„Ne traži sjedinjenje sa Mnom,

Jer Ja nadilazim svaku misao“ –

Rekavši to, Ti si mi dao suze

I novi dopust za let.

Potakni zanos u bašči,

Nahrupi njime na tužbalicu.

Dok god disati možeš,

Ne prepuštaj se očaju!

Ti si sačinio svaki trn

Koji nas ubode, Ti znaš našu priču.

Ti si se bavio nama u pustoj divljini

I svakom dopustio da spoznaje.

Naša krivica bî što jedosmo sa stabla,

A njegova što na sedždu ne pade.

Ti nikad ne oprosti jadnom šejtanu,

Niti si na naš grijeh zaboravio.

Stotinu svjetova bukne poput cvijeća

Iz naše imaginativne duše.

Ali postoji samo jedan stvarni svijet,

I taj Ti sačini od krvavih želja.

Poput boje, odraz Tvoje ljepote

Sija kroz ogledalo.

Ti si od zida bokala sačinio

Pregradu do Sebe, baš kao i vino.

O, postavi neki novi temelj,

Jer mi se događamo poput čuda!

Šta je ova vrtoglava panorama koju si sačinio

Od prošlih dana, sutrašnjice i današnjice!

Sretan je onaj koji u plamu vina

Spali svoja razumska dobra!

On je stekao novu korist od plamenova:

Izdašan je poput tulipanove vatrene boje.

Dođi, prinesi svoje lice

Svježem lahoru proljeća sa kupom vina,

Jer proljeće čini da pobožni derviš

Proda svoju hrku za njegovu šarenicu.

Meni se sažalilo na fekīha

Kada sam čuo da je odbio

Od mejhandžije legalno kupiti

Krčag vina.

Ne sudi o muzici na temelju

Mojih neuspjelih pjesama!

Njezin bljesak može spaliti

Cijelo Aleksandrovo carstvo.

O, sabahzorski vjetre, prenesi

Moje pozdrave sretnom gradu Weimaru!

Svjetlo koje sija iz njega

Prosvijetlilo je umove mnogih mudraca.

Donesi vina, jer se sudbina

Okrenula nama u korist!

Pjesme su prokljale

Kao pupoljci iz grana.

Ja pijem sjećajući se

One blagoslovljene osobe

Koja nije pila vino,

Ali je imala vesele akrāne⁶⁰!

Neka narod imadne što više

Onih mudrih ljudi koji zbore

Da je svjetlo nade

⁶⁰ Akran (tur.) – drug, prijatelj.

Buktinja na životnome putu!

Ono o čemu sam ja pjevao

Suviše je visoko za moje obične slušaoce;

Zato pjevam gdje nejma nikoga

Ko bi slušao moju pjesmu.

Stih je nešto poput stvari

Koju kupci kušaju pa o njoj sude;

Ja sam sretan što nejma nikoga

Ko bi kupio moju poeziju.

Iz ovih umilnih stihova

Jasno je da se Ikbal,

Učitelj filozofije,

Okreće pozvanju ašika.

Dugo sam čeznuo za junačkim oružjem:

Handžarom, kopljem, mačem...

O, ne prilazi mi,

Jer ja idem Šabbīrovim putem!

Pogledaj me kako skupljam

Slamu za gnijezdo,

I pogledaj me još jednom:

Kako želim da ga zapalim.

On je govorio: “Šutite, malo govorite –

Da ne biste izdali Moju tajnu.”

A ja kažem: “O, ne, ja moram govoriti

O tome kako si velik!”

On je govorio: "Išćite

Šta god želite!"

A ja kažem: "Ja želim znati

Tajnu sudbine."

Sve što o svome životu znadem

Sabralo se u slijedeće:

Zaboravljeni san, koga želim

Sebi rastumačiti.

O, gdje je taj čarobni pogled

Koji je namah zanio srce moje?

De, tako ti Allaha, ja želim da me još jednom

Ista pogodi strijela.

Nauči se kako da nanižeš

*Bopke tespiha na konac,
Pa ako ti oči dvostruko vide,
Nauči se kako da ne gledaš!*

*Iziđi poput miomirisa
Iz bliskog pupoljka,
Izmiješaj se sa sabahzorskim lahorom
I tako nauči kako da pušeš!*

*Ako si stvoren poput
Ponizne kaplje rose,
Ustani i nauči kako da padneš
U srce tulipana!*

*Ako si stvoren kao bodlja
Prionula uza svježū, mirisnu ružu,*

Čuvaj čast bašče:

Nauči kako se ubada!

Ako je baščovan opljevio

Korijen tvoje vriježe,

Nauči kako da rasteš

Svjež poput trave!

Da bi postao jači

I gorčiji,

Ostani u podrumu vina

I dolje se ustoj!

Dokle ćeš ostati

Ispod tuđih krila?

Nauči kako da letiš slobodno

Po havi bašče!

Kada sam pokucao na vrata mejhane,

Pasvandžija mi reče:

„Idi, zapali svijeću u Haremu

I pusti da ti se zapali srce!“

Iz tvoga praha izvučen je plamen

Koji još nije upaljen.

Nije vrijedno od drugih

Posuđivati sjaj.

Za Džemšidovo carstvo

Ja ne bih dao jedan Nazīrijev redak:

„Onaj ko nije bio ubijen

Nikada nije bio od našeg roda.“

Ovaj čarobnjak, Razum,

Napada te svom silom.

Ali ne daj da te porazi,

Jer Ljubav nije sama.

Ti ne znaš šta je râh,

I ne znaš šta je meqām.

Ne postoji melodija

Koje nejma u Sulejminoj lutnji!

Ja imam oči, usredsređen sam na se:

Iako je ljepota moga Prijatelja

Osvojila čitav svijet,

Ja nejmam vremena da je razgledam.

Dodi da učinimo veselje

Po čaršiji krasote.

Ludost živahnosti ne traži pustinju

Da bi tumarala njome.

Dodi, pričaj nam

O lovu nemani u moru!

Ne reci da je tvoj čamac

Neupotrebljiv za morske talase!

O, divim se hrabrosti mejhandžije

Koji nije koračao lakom stazom

Kroz pustinju, preko planina,

Kroz bujice!

Živi u društvu onih

Koji se životu vesele;

Izbjegavaj pristalice onoga

Ko nije bučan!

Vrhunac izraza je

Ne govoriti doslovnim riječima;

Govor duhovnih putnika

Uvijek je u simbolima i znacima.

Talas sa dna mora

Začas opasan može biti;

Ti možeš ograditi beskrajno more

U rukavcu skrivenog potoka!

Citadela srcā začas može biti iscrpljena

Dirljivom pjesmom.

Bašča cvijeća začas može biti poharana

Daškom sabahzorskog lahora.

Snažni Džebrāil začas se može pretvoriti

U pripitomljenog vrapca.

Njegova krila se začas mogu privezati

Jednom oprljenom dlakom.

O, Aleksandre, kraljevstvo je

Krhkije od Džemšidovog bokala!

Cijeli svijet ogledalā može se razbiti

Jednom jedinom kamenicom!

Ako si ti postojan u sebi,

Kakvu ti štetu može poplava donijeti?

Jer ti možeš na njezino dno staviti

Perlu uzetu sa dna mora.

Za mene, zuhdiju⁶¹, koji je suviše ponosan

Da bi molio druge, ovo je pravilo:

Radije ću gledati svoje tijelo raskomadano

Nego tražiti lijek da ga čuvam cijela!

Stotine noći jadikovanja,

Stotine sabaha patnje,

Stotine vatrenih uzdaha.

Rezultat? Jedan ganutljiv stih.

Da li ti znaš kako ćeš

Nazvati ljubav iz strasti?

⁶¹ Zuhdija (ar.) – derviš, pobožnjak; sufija koga ovosvjetski užici ne mogu odvesti od sjećanja na Boga i Onaj svijet.

Prva je Ferhadov⁶² kramp,

Druga je Pervizova izdaja.

Reci onima koji su

Iza tajne zavjese:

Ja, pregršt prašine, gledam u prašinu,

Prašinu od koje se digne holuja.

U rani sabbah ptica je pjevala

Umilnu pjesmu

Koja me opila i obeselila:

Ej, sākī, o, muzičaru!

Bojim se da će od Semerkanda

⁶² Ferhad – u perzijskoj literaturi: zaljubljenik u lijepu Širin, dragu iranskoga kralj Husreva Perveza. Da bi je preoteo od Ferhada, kralj pošalje lažno obećanje da će mu izručiti Širin ako prosiječe planinu i dovede vodu do Širinine palače.

Ponovo krenuti Hulaguova⁶³ prijetnja

Ili teror Džingiskana!

Pjevaču, otpjevaj gazel ili kuplet

Nadahnut i vođen Rūmom –

Da moja duša zarone

U vatru Tebrīza⁶⁴!

Nek surma još jednom razvedri

Tvoje čarobne oči,

Neka me mahnitost nagna

O njima jače da pjevam!

Izmisli novi kaluf

⁶³ Hulagu – unuk Džingiskanov.

⁶⁴ Asocijacija na Šemsa Tebrizija, zagonetnog učitelja i inspiracije Dželaluddina Rumija za kojim je slavni pjesnik plakao nakon njegovog misterioznog nestanka.

I stvori novo, zrelo biće,

Jer ne priliči Bogu

Da stvara lutke od gline!

Priča mog srca je neispričana,

Moj bol je dokraja skrit.

O, moji vrli prijatelji, šta da činim

Od zadovoljstva u tugovanju?

Gdje je taj vatreni uzdah,

Gdje su te suze što paraju srce?

Kamenice bačene u ogledalo

Inteleкта koji driješi čvor!

Skup u bašči i na poljani-

Sviraj na lutnji,

Pij vino, pjevaj gazele

I odriješi svoj qabes⁶⁵.

Zora je. Karavana je klanjala,

Svi su spremni za pokret.

Ti možda nisi čuo

Zvono za početak!

Ja ne podnosim ponašanje vezira,

Niti tražim njihovu naklonost.

O, požudni čovječe ,

Pogledaj hrabrost siromaha!

Obmanljivost Razuma

Dostojna je ove oznake:

⁶⁵ Qabes (ar.) – blijesak, munja.

To je vođa karavane,

Sklon krađi na putu!

Ne traži uputu od Razuma,

Koji u svašta hoće!

Posveti se Ljubavi –jer ona

Svoje umijeće savršeno primjenjuje.

Premda Zapad razgovara sa zvijezdama,

Pazi,

U svemu tome ima

Jedna pjega čarolije!

Šta mogu reći o Životu i Smrti –

Kad je u ovoj staroj mejhani

Život usporena Smrt,

A Smrt konačna patnja Života?

Zaustavi ponekad svoga konja

Nad mezarima nas, šehida;

Naša tišina ima nešto da ti kaže.

Još jednom razapni svoj šator u pustinji Arabije,

Jer Perzija je veselo društvo

Koje ima bajato vino

I razbijene krčage!

Ni čaršijski šejh, ni pjesnik,

Ni evlija -

Ikkal je prosjak pokraj puta,

Ali ponosan, u srcu zadovoljan.

Ej, ja čeznem za pogledom

Na puni Mjesec –

Zato sam stavio ruku na srce

I zurim u krov.

„Moj dan,“ kaže Ljepota,

„ne poznaje večer!“

„Ja se vječno uživam,“

Reče Ljubav.

Ja nisam uznik prošlosti,

Ni sutrašnjice, ni današnjice,

Ja nejmam ni visoku ni nisku deredžu.

Ja sam vino tajne

Koje traži onoga ko će ga ispiti-

Zato se u krčmi mǎgā

Okrećem kao bokal vina.

Ne prolazi ravnodušno

Kraj moje rastresene pjesme-

Jer ja sam nebeska ptica

Zadužena porukom od Prijatelja!

Odgrnuo sam zavjesu,

Govorim ispred nje:

O, ja sam mač koji lije krv,

Ali umotan u korice!

Sok u stablu Života

Potiče od naše žeđi.

Tražiti proljeće besmrtnosti

Nije baš uzbudljivo!

Kome da ispričam priču svoga srca?

I kako da to učinim –

Jer od uzdaha fajde nejma,

A do pogleda niko ne drži.

Pjevaj svoje gazele,

Al' drži ključ sasvim nisko –

Jer ptica je ovdje naučila

Tihe melodije.

Čovjek Hidžaza je pokrao

Sve stvari naše karavane.

Tišina – jer naš prijatelj je iz Arabistana!

Stablo Turaka već daje plod

Zato što ga je ošinula munja Zapada!

Mustafi se priprema mjesto

Zbog ebulehebizma⁶⁶.

Ne ocjenjuj ovo što ja pjevam

Mjerilima Irana i Hindustana –

Jer ovo je dragulj koga su rodile

Suze ponoći.

Dođi, ja sam iz bačve Rūma

Izvadio vino poezije,

Koje je mlađe od groždanog soka!

⁶⁶ Ebulehebizam – ovdje: neznanje, grubost, surovost; pojam koga je Ikbāl skovao po imenu Abu Lahaba, glavnog neprijatelja poslanika Muhammeda, s.a.v.s.

Istinski ašik ne razlikuje

Kjabu od kuće idola.

U prvoj je tajni Voljeni,

U drugoj Ga vole javno!

Sretan sam što je moj mezar

Sagrađen u čikmi Harema.

Svojim trepavicama ja ću iskopati

Prorov od Kjabe do kuće idola.

Na ovom ili budućem svijetu

Boljeg društva nejma

Od mudrog prijatelja

I dva bokala vina.

*Ovdje svako ima oči,
Ovdje svako jezik ima;
U tvome društvu
Jedna priča rađa drugu.*

*Ko je Taj koji noću
Pokreće napade na srce,
Koji voli Turčina koji je opljačkao
Stotinu gradova koje sagradi čežnja?!*

*Ono što ja lovim u svojoj zaljubljenosti
Samo je mali Džebrāilov plijen;
Dođi, moja muška hrabrosti,
I baci mrežu na Samog Boga!*

Ikbal ima minber na kojem brblja

O tajni koja nije objavljena;

Iz njeg ističe sirova građa

Iz tajne vinske mejhane.

Bez Tebe nejma buđenja

Iz ne-postojanja,

Nit ima postojanja bez Tebe,

Nit ima ne-postojanja bez Tebe!

Jesu li naše duše u svijetu

Ili je svijet u našim dušama?

Nek tvoja usta šute; ovaj čvor

Nikad razriješen biti neće.

Misli mojih prijatelja su rasute

Mojim smušenim pjesmama;

Moja duša je nemirna

Zbog pjesme koja nikad nije ispjevana.

Nakon svega, zefire,

Šta ima od toga kad se raspe kap rose?

Dert u tulipanovom srcu

Ne može biti ublažen.

Veži svoje srce za Boga,

I ne traži pomoć od kraljeva:

Njihov prag nikada neće

Nažuljati ljudska obrva!

Ovo azurno nebo –

Visoko je i nisko, ogromno –

Ali je stalo u srce ašikovo!

Ako želiš spoznati tajnu vječnosti,

Sam sebi otvori oči,

Jer ti si mnoštvo, a ti si jedno,

Ti si skriven, a ti si vidljiv.

O, moje srce slomljeno,

Ti sada znaš šta je to ljubav.

Ti ne možeš biti mirno u mojim prsima

Niti se izliti na moje oči!

Ustani: proljeće pali

Lampe na cvijeću!

Ustani i provedi nekoliko trenutaka

Sa tulipanima iz divljine!

Bezbrojne su čari Ljubavi,

Bezbrojni putevi Lijepog!

O, mi smo beksrajni,

Ti i ja!

Stotinu puta uspeti na nebo,

Stitinu puta spaljeni na Zemlji:

Moć i sjaj Hakana i Fahfura,

Darija⁶⁷ i Džemšida!

Sam sa mnom je samo On. Ej,

Šta je ovo?

Jesmo li skupa ili odvojeni?

Šta ti kažeš, Razume?

Šta ti kažeš, Ljubavi?

⁶⁷ Darije I. Veliki (549.-486.pr.n.e.) –veliki perzijski kralj iz dinastije Ahemenida.

Nekoliko redaka za derviša

Ni ja ni ti ne želimo

U Lejlinu kuću ući.

Ni moje ni tvoje srce

Vrelinu pustinje podnijet' ne može.

Ja sam mladi mejhandžija,

Ti čuvaš staru mejhanu.

Društvo je žedno,

A vina nejmamo ni Ti ni ja.

Mi smo založili naša srca i našu vjeru

Za ljubav Stranca!

Plamen ljubavi zbog Sulejme

Ne prži ni tebe ni mene!

Bila je jedna prazna školjka

Koju smo uzeli na obali;

Dragocjenost perle ne poznajemo

Ni ti ni ja.

Ne pričaj nikome o Jūsufu

Koga smo izgubili mi;

Toplinu Zulejhina srca

Nejmamo ni ti ni ja.

Najbolje što možemo učiniti s lampom

Jeste da joj naša košulja podari sjenu;

Ni ti ni ja nemamo moći

Da stanemo naspram lampe sinajske.

Ja sam vodič do cilja srčane želje.

Slijedi me!

Pomiješaj sa svojim prahom

Iskru mog čistog plama!

Tulipanova nevjesta

Otvorila je svoj budurdar;

Dođi, pusti me da zapalim dušu

Dertom koji na ašikluk tjera!

Priča o Ferhadovoj žalosti

I Pervizovoj sreći

Ispričana je u svakom dobu

Na različite načine.

Iako rođen u Indiji,

Ja svoje nadahnuće nalazim

U posvećenoj prašini Kabula,

Buhāre i Tebrīza.

U svijetu našeg srca

Nejma Mjesečevih mijena;

Postoji samo obrtanje,

Ali ni jutro ni večeri nejma.

Oh, teško karavani koja,

Ostavši bez preduzimljivosti,

Traga za putom

Na kome nejma opasnosti!

Ostavi Razum i baci se

U valove mora Ljubavi,

Jer u maloj struji Razuma

Ne postoje perle!

Što god je cilj

Našeg mišljenja pregnuća,

To je u našim očima,

Ali nevidljivo poput našeg pogleda.

Naša tugovanka je bez efekta,

Naš plač je besplodan;

Cilj sve ove naše vatrenosti?

Srce čije su pjesme u krv umočene.

U žarkoj potrazi za Njim

Srce sagradi hram i Harem.

Mi žudimo za Njim:

On nas gleda ravnodušno.

Ono koji su pokriveni – otkrili su sebe,

Dok se ja povlačim u sebe.

Pogledaj kako samog sebe volim.

Ko je onda sklon samopokazivanju – reci, oni ili ja?

Pjevač u mejhani sinoć

Reče jednu divnu stvar:

„Kušati vino je grijeh,

Ali piti ga – nije!“

Putnici kroz život žure

Da stignu iz jednog u drugo mjesto.

Karavana valova nejma ni puta ni cilja.

„Naš cilj je Bog.“

Ovaj iskaz vodiča u Rūm

Slični na plamen bačen na slamu,

A ta slama sam ja.

Vreli bejt

Dolazi iz zanosnoga krika srca;

Ovaj kandilj je zapaljen

Zahvaljujući srcu, koje je njegov noćni leptir.

Pregršt pukog praha,

Mi nejmamo želje za jadikovanjem.

Naša buka dolazi od srčanog bokala

Koji okolo kruži.

Ova tmina nad prašinom,

Koju mi zovemo svijetom,

Samo je izbljedjela slika

Iz srčanog hrama idola.

Sjedeći u svojoj opservatoriji,

Astronom, zagledan u zvijezdu,

Razmišlja o prostranstvu

Beskrajnog srca.

Nebeska bića uhvaćena su

U laso Njegovog kratkog pogleda.

Derviš je žrtva

Pljačke srca.

Mahmud od Gazne, koji je

Porazbijao kuće idola na zemlji,

Sam je postao monah

Srčane kuće idola.

Nikad nisam vidio nikoga

Da je ravnodušniji od Muslimana;

On ima srce u prsima,

Pa ipak je stranac za to srce.

Veličanstvo je oteto od planina

I poklonjeno vlatima trave. Kraljevska kruna

Stavljena je na glavu prosjaku pokraj puta.

Na putu Ljubavi je onaj

Koga malo cijene;

Bijeli dlan Musāov

Dodijeljen je crnom čovjeku.

Ponekad se kraljevstvo

Poklanja kraljevom sinu,

A ponekad ropčetu

U bunaru.

Prosjak pokraj puta može postati

Osvajač i vladar svijeta

Pred čijim se očima

Ruši moć stečena mačem.

Ljubav je oborena Razumom,

I svijet je postavljen naglavačke;

Možda će meni biti data sloboda

Da plaćem nad tim.

*Ti nisi ni za Harema,
Ni za svetište idola;
O, kako čežnjivo Ti dolaziš
Onima koji Te sa žudnjom traže.*

*Položi stopalo hrabro
U svetište srca onih koji Te vole;
Ti si gospodar kuće,
Pa zašto u nju potajno dolaziš?*

*Ti si opljačkao imetak
Onoga ko Te na tespihu moli;
Ti si izvršio noćni prepad na srca
Onih koji nose nanizane tespihe.*

Ti ponekad podigneš stotinu vojnika

*Da proliju krv prijatelja,
A ponekad dolaziš u društvo
Naoružano melodijama i bokalima!*

*Ti si nemilosrdno bacio plamenje
Na Musāov grm,
A kandilju jetima prišao si umilno
Poput leptira.*

*Dođi, srkni bokal vina, Ikbale,
Iz svoje vinske magaze;
Vratio si se iz krčme Zapada
Strân samome sebi.*

*Vatra u perzijskom hramu širka
Nije ravna velikom žaru moga srca –*

Jer jedan pogled Muhammeda iz Arabije

Osvojio je moj Hidžaz.

Šta da činim? Lukavi razum

Zavezao me u čvorove.

Molim se za jedan pogled. Pokret Tvoga oka

Možda će razoriti opčinjenost njegovom umišljevinom.

Magijski trikovi Razuma nisu takli

Vrelinu živoga srca;

Napusti hram Filozofije,

Uđi u svetište moga srca!

Ne budi poput ogledala

Koje upija ljepotu drugih;

Izbaci tuđe misli

Iz svoga duha!

Uzmi plam pjevica iz Harema,

I spali gnijezdo koje si sagradio

Na stablu drugih ljudi!

U ovom svijetu nauči

Kako da razviješ svoja vlastita krila -

Jer nikad nećeš poletjeti na tuđim!

Ja sam slobodan čovjek

I suviše poštujem samoga sebe;

Možeš me ubiti čašom vode,

Koja pripada nekom drugom.

Ti – približi se mojoj duši

*Više nego ičemu drugom,
A onda se skrij mome pogledu;
Draže me je Tvoje odvajanje
Nego sjedinjenje sa svima drugima!*

*Ni vladari ni osvajači
Ne znaju šta je to svijet Ljubavi;
Dovoljno je
Da znaju kako da mu služe.*

*Niko ko kruži oko idola
I veže hamajlije oko vrata
Ne može reći da poznaje
Propise širka i nevjerništva.*

Ovdje postoji hiljadu Hajbera⁶⁸

I stotinu vrsta zmajeva.

Niko ko živi od ječmenog hljeba

Ne može znati Hidrove puteve.

Aleksandar u očima mudraca:

Bolje je biti prosjak koji zna

Kakv bješe kraj njegovoga carstva!

Šta je to što postoji

U udvaranju lijepom mladom licu?

Dođi u društvo starog čovjeka

Koji zna kako se osvajaju srca!

Zapad je napravio čašu

⁶⁸ Hajber – utvrđenje u blizini Medine, mjesto velike vojne pobjede poslanika Muhammeda, s.a.v.s.

I dao oblik ćupu i bokalu.

Ja sam iznenađen kad na Zapadu misle

Da u čaši stanuje vila.

Šta mogu reći o Muslimanu

Koji ne slijedi islam u praksi:

Iako je izdanak Ibrāhīmov,

On slijedi Azerov⁶⁹ sunnet!

Dođi u moju kuću jada

Samo malo, i vidi

Kako je nesretan čovjek

Koji vlada alhemijom!

Dođi u Ikbalovo društvo

⁶⁹ Azer – ime oca poslanika Ibrahima, a.s., politeista.

I sa njim podijeli jednu-dvije čaše;

Iako ne brije svoju glavu,

On zna tarikat kalenderija⁷⁰!

Ne postoji gospodar koji Njega

Ne obožava kao rob,

I ne postoji rob koji, da je gospodar,

Njega ne bi molio.

Iako hodža mnogo govori

O Musāu i Sinaju,

Ogledalo njegovog vaza ne odražava

Svjetlo ove teofanije.

Naš muršid misli da je cjelishodno

⁷⁰ Kalenderije – derviški red; derviši koji su, obrijanih glava, lutala od mjesta do mjesta.

Govoriti u metaforama,

A ne zna šta činiti

Sa lijepim licem!

Obuzmi svoje srce Njime

I odmakni se od onih koji su u zakrpama;

Ne postani gonjena gazela

Koja ne dolazi iz Njegove divljine!

Ti želiš da ti na svojoj lutnji

Sviram mirne melodije;

Kako da iscijedim iz nje ton

Koga nejma u njezinim strunama?

Moje srce je poželjelo da stavim

Qashka na obrvu:

Uzelo brahminski običaj;

Ipak to nije hamajlija.

Ljubav govori u društvu

Koje ćeš naći u mejhani;

U hramu idola i u Haremu

Nejma jarana.

Dođi, jer zaluđeni bulbul

Zabavljen je svojim pjesmama;

Nevjesta tulipana je očarana

I milostivna!

Maestro,

Melodija izvire iz nevidljivih struna,

Ne iz pjevačevoga grla,

Niti iz žica lutnje ili harfe!

Ko god majstorski prebire

Strune životne lutnje,

Nek se drži mene,

Poznavaoca tâjnī.

Meni je dato znanje

O onome što se krije iza perdi svijeta;

Pazi da ne otvoriš moja usta –

Jer Nebo je prevrtljivo!

Ne govori grubo,

Uvijek pokušaj prijatelja naći!

Ti i ja smo zajedno

Jedna čista iznenadna sreća.

Šta je utočište

Ove tmine iznad praha?

Gdje god bilo,

Ono je poput sipanja pijeska.

Moje tijelo je cvijet

Nikao iz vriježe u kašmirskom raju;

Moje srce je iz hidžaskog svetilišta.

Moja pjesma je iz Širaza.

Mi smo puki prah,

Ali se krećemo brzo poput planete

I tražimo obalu ovog plavog mora.

Mi svoje postojanje zahvaljujemo

Jednom plamu života;

Ali, od radosti našeg postojanja,

Rasprsnuti smo u mnoštvo iskri.

O, reci bićima od svjetlosti:

Pomoću razuma,

Mi stvaramo prah koji plovi

Iznad zvijezda!

U ljubavi, mi smo

Pupoljci koje njiše sabahzorski pâh;

Ali u poslovima života

Mi smo mirni i teški poput granita.

Poput narcisa,

Mi širimo oči u bašči.

Ej, podigni feredžu koja skriva Tvoje lice:

Sve naše oči čeznu za Tobom!

Mi smo jedini koji čeznu za Tobom!

Ej, neka Arabija postane polje tulipana

Od mojih suza od krvi!

Neka Perzija, koja je izgubila svoj miris,

Nađe novo proljeće u mojim prsima!

Sav je život nemiran,

I nemir je vječan.

Svaki atom moga praha

Postao je nemirno srce.

Ne drži se nijedne staze;

Niko ne zna gdje ćemo se zaustaviti.

Takvo je moje srce, moj putnik.

Nek Allah uvijek bude s njim!

Čuvaj se Razuma: on stvara

Mnoge predstave beznađa!

On nas šarmira pogrešnim instrumentima;

Mogu puknuti njihove strune.

Ti si u mladosti napola ispečen,

A moj stih je sav topao.

Ej, neka gazeli koje pjevam

S tobom u suglasju budu!

U mome srcu, ako uđeš u njega,

Nećeš naći nijednu želju

Osim da kap - a to si ti!-

Postane beskrajno more.

Neka sudbina tvog duha bude

Da ne nađeš ni trenutak mira;

Ej, neka nemir života

Tebi pokazan bude!

Tvoje gledanje je greška,

Tvoja mudrost je mahana.

Ti nikada nećeš dobiti ništa ni od čega

Osim od Objave.

Put je slijep.

Zaroni u sebe, putniče!

Riba nikada ne gubi svoj put

U dubini mora.

Čovjek koji poštuje sebe

Ne ide kralju kad mu šta zatreba.

Planina se nikada ne sagiba

Da bi bila vlat trave.

Ne prolazi pokraj moje pjesme,

Jer ćeš u njoj pronaći

Tajnu zuhdijskog života

I nagomilano kraljevsko blago!

Moj dah će ti učiniti ono

Što sabahzorski vjetar čini pupoljcima

Ako znaš kako su slatki

Sabahski uzdasi.

Ej, sudbino, tvoje oči imaju

Nemilosrdan, urokljiv pogled:

Bojim se da želiš da izvedeš

Još jedan ljutiti šou!

Nejma onoga ko će porazbijati vinske bokale.

Nejma pića koje izaziva veselje kao Tvoje vino!

Nejma slatkorječivog pjesnika

Koga nisu zanijele Tvoje usne

Obojene rubinom!

U Arabistanu odjeća je

Lijepa za oči,

Ali nejma odjeće

Koja nije za tebe.

Tvoje usne šute,

Ali ne i tvoje oči.

Ej, ne postoji ništa što nije govorilo

Mome srcu, koje krvari.

Održavam pjesničke sastanke

Samo da bih pjevao Tebi,

Jer nejma skupa u kome ne mogu

Predočiti svoju samoću.

Ej, Muslimane, ponovo nauči

Kako da činiš čuda poput Sulejmāna!

Ne postoji ahrimān

Koji nejma oko nad tvojim prstenom!

Iako ne nosi krunu ni dijademu,

Prosjak na Tvojoj ulici

Nije ništa manji od kralja.

Mladić spava,

A starac umire od srca.

Nejma nikoga u čijoj su sudbini

Sabahski uzdasi.

Ne sjedi pod izgovorom

Da tražiš put;

Ovo je naše doba

I nejma nikoga ko poznaje put.

Kako si nemaran

Prema vremenu koje ti je dato;

Znaj da se ono ne može sračunati

Mjesecima i godinama!

U ovoj staroj mejhani

Ti iščekuješ mir;

Čini se da ti ne poznaješ

Šta je to borba za život!

Šta mogu zapisati Kirāmin kātibīni⁷¹

O našim grijesima-

Kad naša sudba u Tvome svijetu

Nije ništa drugo do razgledanje?!

Dođi, uhvati se za komadić

Ikbalovog ogrtača,

Jer on nije od onih koji hodaju

⁷¹ Kiramin katibin (ar.) – melec – pisari ljudskih djela.

U zakrpama oko evlijanskog turbeta!

Moja ljubav u svojoj raskoši

Ima živi plam na svojim ramenima;

Moja besplodna mudrost ne može podići

Ni jednu jedinu iskru.

Pokoran u ljubavi, kada je ona potpuna –

To je ponos Ljepote;

U mojoj pustinji

Kajsu⁷² je dato Lejlino ime.

Dolazim iz Indije sa čežnjom

Da svoje čelo položim na Tvoj prag –

⁷² Kajs (ar. Qays) je Medžnun (ar. Zaluđeni) – legendarno ime mladića koji se, u dječastvu, zaljubio u Lejlu, koju mu njezin otac nije dao i za kojom je lutao. Ovaj osnovni motiv kasnije je razrađivan u brojnim pjesničkim djelima, od kojih je najpoznatija *al-Khamsa* Nizami Gandžavija. U sufijskoj literaturi, Kajs ili Medžnun je sufijski koji „iščezava u Bogu“, Lejla je simbol Boga, Voljenoga koji se traži, za kojim se čežne, itd.

Sa čežnjom koja se pretvara u krv

Na mojoj obrvi.

U ruku ovog starog nevjernika

Stavi sablju od lā⁷³,

a zatim gledaj kako buka

od moga illā ječi u svijetu!

Kada bi sudbina još jednom

Izvratila utrobu Vremena,

Pa moj prošli izgled pretvorila

U onaj sutrašnji!

Čitav svijet ima koristi

Od Tvoje obilne milosti,

⁷³ La (ar.) – ne; illa (ar.) – osim; dijelovi muslimanske afirmacije vjerovanja: La ilaha illallah – Nejma drugog Boga osim Allaha.

Ali Ti nisi darovao moj Sinaj

Nikakvim Svojim javljanjem.

Ja išaretom razgovaram sa Allahom,

Al' s tobom, Allahov Poslaniče, otvoreno,

Jer On se potpuno skrio od mene,

A ti si potpuno vidljiv.

Ej, ti si isjekao nove predstave, hej,

A nejmaš vime u svome biću, hej!

Ti si istopljen vrućinom Zapada;

Padaš iz svojih vlastitih očiju kao suza, hej!

U ulici gdje obični prah postaje dragocjen

Ti nisi pokazao da si dostojan

Jednog zaljubljenog pogleda, hej!

Ja vidim da čitaš mudre knjige,

Ali ti nisi shvatio smisao priče Ljubavi, hej!

Ti si tavāfio oko Kjabe,

Ti si tavāfio oko hrama idola,

Ali se nisi bavio vizijom o sebi, hej!

SLIKA EVROPE

PORUKA ZAPADU

Ej, sabahzorski lahore, prenesi ovu moju poruku

Mudracu Zapada:

Što više širi krila, Mudrost je više zarobljena.

Ona jeste ukrotila munju, ali samo Ljubav dotiče srce:

Ohrabrena, Ljubav vidi dalje od umnog čarobnjaka.

Oko vidi samo boju tulipana i rosu,

Ali ono što je preče da vidimo – to je srčika cvijeta.

Nije čudno što je Mesih⁷⁴ liječio dodirom:

Čudno je da je vaš pacijent još bolesniji od vašeg liječenja.

Iako ste sakupili znanja,

Vi ste odbacili srce;

Smislili ste da ono što je dragocjeno blago

I to znanje razdvojite!

To što želi postići Filozofija jeste jedna

Uzaludna potraga –

Jer u njezinoj školi uzvišena uprava Ljubavi

Ne donosi odluke.

Takva njezina ulagivanja učenikovo srce

⁷⁴ Mesih (ar.) – Pomazani; drugo ime poslanika Ise sina Merjemina.

Vode na stranputicu;

Ne postoji zabluda koju njezini koketni pogledi

Nisu začeli,

Ali njezin hladni plamen nikada nije stoplio

Istraživačevo srce:

Ona ne može dati srce slatkom bolu Ljubavi,

Iako čini da ono krvari.

Iako ona tumara pustinjama, ona nije

Uhvatila nijednu gazelu;

Iako ona traži bašču, ona nejma

Ružu za nagradu.

Najmudrije što možemo učiniti jeste

Da se obratimo Ljubavi;

Jer da bismo ispunili svoje želje,

Mi uvijek moramo klečati pred Ljubavlju.

Mudrost, otkad je položila svoja stopala

U labirint života,

Stavila je more na vatru i učinila

Da čitav svijet krene ukrivo.

Njezina alhemija pretvara bezvrijedna zrnca pijeska

U zlato;

Ali –oh! – ona ranjeno srce nije

Ljubavnim mehlemom namazala.

Hej, bili smo glupi kada smo dopustili

Da nam ukrade razum:

Ona nas je napala iz zasjede,

Ona nas je podrvгла krađi na dalekom putu.

Ona je podigla najveću prašinu od

Civilizacije Zapada

I bacila jē u oči Svetom Spasitelju!

O, dokle ćete ići po rasijanom pijesku

I žnjeti plamenje

Vežući vaša srca u čvorove

Koji nose novoskovana imena?

Samoupijajuća i svjetonazorska mudrost –

To su dvije stvari.

Slavuj i soko imaju dvije različite

Vrste krila.

Jedno je podići usamljeno zrno sa zemlje,

A drugo zobati dragulje u mindušama Plejada.

Jedno je lutati baščom poput sabahzorskog lahora,

A drugo roviti po dnu ružine duše.

Jedno je dopustiti sumnji i pretpostavci

Da te zaglibe u močvaru,

A drugo biti zagledan u nebeska zbivanja.

Najbolja je ona mudrost

*Koja u svojim odajama oba svijeta drži,
Koja plam čovjekovog srca i svjetlo meleka
Naziva svojimima.*

*Mi, nakon što smo ušli u svetište Ljubavi,
Izlačali smo se prašinom ispod naših stopala.
O, pogledaj samo pustolovine u igri života;
Jer mi smo pokrali bogatstva oba svijeta
I svega ga hrabro stavili na kocku.
Ispred naših očiju danju-noću prolaze dženaze,
Naši čadori su razapeti na ivici vrtložne bujice.
Jednom u našem srcu, koje je u ovom drevnom hramu
Jedne noći iz zasjede napadnuto,
Javio se plam kojim smo sve, suho i mokro, nakadili.
Mi smo plam; mi udaramo u strune; razbijamo se
I iskre postajemo:*

*Nakon što smo hirovito spaljeni,
U žudnji za nepoznatim i tamnim.*

Ljubav je izučila pohlepne načine zemaljske žudnje

I raskinula sve sindžire:

Uhvatila nas je u mreže kao što ribar uhvati ribu.

Više voleći rat nego mir, ona je na sve strane

Podigla svoje vojske,

Zarinula svoj mač u srca svojih najmilijih.

Ona je proslavila svoje carstvo

Svojim smjelim napadima;

Ona je podjarmila svoje podanike.

Sada, držeći u svojoj ruci pun pehar

Ljudske krvi,

Ona mahnito igra po ritmu flaute i daira.

Sada je pravo vrijeme da očistimo

Ploču svojih srca:

Vrijeme je da, očišćeni od prošlosti,

Svježi krenemo u budućnost.

Kraljevska kruna je dopala u ruke

Drumskih razbojnika.

Utišana je pjesma Darijeva;

Stišana je flauta Aleksandrova.

Ferhad je svoj budak zamijenio

Za Parvezov skiptar.

Prohujala je radost gospoštinje,

Nestalo je rada robova.

Oslobođen iz zindana,

Jusuf je zasjeo na faraonovo prijestolje:

Tračevi i lukavstva Potifarove žene

Ne mogu ugasiti njezinu žudnju.

Stare tajne koje su se otkrile

Neotkrivene stoje na pijaci:

Gospoda više nejma volje da o njima priča.

Otkrij svoje oči i ti ćeš u cijelosti

Vidjeti pred sobom da život

Stvara potpuno novi svijet.

U ovoj našoj drevnoj prašini

Pronalazim čisto zlato duše:

Svaki atom njezin je zvjezdano oko

Koje ima moć da gleda.

U svakom zrncu pijeska,

Smještenom u utrobi majke zemlje,

Ja vidim obećanje razgranatog, rodnog stabla.

Ja u planini nalazim zraku

Sitnu kao vlat trave;

I planina je za mene teška kolik i ta vlat.

Ja vidim, al' ne znam kako: ja vidim

Ogroman prevrat kosmičkoga duha.

O, sretan je onaj ko vidi jahača,

A ne samo prašinu!

O, sretan je onaj ko u prebيرانju struna

Vidi suštinu muzike!

Na koncu, život će biti jedna

Nezaustavljiva bujica:

Staro vino mladosti uvijek će novo biti.

Ono što je bilo, ali i ono što nije bilo

Nikada više neće biti:

Ono što je trebalo biti, ali i ono što nije trebalo biti –

Jednom mora biti.

Ljubav je zagledana u otkrivanje Lijepog:

Ljepota, sklona samopokazivanju, uvijek mora biti

U pogledu:

*Ja sam zemlju do u dubine zalio svojim krvavo-mrljavim
suzama;*

Moje suze će ostati zakopani dragulji

Raskošnih boja.

„Ja u tami noći vidim nagovještaj zore.

Moj kandilj je ugašen,

On čeka izlazak sunca.“

LIGA NARODĀ

Završetkom ovih ratova

Možda završava i stari svijet:

Ljudske patnje u svijetu našle su svoju

Novu instituciju.

Kako ja mogu vidjeti, sve se svodi na slijedeće:

Našao se jedan broj prodornih

Da formira kompaniju za raspodjelu grobova.

SCHOPENHAUER⁷⁵ I NIETZSCHE⁷⁶

Jedna ptica je izletjela iz svoga gnijezda

I obigrala bašču;

Ružin trn je probo njezina nježna prsa.

Ona je otkrila prirodu baščina Vremena;

Ona je pogođena svojim, ali i bolom drugih;

Ona je pomislila da je tulipan poprskan

Krvlju nedužnih;

U zatvorenom pupoljku, ona je vidjela izdaju Proljeća.

Srce pupavca zahvatio je plamen

Kad je čulo vapaje za pomoć.

Pupavac je svojim kljunom izvadio trn

⁷⁵ Arthur Schopenhauer (1788.-1860.) – jedan od najpoznatijih njemačkih filozofa 19.st. , autor rasprave pod naslovom *Svijet kao volja i predstava*; klasični predstavnik pesimizma koji je na ovaj svijet gledao kao na “najgori mogući svijet.”

⁷⁶ Frederich Nietzsche (1844.-1900.) – istaknuti njemački filozof, jedan od najutjecajnijih mislilaca modernih vremena, autor *Antikrista*, *Tako je govorio Zaratustra* drugih djela, filozof koji je tražio Natčovjeka i koji je izrekao poznatu krilaticu: “Bog je mrtav.”

Iz njezina tijela govoreći:

„Uzmi korist iz gubitka:

Ruža je sačinila čisto zlato

Razderavši svoja prsa.

Ako si ranjena, nek ti tvoj bol bude lijek.

Navikni se na trnje, i tek tako ćeš

U cijelosti pripadati bašči.“

FILOZOFIJA I POLITIKA

Filozof i državnik nisu vrijedni tebe:

Oni su slijepi kod očiju,

Oni zaplakat' ne znaju.

Prvi pravi lažni argument od svoje istine,

A drugi logički blok od svojih laži.

SKUP NA DRUGOM SVIJETU

TOLSTOJ⁷⁷

Ahrimānovi plaćenici,

Ratnici kraljeva,

Povlače tlačiteljske mačeve

Za komad hljeba.

Šejtan je njihovo društvo,

Komušina im je hrana.

Prijatelji drugih,

Oni su sami sebi neprijatelji.

Zemlja, crkva i kruna –

To su narkotici koje vladari uzgajaju

Kupujući duše svojih robova.

KARL MARX⁷⁸

Sva njegova mudrost sastoji se u tome

Da je čovjek biće bez svijesti

⁷⁷ Ikbalova podnožna napomena: "Poznati ruski reformator koji je digao glas protiv evropskoga kapitalizma."

⁷⁸ Ikbalova podnožna napomena: "Poznati njemački ekonomist koji je pokrenuo krstaški rat protiv kapitalizma. Njegova knjiga *Das Kapital* smatra se Biblijom komunizma."

I da je kapitalizam čovjeka

Učinio čovjekovim ubicom.

HEGEL⁷⁹

Stvarnost ima dva lica.

Voćnjak i pustinja su dva aspekta

Jednog te istog pogleda.

Da bi spoznao istinu u cijelosti,

Čovjek mora iskušati

I grožđe i peruniku.

Tako je u prirodi antiteze

Da u rat uvede

Gazdu i radnika, roba i gospodara.

TOLSTOJ

Dvo-lični intelekt

Sa svojom filozofijom egotizma

⁷⁹ George Friedrich Hegel (1770.-1831.) – vodeći njemački filozof – idealist koji je dijalektički sistem do u detalje primjenjivao na religiju, politiku, logiku, estetiku, historiju i etiku; njegov filozofski sistem je izvršio snažan utjecaj na razvoj egzistencijalizma, marksizma, pozitivizma i analitičke filozofije na Zapadu.

Od radnika traži da strpljivo podnosi nasilje.

MAZDAK⁸⁰

Iransko sjeme je niklo

Iz duha carstava kajzera i careva.

Smrt igra novu igru u palačama

Kraljeva i bogataša.

Stoljećima Ibrāhīm gorješe

U Nemrūdovoj vatri

Prije nego je mogao izbaciti

Stare idole iz svetilišta svoga Gospodara.

Prošlo je Pervizovo stoljeće;

Ustanite, žrtve njegove tiranije!

Otmite od njega ono što vam je opljačkao!

KOHKAN⁸¹

Iako joj je vanjski izgled jednostavan i oskudan,

⁸⁰ Mazdak – filozof drevnog Irana koji je propovijedao zoroastrijanizam. Zbog propagiranja svojih revolucionarnih ideja o pravednoj raspodjeli bogatstva, ubijen je 538.g.pr.n.e.

⁸¹ Prezime Farhadovo (v. bilj. 62).

Moja draga je nasilnik lukavi,

Puna vragolija i prijevara.

Ona izgleda umilno,

Ali, u stvarnosti, ona je ratnik.

Njezin jezik je sladak poput Ísinog:

Njezino srce je grubo poput Džingiskanovog!

Moj razum je razbijen;

Moje ludilo će uskoro doseći svoj vrhunac;

Moja vizija se rastopila u suzama.

Pogledaj me: ja čeznem za tobom.

Moj kramp je položen pod brdom

Na tvoju zapovijest, ali

Svijet se i sada javlja

Da bi slavio Perviza, kao i ti.

Od zemlje do neba – sve se vrti u krug.

Karavana prolazi brzo, i ti požuri,

Pruži korak svoj!

NIETZSCHE

Srce filozofa

Iskrvarilo je na čovjekovim hlabavim tetivama

Tako da je njegova misao

Oblikovala novi mamac za čovječanstvo.

On je pokrenuo novu bujicu na Zapadu –

A ona je, poput umobolnika, prsla

U staklariji.

EINSTEIN⁸²

On je, poput Mojsija, tražio Bogojavljanje

Sve dok mu um, u potrazi za svjetlošću,

Nije otkrio svoju misteriju.

Za jedan tren svjetlost sa nebeskih visina

Stiže do oka –

⁸² Albert Einstein (1879.-1955.) – fizičar, jedan od najvećih genija u historiji nauke; autor opće teorije relativiteta.

Takva je nezamisliva brzina

Svjetlosnih krila!

Osamljen, taj um je ležao

Na srži crnog ugljena u jami.

Kada se pokazao u svojoj punoj slavi,

Zapalio se poput grma na Gori sinajskoj.

Nepromjenljivost u magičnom svijetu viška i manjka,

Visine i nizine, daljine i blizine,

Naprijed i nazad -

Njezin sastav ima dvije vrste osobina,

Koje rade na međusobnom razdoru,

Kakve su svjetlost, tmina, tišina, buka,

Život i smrt; jedna vrsta rađa meleke i hurije,

Dok se druga iskazuje u ahrimanskoj volji.

Šta mogu reći o ovom mudracu profinjenog duha

Osim da je iz potomstva Mūse i Hārūna

Došao Zarathustra našeg doba?

BYRON⁸³

Plamenje bi moglo da nikne,

Poput ruže i tulipana,

Iz duše bašče

Ako prospeš jednu-dvije kapi

Na nju iz njegovog vrča,

Uvijek uzavrelog.

Engleska hladna klima

Ne odgovara njegovom duhu.

Vruća poruka njegovog srca

Zapalila je vjesnika ljubavi.

O, kakvu je vilinsku zemlju

Stvorila njegova mašta!

Posmatrajući njegove epifanije,

⁸³ George Gordon Byron (1788.-1824.) – engleski pjesnik, vodeća figura romantičarskog pokreta.

*Omladina pada u zanos,
Ali njegov genij, taj visoko vinuti slavuj,
Pustio je svoje gnijezdo da padne u zamku,
Više voleći da ostane visoko u zraku.*

NIETZSCHE

*Ako za pjesmom žudiš, bježi od njega!
U trsci njegovog pera tutnji grom!
On je zarinuo koplje u srce Europe;
Ruka mu je crvena od krvi Raspeća.
On podigao je pagodu na ruševinama Hrama:
Njegovo srce istinski vjeruje, al' njegov razum - ne!
On se zapalio u Nemrūdovom ognju,
Jer je Ibrāhīмова bašča stvorena od vatre.*

DŽELAL I HEGEL

Jedne noći razmrsivao sam

*Čvorove Hegelovog filozofskog mišljenja,
Koje je cijepalo veo prolaznih, konačnih stvari,
A postavljalo beskraj i apsolut u njihovoj razgolićenosti;
U opsegu njegovog velikoga koncepta
Svijet je postao malehna čestica.
Kada sam zagnjurio u ovo burno more,
Moj um je postao poput čamca koga ljuljaju valovi,
Ali uskoro sam zapao u san,
Prenebregnuo konačnost i beskonačnost.
Moja unutarnja vizija postala je jasnija, i ja sam gledao
Starog čovjeka čije lice bijaše u božanskom sjaju –
Čovjeka čiji je slavni duh, poput Sunca,
Osvijetlio nebo Rūma i Sirije,
Čiji je plamen u ovoj mračnoj divljini
Sijao poput svjetlosti što put obasjava,
Smisao čijih riječi raste spontano*

Poput tulipanā koji se buntovno uspravljaju.

„Ti spavaš,“ rekao je on. “Ustaj, ustaj!

Upravlјati čamcem u opsjeni – budalaština to je!

Tebi je poklonjen mudri vodič na stazi Ljubavi!

Ti gledaš u sunce sa svijećom u ruci!“

PETÖFI

(Mladi mađarski pjesnik koji je poginuo braneći svoju zemlju, bez ikakvog spomen-obilježja budući da njegovo tijelo nikada nije pronađeno)

U ovoj bašči, koliko je samo jedan trenutak,

Ti si pjevao o djevojci poput ruže,

Ti si povećavao tugu nekih srca

I tjerao jē od drugih.

Ti slikao si tulipanov dlan našom krvlju;

Ti si otvarao srce pupoljka svojim jutarnjim uzdasima.

Ti izgubio si svoju pjesmu – jer tvoj stih je tvoj mauzolej:

Ti se nisi vratio zemlji

Jer i nisi bio sa nje.

DIJALOG IZMEĐU AUGUSTA COMTEA⁸⁴

I RADNIKA

COMTE

Svi ljudi su jedni drugima grane,

Lišće i stabljike

Na jednome velikom stablu.

Ako je ljudski duh sjedište intelekta,

Ako on svoje stope po zemlji vuče,

To je zato što su obojica

Vezani neizbježnom odlukom Prirode.

Jedan čovjek naređuje, drugi rmbači,

Obojica su rođena za to. Mahmud

Ne može raditi Ajazov posao.

Zar ne vidiš da, zato što je rad podijeljen

⁸⁴ Auguste Comte (1798.-1857.) – francuski filozof, osnivač pozitivizma.

Između vas,

Život je postao vrt – sa ružom i sa trnjem?

RADNIK

Filozofe, ti me prevari kad mi ono reče

Da ja nikada neću odustati od magičnoga kruga

Koga si ti sabrao.

Ti si po zlatu navukao mesinganu navlaku

I podučio me da se predam sudbini.

Ja sam svojim krampom iskopao

Mnoge kanale, kojima sam okean ukotvio,

I iz njedara Prirode izvadio mlijeko i med.

Uputivši mu najljepše riječi

Za sve njegove bolove,

Ti priznanje siromašnoga Kohkana

Predade praznoglavom, bogatom i lukavom Parvezu.

Ne pokušavaj podvaliti krivdu za pravdu

Svojom filozofijom!

Ti ne možeš prevariti Hidrov pogled

Lukavstvom fatamorgane.

Kapitalist, koji ne radi ništa

Osim što jede i spava, jeste parazit na zemlji,

Koji je uspješan zahvaljujući

Onima što rade.

Zar ne znaš da je ovaj besposličar

Lopov od rođenja?

Ti opravdavaš kriminal po kome on egzistira.

I pored svekolike tvoje mudrosti,

Tebe su zaveli.

HEGEL

Njegova misao je u potpunosti racionalna,

Nevezana sa čulima,

Iako su njegove ideje

Metnute u ruho nevjestinsko.

Znaš li koja je to ptica

Koja se vinula visoko kao njegova misao?

To je kvočka koja o višku toplote

Razmišlja bez mužjaka.

DŽELAL I GOETHE

U raju što ga je snatrio Nijemac

Našao se Prvak Istoka.

Gdje je taj toliko slavni pjesnik,

Koji, iako ne bješe vjerovjesnik,

Svoju knjigu imađase?!

Onaj koji je poznavao Božanske tajne

Čitao je o paktu Iblisa i Doktora.

Rumi reče:- Ti koji si davao život riječima,

Lovio anđele -i pronalazio Boga –

Tvoja misao napravila je svoj dom

U niši srca.

U isto vrijeme, u činiji tijela,

Ti si vidio tišinu i nemir duše,

Ti si bio svjedok rađanja perle u školjci.

Niko ne poznaje tajnu Ljubavi,

Niti iko može doseći ove scene.

'Onaj ko je posvećen i vjeran zna

Da lukavstvo dolazi od Iblisa,

A ljubav od Adema.'

BERGSONOVA⁸⁵ PORUKA

Ako želiš da čitaš Život kao otvorenu knjigu,

Ne budi iskra koja prsne!

Budi prisan sa okom, imadni pogled prijateljski,

Ne budi stranac na svojoj zemlji!

Ti koji si zatrpan mutnim prizorima,

⁸⁵ Henri Louis Bergson (1859.-1941.) – francuski filozof, dobitnik Nobelove za književnost; autor teorija o *elan vitalu*, kreativnoj evoluciji i dr.

Stekni pamet koju srce poučava.

KRČMA ZAPADA

Uvijek se sjećam dana

Koje provedoh u jednoj krčmi na Zapadu.

Čaše u toj krčmi sijale su kao Aleksandrove.

Oči vinotoče bile su pjane od vina,

Svaki njihov pogled nosio je poruku

U srce vinopija.

Ali, o, tu nije bilo Musāa

Da iskusi Bogojavljanja,

Ni Ibrāhīma da iskuša oganj!

Ovdje je bio Intelekt

Koji sa neopreznom lahkoćom

Krade svu ljubav;

Ovdje nije bilo topline u zraku,

Nit žarkog pogleda.

Niko se ovdje nije toliko opijao

Da se zaljulja na nogama.

DIJALOG IZMEĐU LENJINA I

KAISERA WILHELMA

LENJIN⁸⁶

Već dugo vremena u ovom truhlom svijetu

Proleter je poput zrna između mlinskih kamenova.

Izvarali su ga i kraljevi i carevi,

Uhvaćen je u mreže Crkve.

Zar ne vidiš kako je gladni rob na koncu

Pocijepao odjeću svoga gospodara u paramparčad,

Odjeću obojenu njegovom crvenom krvlju?

Iskru demokracije spalile su

⁸⁶ Nikolai Lenin (1870.- 1924.) – ruski marksistički lider i utemeljitelj USSR nakon kolapsa carskog režima; teoretičar dozvoljenog terora u borbi za vlast, odgovoran za smrt miliona nedužnih ljudi.

Crkvene starješine i kraljevi.

KAISER⁸⁷

Zašto kriviš idole za njihovu privlačnost?

U Brahmînovoj prirodi je da bude obožavan.

On uvijek oblikuje nove idole,

Jer on zna posuditi uvijek novi lik.

Njegov vlastiti kradljivac je ovdje doputovao.

Ako krunišeš obične ljude,

Onda ćeš tamo naći zulum.

Pohlepa nikada neće umrijeti u čovjekovom srcu:

U peći plamen uvijek mora gorjeti.

Ma koju igru igrate,

Vračare uvijek imaju istu vještinu.

„Širīn nikada ne prosi ljepotu:

Husrev i Ferhad uvijek su tu.“

⁸⁷ Kaiser Wilhelm II., posljednji njemački imperator; u novembru 1918, pobjegao je u Holandiju nakon pada njegove vlade.

FILOZOFI

LOCKE⁸⁸

Bila je zora, tulipanov krčag

Puni se svjetlosnim pićem od Sunca;

Jer je tulipan posudio prazan vrč

Kada se pridružio ostalim cvjetovima.

KANT⁸⁹

Pogledaj kako Priroda kuša vino

Koje se blista poput kristala:

Iz vječito usnule dvorhane to je vino,

Koje donosi svjetlost zvjezdanih čaša.

BERGSON

Ona nije donijela ni vino

Ni vrč iz vječnosti:

Tulipan je dobio svoju vječitu strast

⁸⁸ John Locke (1632.-1704.) – engleski filozof čiji se sitem temeljio na teoriji da ne postoje urodene ideje već da sve što čovjek može saznati nauči iz iskustva.

⁸⁹ Immanuel Kant (1724.-1804.) – njemački filozof čija je knjiga *Kritika čistog uma* otkrila granice racionalizma.

Od ožiljka svoga srca.

PJESNICI

BROWNING⁹⁰

Ničega nije bilo da bi ojačalo

Životnu pjenušavost vina:

To sam ja uzeo Hidrovog Abū Hajāta

I stavio ga u nj.

BYRON

Zašto bi čovjek bio Hidrov dužnik

Za pozajmljenu Vodu Života?

Ja sam iz svoga srca nalio malo krvi

U krčag vina.

GHALIB⁹¹

Da bih učinio vino gorčim,

A svoje grudi još tužnijim,

⁹⁰ Robert Browning (1812.-1889.) – veliki engleski pjesnik viktorijanske epohe.

⁹¹ Ghalib – slavni urdu i perzijski pjesnik iz 19. st.

Istopio sam čašu

I dodao je u svoje vino.

RŪMĪ

Kako razblažiti štru?

Istisnuo sam vino izravno iz grožđa

I njime napunio svoj bokal.

TAVERNA NA ZAPADU

Sinoć, dok bijah u taverni na Zapadu,

Čuo sam jednu duhovitu dosjetku

Koju je izrekao jedan vinopija:

„Ovo mjesto nije crkva,“ rekao je. “Ovdje su

Zgodne djevojke, orgulje i zanosne pjesme.

Ovo je taverna Zapada, gdje vino čini

Da stvari koje su loše izgledaju dobre,

Jer mi Dobro i Zlo vagamo na različitim vagama.

Vage jevreja i kršćana su nakrivljene.

Ono što je dobro za vas će biti loše

Ukoliko je vaša pesnica slomljena;

Ono što je loše za vas će biti dobro

Ukoliko ste ojačali.

Ako pažljivo razmotriš, sav život je hipokrizija.

Ko god slijedi stazu Istine i iskrenosti –

Prestat će da postoji.

Zagovarati istinu i iskrenost –

To znači samo pokrivati hipokriziju.

Naš gospodar kaže da se mesingom mora prevući

Srebrena plahta.

Ako misliš biti uspješan u životu,

Ja sam ti iznio tajnu za to.

Ne dopusti da iko sazna

Tvoj plan za uspjeh!

PORUKA ENGLESKOJ

Jedan Istočnjak kušaše vino

U nekom evropskom restoranu;

Ne treba se čuditi ako on izda stare zavjete

U svojoj raspojasanosti.

Krv je tutnjila avenijama

njegove novorođene misli:

Rob Predestinacije je podučen da je čovjek

Slobodno biće.

Neka tvoj duh ne bude uznemiren pijančevom

Bukom i lomom!

O, sākī, reci mi iskreno, ko je taj što otvori

Ovaj vrč?

Miris ruže je prvi koji pokaže

Put u bašču;

Inače, kako bi slavuj znao za ruže?

RASPODJELA IZMEĐU JEDNOGA KAPITALISTA

I RADNIKA

Moja je buka u željezari,

Tvoje su melodije crkvenih orgulja.

Moj je predio za koga se plaća porez kralju,

Tvoj je Eden sa njegovom Sidrom⁹² i Tûbôm⁹³.

Moj je žestoki liker i mahmurluk poslije njega,

Za tebe je piće koje dolazi iz Adamove i Evine pivare.

Patka, fazan i golub su moje ptice;

Hûma⁹⁴ i ànka su tvoja kraljevska imovina.

Moja je zemlja i ono što je u njenoj utrobi,

A sve od zemlje do neba tvoja je teritorija.

RADNIKOVA PJESMA

Teški rad na poljima pamuka

Donio je bezosjećajnom bogatašu svilenu odjeću.

⁹² Sidra (ar.) – dosl. lotos; krajnje odredište Muhammedovog, s.a.v.s., mi'radža (uspona na nebo).

⁹³ Tuba (ar.) – rajsko lišće; uzvik radosti.

⁹⁴ Huma (perz.) – ptica sreće.

Dragulj na gazdinom prstenu napravljen je od moga znoja.

Ukrasi na uzdama gazdinoga konja – to su suze moje djece.

Crkva se kao pijavica omašćuje sisanjem moje krvi.

Moje mišice jačaju državu.

Moje jutarnje suze od bašča čine pustare.

Krv moga srca blista u tulipanu i ruži.

Dođi, vrijeme je da harfa zategne svoje strune

I podari nove melodije.

Dođi, naspi žestokog vina koje će stopiti čašu!

Dopusti nam da donesemo novi pravilnik

Za krčmu i krčmara,

Dopusti nam da porušimo sve stare krčme do tala!

Dopusti nam da osvetimo krv tulipana

Za one koji leže u pustoju bašči!

Pusti nas da sačinimo novi stil za ružu i pupoljke!

Koliko dugo ćemo postojati poput leptira

Koji u letu kruži oko plamena svijeće?

Koliko dugo ćemo postojati zaboravljajući sebe

Kao i taj leptir?

SLOBODA MORA

Patka je rekla: "Staze mora su sada

Slobodne! –

Takav ferman stiže sa prijestolja Hidrovog!"

Na to krokodil reče: "Idi kuda god hoćeš,

Ali nikad ne zaboravi da se čuvaš nas!"

SITNICE

Agonija je u svakom atomu našeg bića,

Svaki naš udisaj diže se iz smrti.

Sikandar je izgubio Zemlju tmine,

„Teška je smrt, al' život je teži,“

Rekao je Hidr.

Perla je korisna za morske staze.

Šta ona može znati o mlinskom kamenu

Koji melje žito?

Šuplja, trska za pisanje stvara buku.

Olovka, od tvrdog olova, ne stvara ništa.

Ja sam onaj ko je tavafio oko Harema

Sa idolom ispod svojih ramena.

Ja sam onaj koji je uzvikivao Allahovo ime

Dok su idoli bili ispred mene.

Brate, dat ću ti uspomenu na Život,

Da je čuvaš:

San je svjetlija smrt, Smrt je teži san.

Ako ti nejmaš snagu oprosta,

Otiđi, privuci se onima

Koji tebi nepravdu čine!

Ne hrani svoje srce mržnjom!

O, nemoj svoj med činiti gorkim

Miješajući sirće s njim!

Ne govori mi o svojoj osjetljivoj,

Profinjenoj duši;

Kristal našeg pjesnika razbio se

Na samo jednom mahu vjetra!

O užasnom ratu života kako on može ikada

Ispričati priču?!

Moje srce želi i dalje da luta

Iako sam stao na stazu koja je tanja

Od dlake.

Slatko je doba proljeća, ruža crvena reče;

Sladi je sahat ovdje nego vijek vani;

Pred nekim ašicima do zemlje se sagni:

Najslade je umrijet' pod zelenim cv'jećem!

Pjesnik je dijete, mladić i starac u jednom;

Razlike u dobima poeziji su nepoznate.

Tri stvari bistre tvoj razum:

Zelenilo, voda koja teče i lijepo lice.

A tri stvari čine te grubljim:

Svilena odjeća, puno smijanja i bezbrižnost srca.

Čim je iznenada ugledao kako mjehur prsnu,

On je pobljedio?

U ovom svijetu ili budi planinski potok,

Koji razgleda visove i padove na svome putu,

Ili panična poplava, koja, dok ruši,

Ne vidi ni visove ni padove!

Ej, ti koji si otrgnuo ružu,

Ne žali za trnjem,

Jer i trn je – kao i ruža –

Rođen na proljetnom lahoru!

Nemoj bojiti svoje obrve ni bradu

Bojom svoje kose,

Jer ti ne možeš vratiti svoju mladost

Ako Vremenu pokradeš godine!

Ljubav nejma koristi od onih koji nisu odvažni.

Orao ne mari za hvatanjem mrtvih ptica.

Ono što pjesnik sastavi nije za prodaju.

Srebrom bijele ruže nećeš kupiti hljeba.

Kako bi bilo lijepo kada bi svaki putnik

Koji želi da putuje daleko i brzo

Išao slobodan od stega prošlosti.

Da je slijepi konformizam dobar,

Poslanik bi u prvim danima

Prošao putem Arabljana.

BILJEŠKA O PISCU

Allame (Dr. Sir Muhammed Iqbal) (1877.-1938.), najistaknutija misaona i umjetnička figura muslimanskog svijeta u XX.st., rođen je u Sialkotu (Kašmir), u srednje imućnoj porodici. Rano obrazovanje primio je u mektebu koga je vodio Moulvi Syed Mir Hasan, islamski učenjak, a nakon toga u Škotskoj misijskoj školi u Sialkotu, odakle je prešao u Vladin koledž u Lahoreu, gdje će upoznati Sir Thomasa Arnolda, poznatog orijentalista, s kojim će ostati u dugogodišnjem prijateljstvu i koji će snažno utjecati na njegovu daljnju karijeru.

Nakon što je stekao zvanje magistra filozofije na Univerzitetu u Pendžabu, jedno vrijeme je radio kao lektor za arapski jezik na Odsjeku za orijentalistiku.

Svoje daljnje usavršavanje nastavio je na naprednim studijama u Engleskoj, na Univerzitetu Cambridge, a kasnije i u Njemačkoj, na Univerzitetu u Minhenu, gdje je doktorirao o temi *The Development of Metaphysics in Persia* („Razvoj metafizike u Perziji“).

Ikbalove studije u Evropi i njegovi kontakti sa uglednim profesorima i orijentalistima ostavili su duboki trag na njegov duh, izoštrile njegov intelekt i proširile njegove vidike. Boravak u Evropi omogućio mu je da iz prve ruke upozna duh i život Zapada, njegovu kulturu i civilizaciju.

Ali i prije nego što je otišao u Evropu, Ikbal je smatran urdu pjesnikom prvoga reda. Osim učešća na susretima pjesnika u Lahoreu, on je- na godišnjem skupu Društva za podršku Islamu (*Andžuman-i-Himayat-i-Islam*) recitirao neke od svojih dužih poema u kojima govori o stanju indijskih Muslimana emocionalno ih pozivajući da to svoje

stanje poprave traženjem moderne znanosti, nakon čega je postao poznat diljem ovog potkontinenta.

Tokom ovog perioda svoga života on je napisao više nacionalnih i patriotskih poema kakve su *Tarana-i-Hindi* („Indijska himna“) i *Naya –Shiwala* („Novi hram“), u kojima promovira toleranciju, prijateljstvo i jedinstvo između dviju glavnih zajednica Indije: Hindusa i Muslimana.

Ali nakon što se 1908. god. vratio iz Evrope, Ikbalovi politički pogledi su se stubokom promijenili. On je sada iznova počeo da se bavi pitanjem kako da se Muslimani izvuku iz višestoljetne tromosti i beznada, kako da u sebi iznova pronađu nekadašnji duh poleta, istraživanja i slobode. U ovoj fazi njegovog života nastale su njegove poeme *Shikwa* („Tužbalica“), *Džawab-i-Shikwa* („Odgovor na tužbalicu“) i *Tulu-e-Islam* („Uspon Islama“).

Da bi svoje poruke prenio cijelome muslimanskom čovječanstvu, počeo je da piše i na perzijskome jeziku.

Njegova prva poema na ovome jeziku, *Asrar-i-Khudi* („Tajne jastva“), u kojoj je izrazio svoju filozofiju, prvi put je objavljena 1915.god. Nakon ove zbirke, na istome jeziku je 1918.god. objavio i *Rumuz-i-Beykhudi* („Tajne identiteta“) i, 1923.god., *Payam-i-Mashriq* („Poruku Istoka“). U isto vrijeme pisao je i na urdu jeziku. Njegova prva zbirka na ovome jeziku bila je *Bang-i-Dara* („Zvono karavane“), objavljena 1924.god.

Ikbal je bio dobrahno upoznat sa svim političkim pokretima u njegovo vrijeme, kako sa onima u njegovoj zemlji, tako i sa onima u inozemstvu. Njegova politička karijera započela je 1908.god. kada je postao član Britanskoga komiteta Sveindijske muslimanske lige dok je boravio u Londonu.

Bio je izabran u izvršni komitet toga tijela.

Nakon povratka u Indiju, bavio se advokaturom i ispisivao svoju poeziju. Sve do 1926.god. on nije bio politički aktivan. Te godine je izabran u Izvršno vijeće Pendžaba, gdje je radio sa velikim entuzijazmom. U to vrijeme, dok je njegov potkontinent prolazio kroz teški period krize kada su, zbog torture hinduske većine nad muslimanskim manjinama, diljem čitave zemlje bjesnile su pobune i prolivala se krv. Ikbal je dugo godina analizirao nastalo stanje i došao do zaključka da je jaz između Hindusa i Muslimana toliko velik da je nemoguće izgraditi njihov zajednički nacionalni osjećaj. Počeo je da ističe svoj stav da su Hindusi i Muslimani dvije različite i odvojene nacije te da njihova budućnost leži na priznavanju ove činjenice.

Predsjedavajući godišnjim sastankom Sveindijske muslimanske lige koji se održavao u decembru 1930.god. u Allahabadu, on je formalno predložio osnivanje zasebne

države na onom dijelu Potkontinenta gdje Muslimani čine većinu. (Ovaj prijedlog, koji će kasnije biti nazvan Nacrt za Pakistan, spomenuta liga će prihvatiti u svojoj rezoluciji na zasjedanju u Lahoreu u martu 1940.god., a 15. augusta 1947. god., dakle – osam godina nakon Ikbalove smrti, ovo isto tijelo, na čijem čelu je bio dalekovidni Muhammed Ali Džinah, formirat će Islamsku Republiku Pakistan.)

Godine 1931. i 1932., nakon što je u Londonu prisustvovao okruglim stolovima koje je organizirala britanska Vlada, Ikbal se otisnuo na put po evropskim zemljama: Španiji, Francuskoj i Italiji, tokom kojega se sureo sa nizom značajnih filozofa i političara. U Parizu se susreo sa Henri Bergsonom, u Rimu sa tadašnjim italijanskim diktatorom Mussolinijem, a posebno je plodonosno bilo njegovo putovanje u prostore nekadašnje muslimanske Španije.

Kasnije će, na poziv afganistanskoga kralja, posjetiti i

Afganistan gdje je iznio svoje poglede na reforme u obrazovnom sistemu ove zemlje.

Poslije povratka iz Afganistana, Ikbāl je počeo poboljšivati.

Na Ahiret je preselio 21. aprila 1938.

Osim već spomenutih djela, objavio je:

- na urdu: *Bal-i-Džibril* („Džibrilovo krilo“) 1935.;
Zarb-i-Kaleem („Musaov potres“) 1936.; *Ilm-ul-Iqtisad* („Nauka o ekonomiji“) 1903.;
- na perzijskom: *Zabur-i-Adžam* („Perzijski zebūr“) 1927; *Džavid Nama* („Knjiga o vječnosti“) 1932.;
Musafir („Putnik“) 1934.; *Pas Chey Bayaed Kurd Aye Aqwam-i-Sharq* („A šta da se sada radi, o, narodi Istoka“) 1936; *Armughan-i-Hidžaz* („Poklon Hidžaza“) 1938. – zbirka pjesama na urdu i perzijskom jeziku, objavljena posthumno;

- na engleskom: *The Development of Metaphysics in Persia* („Razvoj metafizike u Perziji“) 1908.; *The Reconstruction of Religious Thought in Islam* („Obnova vjerske misli u Islamu“) 1930. – zbornik filozofskih predavanja koja je Ikbal održao tokom dvadeset godina u Madrasu, Hajderabadu, Deccanu i Aligarhu.

